

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

Vývoj vojenské služby v českých zemích

Bc. Klára Justová

© 2017 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Klára Justová

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Vývoj vojenské služby v českých zemích

Název anglicky

Development of military service in the Czech Republic

Cíle práce

Diplomová práce bude zaměřena na vývoj vojenské služby v Čechách. Hlavním cílem práce je podat přehled, jaké změny proběhly od dob zavedení povinné vojenské služby až po současnou situaci, kdy je povinná služba zrušena a působí na našem území plně profesionální armáda. Dílčím cílem práce je současně vylíčit život vojáka a jeho rodiny. V kontextu doby, která ovlivňovala životy všech, ukázat, jaké bylo postavení právě příslušníků vojenské služby. Dále také porovnat výhody, které armáda nabízela a nabízí nyní.

Metodika

Práce bude vycházet především z kvalitativního výzkumu, jehož výsledky, data, budou zpřesňovat kvantitativní údaje. Studium dokumentů bude podstatnou součástí výzkumu, jelikož o tématu mé diplomové práce je mnoho publikací jak v tištěné podobě, tak v elektronické. Významným a cenným zdrojem informací budou vzpomínky pamětníků i rozhovory s profesionálními vojáky.

Doporučený rozsah práce

70-80

Klíčová slova

Základní vojenská služba, branná povinnost, výcvik, armáda, voják, vojna

Doporučené zdroje informací

BÍLEK, Jiří. Vojáci druhé kategorie aneb Neříkejte jim černí baroni. Praha: Knižní klub, 2010. ISBN 978-80-242-2822-8

FIDLER, Jiří. Na čele armády. Praha: Naše vojsko, 2004. ISBN 80-206-0756-0

HENDRYCH, Jiří. Voják v míru. Praha: Agentura vojenských informací a služeb; Ministerstvo obrany České republiky, 1998. ISBN 80-86049-21-3

ROUŠAR, Jaroslav. Česká republika a její profesionální armáda. Praha 6 – Dejvice: Agentura vojenských informací a služeb Ministerstvo obrany ČR, 2006. ISBN 80-7278-331-9

ŠEDIVÁ KOLDINSKÁ, Marie a Ivan ŠEDIVÝ. Válka a armáda v českých dějinách. Praha: NLN – Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-034-5

Předběžný termín obhajoby

2016/17 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Ing. Martin Slaboch, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 5. 12. 2016

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 6. 12. 2016

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 18. 03. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Vývoj vojenské služby v českých zemích" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 3. 2017

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu Ing. Mgr. Martinu Slabochovi, Ph.D., za odbornou pomoc, vstřícný přístup, cenné rady a připomínky, které mi poskytnul při zpracování diplomové práce. Dále děkuji všem respondentům za jejich čas a ochotu, rodině a přátelům za jejich trpělivost a podporu.

Vývoj vojenské služby v českých zemích

Souhrn

Diplomová práce je zaměřena na vývoj vojenské služby v českých zemích. Základní vojenská služba představuje povinnou službu v armádě a v jednotlivých státech se liší například délkou či typem. Na našem území se vojenská služba vyvíjela a měnila zejména dle politických režimů. V současné době je povinná vojenská služba zrušena a Armáda České republiky je plně profesionální. Cílem práce je podat přehled o změnách, které se uskutečnily v průběhu let až po současnou situaci. Teoretická část práce zpracovává vývoj vojenské správy a služby na našem území. Politické režimy, jež se na našem území střídaly, značně měnily a určovaly vývoj právě oblasti vojenství. Praktická část vychází z výpovědí respondentů, kteří základní vojenskou službu absolvovali a také těch, kteří jsou v současné době profesionálními vojáky.

Klíčová slova: Základní vojenská služba, branná povinnost, výcvik, armáda, voják, vojna

Development of military service in the Czech Republic

Summary

This thesis will focus on outlining the development of the military service within the states of the Czech Republic. Military service in the Czech Republic is compulsory and it differentiates throughout the individual states with regards to type and length of service required to undertake. The development of the military service in the country was highly influenced by the political regimes throughout history. Currently in this age and time, military service is no longer compulsory and the Army of the Czech Republic is fully formed by professionals. The aim of this thesis is to outline the progressive development which shaped the military service throughout history until the current state of the service. The theoretical aspect of this work is focused on the development of military administration and service in our region. The political regimes, which were changing throughout our history, immensely shaped and determined the changes especially in warfare and militaristic area. The practical aspect of this thesis comes from interviewing of the former graduates of the previous compulsory military service, who now serve as professionals in the Army of the Czech Republic.

Keywords: Compulsory military service, defensive obligation, training, army, soldier, military

Obsah

1	Úvod.....	11
2	Cíl práce a metodika.....	12
2.1.	Cíl práce.....	12
2.2.	Metodika.....	12
3	Teoretická část.....	13
3.1.	Situace před 1. světovou válkou.....	15
3.1.1.	Rakousko-Uherská armáda.....	16
3.2.	Období 1. světové války.....	20
3.2.1.	Československé legie v Rusku.....	20
3.2.2.	Československé legie ve Francii.....	22
3.2.3.	Československé legie v Itálii.....	24
3.3.	Vývoj a vznik československé armády v letech 1918–1938.....	26
3.3.1.	Mobilizace Československa.....	30
3.4.	Československá armáda po roce 1938.....	30
3.5.	Československé vojsko v průběhu 2. světové války.....	34
3.5.1.	Vládní vojsko.....	35
3.5.2.	Československý odboj.....	38
3.5.3.	Služba v Britské armádě.....	41
3.5.4.	Služba v Rudé armádě.....	43
3.5.5.	Služba ve Wehrmachtu a Waffen SS.....	44
3.6.	Poválečné Československo.....	46
3.7.	Období let 1948 až 1960.....	47
3.8.	Období let 1961 až 1989.....	50
3.9.	Období let 1989 až 1993.....	51
3.10.	Armáda České republiky.....	52
3.11.	Profesionální Armáda České republiky.....	56
4	Praktická část.....	58
4.1.	Analýza šetření.....	58
4.2.	Analýza a interpretace rozhovorů.....	59
4.2.1.	Vojenská služba v letech 1955–1982.....	59
4.2.2.	Základní vojenská služba v letech 1985–1990.....	69

4.2.3.	Profesionální Armáda ČR.....	76
4.3.	Armáda České republiky očima profesionálních vojáků.....	86
4.3.1.	Důvody vstupu do armády ČR	87
4.3.2.	Očekávání od AČR.....	88
4.3.3.	Předčasný odchod do civilního sektoru	89
4.3.4.	Základní vojenská služba	91
4.3.5.	Zahraniční operace	92
4.3.6.	Finanční ohodnocení	93
5	Závěr	94
6	Seznam použitých zdrojů	96
6.1.	Tištěné zdroje.....	96
6.2.	Elektronické zdroje	100
7	Přílohy	101

Seznam obrázků

Obrázek 1: Znak Armády ČR	57
Obrázek 2: Václav H. se svými kolegy, r. 1970	61
Obrázek 3: Václav H. se svými kolegy, r. 1972	62
Obrázek 4: Václav H. s kolegou při střelbách, r. 1956	62
Obrázek 5: Vojenská knížka	71
Obrázek 6: Vojenská knížka, úvodní strana	71
Obrázek 7: Lukáš P. na kurzu základní přípravy	82

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vybrané středoevropské státy v roce 1938	33
Tabulka 2: Armády středoevropských států v roce 1938	33
Tabulka 3: Platové ohodnocení v Britské armádě	42
Tabulka 4: Vývoj počtu vojáků na ZVS	55
Tabulka 5: Základní údaje o respondentech	59
Tabulka 6: Doba příslušnosti v AČR	86
Tabulka 7: Základní hrubé platy v Kč, od 1. 11. 2015	106
Tabulka 8: Základní hrubé platy v Kč, od 1. 11. 2016	107

Seznam grafů

Graf 1: Důvody vstupu do AČR	87
Graf 2: Splnění očekávání v AČR	88
Graf 3: Předčasný odchod z AČR	89
Graf 4: Zavedení ZVS	91
Graf 5: Účast na zahraniční operaci	92
Graf 6: Spokojenost s finančním ohodnocením	93

1 Úvod

Existence základní vojenské služby prošla velkými změnami zejména pod vlivem společenského dění v zemi. Státní politika měla zásadní vliv především na poli mezinárodních vztahů a závazků, což se projevovalo potřebou různého počtu branců ve výkonu činné služby. Doba povinné vojenské služby se postupem času měnila. Od roku 1945 však již nepřesáhla trvání v délce 2 roky. Tuto délku přesáhla zcela výjimečně pouze za stavu, který by si vyžadovala mezinárodní situace, jako tomu bylo například za tzv. Kubánské krize v 60. letech minulého století.

Za specifický fenomén povinné vojenské služby se dají považovat pomocné technické prapory (PTP), do nichž byli občané podléhající branné povinnosti zařazováni na základě kádrových posudků v letech 1950–1954.

Armáda České republiky společně s Vojenskou kanceláří prezidenta a Hradní stráží je součástí ozbrojených sil země. Tu tvoří vojáci v činné službě a vojáci mimo službu. Služební povinnost byla několik desítek let, přesněji mezi roky 1920–2004, brána jako povinnost vojáka, tedy muže staršího 18 let, včas nastoupit a následně vykonávat činnou vojenskou službu. Do dne nástupu na základní vojenskou službu byli muži nazýváni „branci“, po odvodu a zařazení do vojska se stali „vojáky“.

Diplomová práce se zabývá vývojem vojenské služby v Čechách. Stejně, jako se měnily režimy a politické situace na našem území, měnila se také povinnost vůči státu ve smyslu základní vojenské služby. Vojenská služba tvořila kapitolu života mužů po několik desetiletí. Dnešní generace mužů či chlapců, si povětšinou jen s těžší dokáže představit, že by tuto službu museli povinně absolvovat. Dnes je vstup do armády zcela dobrovolný, samozřejmě za předpokladu splnění řady požadavků.

V teoretické části diplomové práce byla zvolena jako výchozí bod situace před 1. světovou válkou a postupně je zde zpracováno postavení českých zemí, stejně jako postavení vojska v průběhu doby.

Praktická část práce je zaměřena na výpovědi vojáka z povolání, vojáka na základní vojenské službě a profesionálního příslušníka Armády České republiky. V této části práce jsou jejich osobní zkušenosti a zážitky. Dále jsou zde zpracovány názory a postoje příslušníků současné armády.

2 Cíl práce a metodika

2.1. Cíl práce

Diplomová práce se zaměřuje na vývoj vojenské služby v českých zemích. Hlavním cílem je podat přehled, jaké změny nastaly v této oblasti v průběhu let. Měnila se nejen délka povinné služby, ale také postavení vojáků a jejich zařazení do společnosti.

Cílem práce je také vylíčit pozadí jednotlivých období naší historie, kdy politické režimy ovlivňovaly všechny sféry společenského života, vojenského nevyjímaje. Dílčím cílem práce je vylíčit život vojáka a jeho rodiny. Dále také porovnat výhody a nevýhody, které armáda nabízela a nabízí nyní.

Práce dále zjišťuje názory příslušníků Armády ČR na několik aspektů vojenského života a zabývá se také otázkou zrušení základní vojenské služby v České republice.

2.2. Metodika

Práce je rozdělena na dvě části, na teoretickou a praktickou. Část první, teoretická, je založena na zpracování analýzy sekundárních dat získaných studiem dokumentů k dané problematice. V této části se metodika opírá o studium odborných knih, článků i online dokumentů zabývajících se vojenskou správou, základní vojenskou službou, současnou Armádou ČR, ale i politickými režimy v naší zemi. V závěru diplomové práce je uveden celkový seznam zdrojů.

V části druhé, praktické, je využito především kvalitativní metody sběru dat formou techniky polostrukturovaných rozhovorů s informátory. Kvalitativní výzkum se provádí na menší skupině osob a podstatnou výhodou je možnost přímého kontaktu a osobního přístupu průzkumníka k respondentovi. Polostrukturované rozhovory jsou také vhodné z důvodu možnosti doplnění otázek k úplnému pochopení výpovědi.

Dále je v této části práce využito kvantitativního výzkumu, kde byl sběr dat uskutečněn pomocí dotazníkového šetření. Tento druh výzkumu byl zvolen z důvodu získání širšího obrazu o současné armádě ČR. Mezi výhody tohoto výzkumu patří rychlý a efektivní sběr dat, pomocí kterého lze získat výpovědi v krátkém čase od většího počtu osob.

3 Teoretická část

Základní vojenská služba prošla za posledních téměř 400 let značnými změnami. Neměnila se pouze délka služby, ale také její způsoby přijetí. První armáda v českých zemích vznikla roku 1649 jako součást armády rakouské. Do tohoto závazku vstupovali vojáci dobrovolně a doživotně. V době, kdy se neválčilo, měli vojáci možnost odejít na dovolenou, která za příznivé situace mohla trvat i několik let.

Za vlády Josefa II., roku 1781, byla zavedena vojenská povinnost také pro nejhudší vrstvy. Služba se však nevztahovala na inteligenci, duchovní a šlechtu. Dobrovolné verbování nahradily odvody, mnohdy i násilné.

Za vlády dalšího panovníka, Františka I., byla roku 1802 zrušena doživotní služba. Došlo k jejímu zkrácení na 10 až 14 let. Postupem let docházelo k dalším změnám. Roku 1845 se základní vojenská služba zkrátila na 8 let, stále platily dlouhodobé dovolené a odvody vojáků se stávaly pravidelnějšími.

Po vyrovnání Rakouska-Uherska, roku 1867, došlo k reorganizaci armády. Vojenská správa byla vyjmuta z neomezené moci císaře. Všeobecná branná povinnost byla zavedena roku 1868 téměř pro většinu mužské populace. Služba trvala zpravidla 3 roky, u námořnictva 4. Následovalo 7 let zálohy a 2 roky tzv. zeměbraně.

K menším změnám došlo roku 1912, kdy byla služba zkrácena na 2 až 4 roky. 7 let zálohy stejně jako 2 roky zeměbrany byly zachovány. Odvody do služby probíhaly dvakrát ročně.

V březnu roku 1920 byl již v samostatném Československu vyhlášen branný zákon, který zahrnoval všeobecnou brannou povinnost. Délka vojenské prezenční služby byla stanovena nejprve na 14 měsíců, ovšem dočasně prodloužena. Od roku 1924 se sloužilo 18 měsíců a následně od roku 1933 se jednalo o 2 roky, a to z důvodu mezinárodní situace.

Po ukončení základní vojenské služby měl každý absolvent povinnost zúčastnit se čtyř cvičení v celkové délce 14 měsíců, rotmistři a důstojníci měli pět měsíčních cvičení. Novela branného zákona z roku 1927 nově zavedla institut náhradní zálohy. Jednalo se o situaci, kdy muži odvedení nad stanovenou hranici branců v jednom roce, byli zařazeni do náhradní zálohy.

Současně se stanovily úlevy ze základní vojenské služby, a to především pro živitele rodin, majitele obchodů, zemědělských usedlostí či malých a středních živností. Vlivem historických událostí byla samostatná československá armáda v období Protektorátu Čechy a Morava rozpuštěna.

Po významném roce 1945 zůstal až na drobné změny platný branný zákon z doby předmnichovské republiky. Branná povinnost tedy vznikala v 17 letech, v 19 letech se chodilo k odvodu a o rok později se nastupovalo na dvouletou službu. Jisté úlevy byly stále platné, některé se nově zavedly. Jednalo se o výjimky například pro studenty, kteří dosáhli určité věkové hranice, nebo na letní uvolnění či zkrácení služby na 5 měsíců pro muže, kteří byli jedinou zdatnou pracovní silou v hospodářství.

Čtyři roky poté byl přijat nový branný zákon, který stanovil délku služby pro muže od 17 do 60 let věku, na dva roky. Roku 1990 byla přijata první novela branného zákona ustanovující délku služby odlišnou pro absolventy vysokých škol na 12 měsíců, pro ostatní dle jejich odsloužené doby. Současně byla také uzákoněna možnost civilní služby.

Rok poté novela uzákonila prodloužení věkové hranice při povolování odkladů základní i náhradní služby z 22 na 25 let a z 28 na 30 let u vysokoškolských studentů. Zkrácena byla také délka vojenského cvičení pro vojáky v záloze, a to o 4 týdny.

Po vzniku České republiky, roku 1993, byl novelizován branný zákon. Zkrátila se délka základní vojenské služby na jeden rok. Tato délka zůstala v zákoně také po novelizaci roku 1999.

K významnému kroku došlo 15. května 2003, kdy tehdejší ministr obrany Jaroslav Tvrdík, předložil vládě návrh na zrušení základní vojenské služby k 31. prosinci 2004. 12. listopadu téhož roku vláda schválila reformu armády, podle níž bylo ustanoveno ukončení služby závěrem roku 2004. Posledních 878 branců nastoupilo v České republice na vojnu koncem března 2004.

Začátkem června 2004 schválila vláda návrh branného zákona, který rušil základní i civilní službu. Tento návrh schválila 24. září Poslanecká sněmovna, 4. listopadu také Senát. 22. prosince 2004 odešli do civilního sektoru poslední vojáci a tím skončila povinná základní služba na území současné České republiky.

Ve společnosti tímto utichly spory, které se vedly o významu vojny. Názor na vojenskou službu měl dva póly. Na jedné straně byla dvouletá vojna považována za ztrátu času, protipólem bylo vnímání kladného působení na chlapce, z nichž vojna vychovává muže.

Od začátku ledna 2005 je česká armáda plně profesionální a branná povinnost bude vyžadována pouze za válečného stavu či v bezprostředním ohrožení našeho státu.¹

Důležitou součástí armády vždy byla a stále je vojenská přísaha. Přísaha (slib) představuje závazek k plnění vojenských povinností při obraně našeho státu. V příloze na konci práce jsou uvedeny vojenské přísahy od roku 1914. (viz. příloha č.1)

3.1. Situace před 1. světovou válkou

Před vypuknutím 1. světové války vznikla v Evropě dvě mocenská uskupení, Trojspolek a Dohoda. Tato uskupení se dají považovat za výsledek snahy německého kancléře Otto von Bismarcka. Ten se snažil vytvořit systém aliancí, který by sloužil jako ochranný systém pro poklidný rozvoj Německé říše.

Vedoucí postavení Německa v tehdejší době představovalo oslabení postavení Rakouska-Uherska, jelikož ho ostatní velmoci pomalu přestaly vnímat jako záruku stability ve střední a jihovýchodní Evropě. Hlavním cílem Bismarcka byla diplomatická izolace Francie. Ke sblížení naopak došlo mezi Německem, Rakouskem-Uherskem a Ruskem. Stalo se tomu tak na základě tzv. Schönbrunnské smlouvy v červnu roku 1873. Smlouvou vznikl tzv. Spolek tří císařů.² Díky tomuto ujednání se zajistila několikaletá izolace Francie a mezinárodně byla uznána existence Německé říše.³

Výrazným problémem konce 70. let 19. století byla Východní otázka. Na Balkáně se střetávaly mocenské zájmy dvou zemí, Rakouska-Uherska a Ruska. Oba státy věřily v získání rozhodujícího vlivu v této oblasti za pomoci Německa. Německo se však v tomto sporu angažovat nechtělo.

¹ Historie základní vojenské služby v českých zemích. *Ministerstvo obrany České republiky* [online]. [cit. 2016-11-01]. Dostupné z: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3895>.

² Vilém I., František Josef I. a Alexander II.

³ PROKŠ, Petr. *Habsburkové & velká válka (1914–1918)*. Praha: Naše vojsko, 2011. ISBN 978-80-206-1203-8.

Na počátku roku 1877 byla podepsána tzv. budapešťská konvence upravující postup Rakouska-Uherska a Ruska v oblasti diplomacie a vojenství pro případnou rusko-tureckou válku, která následně vypukla. Rakousko-Uhersko následně v červnu roku 1878, na Berlínském kongresu, vystoupilo ze Spolku tří císařů.⁴

Po Berlínském kongresu si Německo s Rakousko-Uherskem upevnily mocenská postavení. Současně se však zhoršily vztahy obou zemí s Ruskem. V 80. letech začalo Rakousko-Uhersko expandovat na Balkánský poloostrov. V říjnu 1879 došlo k podepsání tajné defenzivní německo-rakouské aliance. Tím byly položeny základy Dvoj spolku a znamenalo to počátek budoucího rozdělení Evropy na dva nepřátelské bloky. Za dva roky po tomto podepsání došlo k obnově Spolku tří císařů na základě tajné smlouvy.

3.1.1. Rakousko-Uherská armáda

V porovnání s ostatními armádami tehdejší Velké války se dá považovat armáda Rakouska-Uherska za nejkomplicovanější. Armáda byla společnou silou rozsáhlé říše v bojích proti osmanské expanzi a poté také v době napoleonských válek v akcích proti Francii. Struktura armády, a s tím spojená všeobecná branná povinnost, byla uzákoněna dne 5. prosince 1868. Společné vojsko se skládalo ze tří hlavních vojsk (z pěchoty, jezdeckva a dělostřelectva), a bylo podporováno pomocnými útvary a dalšími jednotkami, jako například oddíly železničního, telegrafního nebo ženijního vojska. Dle pruského vzoru bylo vojsko členěno do divizí.

Nejvyšší post velitele zastával panovník a následně armádu tvořily tři složky. Jednalo se o císařsko-královské pozemní vojsko (*Kaiserliches und Königliches Heer*), císařsko-královské válečné námořnictvo (*Kaiserliche und Königliche Kriegsmarine*) a zeměbranu Předlitavska (*Kaiserlichekönigliche Landwehr*) a Zalitavska (*Königliche ungarische Landwehr*). K oběma částem zeměbran bylo také připojeno četnictvo.⁵

⁴ SKŘIVAN, Aleš. *Evropská politika 1648–1914*. Nakladatelství Aleš Skřivan, 1999. ISBN 80-902261-3-2.

⁵ DOLEJŠÍ, Josef, Josef FUČÍK, Petr HAVEL a Jiří PERNES. *Pod císařským praporem*. Elka Press, 2004. ISBN 80-902745-5-2.

Všeobecnou službu byli povinni vykonat všichni zdravotně schopní muži starší 20 let. Zákon o branné povinnosti, z 5. prosince 1868, stanovil na deset let dopředu roční kontingent branců vybíraných při odvodech z mužské populace od 20 do 42 let věku. Kontingenty byly určovány dle procentuálního poměru počtu obyvatel v zemi. Služební povinnost trvala 12 let – 3 roky prezenční služba ve vojsku nebo 4 roky u námořnictva, 7 let zálohy a 2 roky v zeměbraně. ⁶ Odváděla se většinou přibližně jedna třetina mužů, jelikož více než dvě třetiny mužů nebyly odvodními komisemi uznány za schopné vojenské služby. Z celkového počtu odvedených absolvovalo základní vojenskou službu jen o něco více jak jedna třetina, protože ostatní byli především z důvodu přebytečnosti zařazováni do náhradních záloh. ⁷

Vojenská administrativa byla spravována třemi ministerstvy. Správa společného vojska současně s námořnictvem spadala pod Ministerstvo války ve Vídni. Zeměbrana byla řízena zvláštním ministerstvem a vrchním velitelstvím ve Vídni. Honvédi ⁸ spadali pod zvláštní ministerstvo v Budapešti. ⁹

Roku 1912 byly v Rakousko-Uhersku přijaty nové branné zákony. Zavedla se jimi dvouletá základní vojenská služba. U jezdeckta a jezdeckého střelectva zůstala tříletá služba a u válečného námořnictva služba čtyřletá. Branná moc se stejně jako předtím členila na společné vojsko a v každé ze dvou částí tehdejší monarchie existující domobranu a zeměbranu. Následovala záložní služba na 8 let ¹⁰, další dva roky poté v záloze zeměbrany. Branci u zeměbrany byli povinni službou v záloze v rozsahu 10 let. V náhradní záloze byla poté také prodloužena služba na 12 let.

Před přijetím nového branného zákona byly stanoveny původní mírové počty společné armády na 260 tis. mužů. Ovšem díky prudkému růstu počtu obyvatel v monarchii se mírový stav armády zvýšil až na 500 tis. mužů.

⁶ BROFT, Miroslav. *Vojenské dějiny Československa II. díl (1526–1918)*, Praha: Naše vojsko, 1986, ISBN 28-005-86.

⁷ Tzn. 8 týdnů základního výcviku či periodicky se opakující vojenská cvičení po dobu 10 let.

⁸ Honvéd – označení příslušníka maďarské armády v Uhrách.

⁹ NEDOROST, Libor. *Češi v 1. světové válce, 1. díl. Mým národům*. Libri, 2006. ISBN 80-7277-321-6.

¹⁰ Při tříleté službě činila záloha 7 let.

Odvody do armády byly dvojího typu. Hlavní odvody se konaly každoročně a vedlejší pouze v případě potřeby. Vedlejší odvody se týkaly mužů, neodvedených branců, kteří odvodní povinnosti podléhali, ale nebyli z určitých důvodů zatím odvedeni. Doplnování do řad probíhalo také z řad dobrovolníků či absolventů vysokých škol.

Na území Rakouska-Uherska působilo 16 sborových oblastí, 10 z nich bylo v Předlitavsku. Území Čech bylo rozděleno na dvě sborová velitelství. Morava a Slezsko spadaly od roku 1888 pod velitelství sborů ve Vídni a Krakově. České země byly rozděleny z ohledu doplňování vojsk celkem na 24 doplňovacích velitelství.¹¹ Velitelství se starala o 24 pěších, 10 dělostřeleckých, 9 dragounských pluků a 1 hulánský pluk. Spadalo pod ně také 11 mysliveckých praporů a 2 dělostřelecké oddíly. V rámci zeměbrany působilo na českém území 15 pěších pluků, 2 jezdecké pluky a také 6 oddílů dělostřelců. Více než jedna třetina vojenských jednotek byla dislokována v polovině roku 1914 v jiných oblastech monarchie, a to zejména jezdecko v Haliči a pěchota s myslivci v alpských zemích. Do jiných sborových oblastí se ovšem posílaly také odloučené prapory pěších pluků, tudíž v Čechách zůstala přibližně jen polovina všech vojenských uskupení.

Na českém území se počátkem roku 1914 vyskytovalo ze společného vojska monarchie celkem 66 praporů pěchoty, 49 dělostřeleckých baterií a 21 jezdeckých eskadron. Současně se zde nacházely jednotky zeměbrany, a to 42 praporů pěchoty, 12 dělostřeleckých baterií a 12 jezdeckých eskadron.

U technických jednotek bylo zastoupení Čechů nejvyšší. Bylo tomu především z důvodu velkého množství vyučených řemeslníků a průmyslových dělníků se specializací. Češi tvořili po Němcích a Maďarech třetí největší národnostní skupinu mezi aktivními i záložními důstojníky. Nízké procento zastoupení u aktivních důstojníků mohlo být zapříčiněno také faktem, že řada aktivních důstojníků se hlásila spíše k německé národnosti. Záložních důstojníků byl též nízký počet, a to zřejmě především proto, že česká inteligence místo jednorocní vojenské služby raději dávala přednost náhradní záloze.

¹¹ Celá říše byla rozdělena na 102 doplňovacích okresů, 3 doplňovací okresy tyrolských císařských myslivců a 3 námořnické doplňovací okresy v Dalmácii.

U námořnictva Čechů příliš nebylo, ale jejich počet se postupně zvyšoval zejména v technických odbornostech a ve specializovaných profesích. Letectvo v monarchii nebylo příliš sledováno, jelikož v té době nepředstavovalo velkou ani nijak zvlášť potřebnou či důležitou zbraň. U letectva byli příslušníci především dobrovolně.¹²

V rakousko-uherské armádě byla stále větší potřeba kvalifikovanějšího důstojnického sboru, i z důvodu zrušení funkce majitele pluku. Majetnictví bylo symbolické, avšak majitel pluku disponoval řadou pravomocí, jako například možností jmenovat a povyšovat důstojníky. Zrušením této funkce došlo k odstranění špatných vlivů v důstojnickém sboru. Od tohoto zrušení, přesněji roku 1869, je jmenování a povyšování důstojníků zajišťováno jednotným statutem platným pro celou armádu. Budoucí aktivní důstojníci se vzdělávali a připravovali na funkci v řadě vojenských ústavů. Jednalo se především o vyšší a nižší vojenské reálky, kadetky, akademii Mariatereziánskou a technickou. Důstojníky se také mohli stát středoškolští a vysokoškolští studenti, kteří podléhali dobrovolné jednoleté prezenční vojenské službě.

Celkově bylo v monarchii 16 tis. předválečných aktivních důstojníků. 10 tis. důstojníků bylo z kadetek, 2,5 tis. jednoročních dobrovolníků, 2 tis. z Mariatereziánské akademie a 1,5 tis. z technické akademie.¹³

Po vyhlášení války, v létě roku 1914, byla moc v Rakousko-Uhersku přenesena na vrchní vojenské velitelství. Opět došlo k nastolení absolutismu a nastolena byla vojensko-byrokratická diktatura, která měla za úkol potlačit jakýkoliv protiválečný odpor v našich zemích. Po celém území země byla omezována základní občanská práva, docházelo k cenzuře a také k zásahům proti české kultuře a duchovnímu životu.

Právě diskriminace českého národa zapříčiňovala silné protihabsburské nálady čímž se začala stále více posilovat snaha o národní osvobození českého a slovenského národa.

¹² FIDLER, Jiří. *Kapitoly z dějin československého vojenství (1914-1992) I.* [online]. 2007 [cit. 2016-11-22]. Dostupné z: <http://www.valka.cz/11950-Kapitoly-z-dejin-ceskoslovenskeho-vojenstvi-1914-1992-1->

¹³ KAPRAS, Jan, et al. *Armáda a národ*, Praha: Národní rada Československá v nakladatelství L. Mazáč, 1938.

3.2. Období 1. světové války

Zahraniční československá vojska bylo dřívější označení pro československé legie. Jednalo se o jednotky zahraničního odboje v průběhu 1. světové války. Legie tvořili dobrovolníci z řad Čechů a Slováků, kteří žili v cizině nebo dobrovolní přeběhlíci, popřípadě zajatci, rakousko-uherské armády. Československé legie vznikly na území Ruska, Francie a Itálie. Každý pluk nesl své číselné označení podle místa působení. V Rusku se jednalo o pluky od čísla 1, ve Francii od čísla 21 a v Itálii od čísla 31.

Československé legie představovaly ozbrojenou formu boje československého lidu za národní osvobození a významnou měrou přispěly k pozdějšímu diplomatickému uznání samostatného československého státu. Po 1. světové válce byly legie základem československé armády. Za tento boj o československou samostatnost nasadilo ve všech legiích a spojeneckých armádách život více než 130 tis. Čechů a Slováků.¹⁴

3.2.1. Československé legie v Rusku

V srpnu 1914 vznikl na území Ruska československý branný odboj v podobě České družiny. Jednotka se zabývala převážně průzkumnými akcemi a také iniciací přechodů českých jednotek rakouské armády na stranu ruskou. Tuto družinu tvořil necelý tisíc českých dobrovolníků, kteří žili před válkou v Rusku. Rozšiřovala se velice pozvolna, a to zejména kvůli nezájmu carské vlády o zapojení dobrovolníků z řad zajatců rakousko-uherské armády. V lednu roku 1916 se z České družiny vytvořil Československý střelecký pluk. O několik měsíců později, v květnu, se ze samostatného střeleckého pluku stala Československá střelecká brigáda celkem o třech plucích.¹⁵

Československá střelecká brigáda vystoupila poprvé jako celek v tzv. Kerenského ofenzívě v bitvě u Zborova 2. července 1917. Českým legionářům se zde podařilo zmocnit více než 4 tis. zajatců, když prorazili několik kilometrů do nepřátelské obrany.

Po tomto nečekaném úspěchu československé brigády se dostalo těmto legionářům celosvětového uznání a publicity. Rusko díky tomu změnilo dosavadní přístup k náboru tisíců českých zajatců do nových československých jednotek.

¹⁴ PICHLÍK, Karel. KLÍPA, Bohumír. ZABLOUDILOVÁ, Jitka. *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*, Praha: Mladá fronta, 1996, ISNB 80-2040580-1.

¹⁵ JAKL, Tomáš. *Zborov 1917–2007*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2008. ISBN 978-80-7278-462-2.

Na podzim téhož roku vznikla první československá střelecká divize, poté také druhá a následně byl zřízen samostatný československý armádní sbor. Sbor zahrnoval dvě divize, náhradní brigádu a dělostřelecké, týlové a technické složky. Tento nově zřízený armádní sbor čítal koncem roku 1917 na 40 tis. vojáků. Vojensky spadal pod ruskou armádu, ovšem politicky podléhal Odbočce Československé národní rady v Kyjevě.¹⁶

V Petrohradu došlo k vítězství socialistické revoluce, což značně zkomplikovalo postavení československého vojska na Ukrajině. Sovětská revoluční vláda již nechtěla pokračovat ve válečném konfliktu, proto v prosinci 1917 uzavřela se zeměmi Ústředních mocností příměří. Vedlo to k občanské válce s nově ustanovenou ukrajinskou vládou, která vyvrcholila obsazením Kyjeva sovětskými vojsky. Ukrajina v reakci na tento spor dojednala vlastní separátní mír a požádala Německou říši o pomoc.¹⁷ Předseda Československé národní rady a její pobočky pro Rusko, Tomáš Garrigue Masaryk, prohlásil počátkem roku 1918 naše vojsko v Rusku za část samostatné československé armády vznikající ve Francii. Materiální zabezpečení spadalo pod kompetence Dohody. Následně také T. G. Masaryk žádal o umožnění přechodu československých vojsk do Francie. Velení ruských sovětských vojsk nemělo k odchodu námitek, a tak dne 20. února 1918 začal velký přesun našich vojsk na Rusi, což je později zapsalo do historie jako Sibiřská anabáze.¹⁸

Na konci března 1918 došlo k podpisu dohody mezi Odbočkou Československé národní rady v Rusku a sovětskou vládou. Tzv. Penzská dohoda se týkala průjezdu legií po sibiřské železniční magistrále do Vladivostoku, ovšem za cenu částečného odzbrojení našich legií. Dohoda měla zajistit přesun armádního sboru do Vladivostoku, ze kterého měla být spojeneckými loďmi zajištěna doprava na západní frontu. K bojům za svobodu národa na západní frontě nakonec nedošlo kvůli ukončení války v listopadu 1918.

Legionáři však ještě měli dlouhou a složitou cestu po transsibiřské magistrále doprovázenou boji se sověty v Povolží i na Sibiři. Z Ruska byly poslední oddíly československé armády evakuovány v září 1920.¹⁹

¹⁶ JAKL, Tomáš. *Zborov 1917–2007*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2008. ISBN 978-80-7278-462-2.

¹⁷ KUDELA, Ivan. *Anabáze ruských legií 1918–1920*, Vojenské rozhledy, 2004, roč. 8., č. 1.

¹⁸ PICHLÍK, Karel. KLÍPA, Bohumír. ZABLOUDILOVÁ, Jitka. *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*, Praha: Mladá fronta, 1996, ISBN 80-2040580-1.

¹⁹ KAPRAS, Jan, et al. *Armáda a národ*, Praha: Národní rada Československá v nakladatelství L. Mazáč, 1938.

Vynikající úspěchy československých vojsk v průběhu anabáze i výsledky v bojích proti Sovětům zásadně ovlivnily především politické postavení československého odboje. Došlo k legalizaci jeho orgánů ze strany spojenců a současně také uplatnění jeho zájmů na mírové konferenci v Paříži.

Za celou dobu působení československých legií v Rusku prošlo jejich řadami téměř 71 tis. příslušníků, z nichž se 4 120 domů nevrátilo a položilo svůj život v boji za svobodu.²⁰

3.2.2. Československé legie ve Francii

Dne 23. srpna 1914 byla vytvořena první československá dobrovolná jednotka ve Francii nazývaná „Compagnie Nazdar“. Tvořili ji dobrovolníci žijící ve Francii. Tamější zákony povolovaly cizincům vojenskou službu pouze v cizineckých legiích, proto se 300 českých krajanů po odvodu stalo příslušníky 2. pochodového pluku spadajícího pod 1. cizinecký pluk. Tento cizinecký pluk se skládal ze čtyř praporů – A, B, C a D. Přibližně 250 českých vojáků tvořilo první rotu praporu C, další byli přiřazeni k ostatním. Rota „Nazdar“ složila 12. října 1914 vojenskou přísahu a následně se 23. října připojila ke svému pluku na frontě v Champagni.²¹

Na frontě v Champagni byl prapor C, doplněn také českými dobrovolníky z Velké Británie, zařazen do tzv. Marocké divize a rota „Nazdar“ poslána do zákopů první linie, kde utrpěla první vážné ztráty. Rota „Nazdar“, v sestavě praporu C, zaútočila 9. května na výšinu Falaise de Vimy a utrpělo při tomto útoku značné ztráty – z 250 bojeschopných mužů klesl počet na pouhých 100. Česká jednotka přestala existovat a zbývající čeští vojáci byli přemístěni do různých jednotek cizinecké legie.

V červnu 1915 byl přijat tzv. Bérengérův zákon, který ve Francii zastavil nábor dobrovolníků. Nesměli se po dobu války přijímat do cizinecké legie muži ze států, s nimiž vede Francie válku. O dva roku později, tedy roku 1917, bylo úspěšně jednáno o vytvoření našeho vojska ve Francii, které by vzniklo z dobrovolníků převezených z Ruska.

²⁰ KUDELA, Ivan. *Anabáze ruských legií 1918–1920*, Vojenské rozhledy, 2004, roč. 8., č. 1.

²¹ BROFT, Miroslav, et al. *Vojenské dějiny Československa II díl (1526-1918)*, Praha: Naše vojsko, 1986, ISBN 28-005-86.

Jednání probíhající v Petrohradě vedl T. G. Masaryk, v Paříži Edvard Beneš. V polovině listopadu dorazil z Ruska do Francie první transport, ovšem kvůli politickým okolnostem také na dlouho dobu i poslední.

Dekretem z 19. prosince 1917 povolila francouzská vláda zřízení autonomní československé armády ve Francii. Dále bylo také stanoveno, že Československá rada je plně odpovědná za politické zřízení armády, vojensky ovšem československá armáda spadala stále pod vrchní velitelství francouzské armády. Dekret byl výsledkem úspěšného jednání E. Beneše s M. R. Štefánika s francouzskou vládou a inicioval vytvoření Československého generálního štábu při Československé národní radě, do jehož čela byl zvolen generál Maurice Janin.²²

Posléze vznikly další dva pluky číslo 21 a 22, které tvořili dobrovolníci přepraveni z USA, Ruska, Rumunska, cizinecké legie a ze zajatců ze Srbska. Dne 30. června 1918 bylo v obci Darney, za přítomnosti E. Beneše, svoláno prohlášení o vzniku nezávislého československého státu. Francouzská vláda uveřejnila nótu, v níž uznala Československou národní radu jako základ příští československé vlády a právo našeho národa na samostatnost. Francouzský prezident Raymond Poincaré, v obci Darney, oficiálně předal československé armádě, působící ve Francii, československou státní vlajku.²³

Na počátku podzimu téhož roku se 21. a 22. pluk spojil a vznikla první československá brigáda na území Francie. Později se brigáda vyznamenala v bojích u Vouziers či Terronu. Velitelem této brigády byl po celou dobu její existence plukovník Philippe.²⁴

Ve Francii celkem působilo v řadách československých jednotek celkem na 12 600 vojáků, z nichž se přes 650 mužů konce války nedožilo.

²² BROFT, Miroslav, et al. *Vojenské dějiny Československa II díl (1526–1918)*, Praha: Naše vojsko, 1986, ISBN 28-005-86.

²³ KAPRAS, Jan, et al. *Armáda a národ*, Praha: Národní rada Československá v nakladatelství L. Mazáč, 1938.

²⁴ VYKOUPIIL, Libor. *Slovník českých dějin*. Modřice: Julius Zirkus, 2000. ISBN 8090278205.

3.2.3. Československé legie v Itálii

Vznik našeho zahraničního vojska v Itálii nebyl snadný hned z několika důvodů. Jedním z nich byl poměrně nízký počet Čechů a Slováků žijících za války v Itálii. Dále zde panovala nedůvěra italské vlády vůči našemu osvobozeneckému hnutí. Vláda se obávala důsledků, které by mohly nastat, pakliže by povolila československé dobrovolnické oddíly z řad zajatců. Povoláním těchto oddílů by musela povolit také oddíly z rakouských Jihoslovanů, kteří by tím získali právo na sebeurčení a italské poválečné plány k zabránění Dalmácie by byly velmi ohroženy.

Dne 17. ledna 1917 vznikla nevojenská organizace, Československý dobrovolnický sbor, která ovšem později značně usnadnila vytvoření československých legií v Itálii. Organizace vznikla v táboře Santa Maria Capua Vetere u Neapole, který byl vyčleněn začátkem roku 1917 pro české a slovenské zajatce.²⁵

První vojenské skupiny, které na území Itálie vznikly, byly dobrovolnické průzkumné jednotky plnící obdobné úkoly jako Česká družina v Rusku. Celkově se jednalo o 9 rot s počtem 1600 mužů. Na podzim roku 1917 byla snaha tisíců českých zajatců vstoupit do československých bojových jednotek, avšak jejich vznik byl zakázán italskou vládou. V únoru následujícího roku bylo povoleno zřídit alespoň pracovní prapory a následně od března začali odjíždět první českoslovenští dobrovolníci budovat obranné linie do pásma nedaleko fronty.²⁶

Dne 21. dubna 1918 podepsal M. R. Štefánik dohodu, kterou italská vláda svolila ke zřízení československého vojska v Itálii. Současně tím italská vláda uznala Národní radu v Paříži jako vládu budoucího československého státu. Vrchním velitelem nového československého sboru v Itálii byl jmenován Andrea Graziani.²⁷

Počátkem května roku 1918 vznikla 6. československá divize tvořena 4 pluky s číselným označením 31 až 34. Následně byla tato divize doplněna o 35. střelecký a 39. výzvědný pluk.

²⁵ GREGOROVÍČ, Miroslav. *První československý odboj Čs. legie 1914–1920*. Praha: H&H, 1992. ISBN 80-85467-54-2.

²⁶ PICHLÍK, Karel. KLÍPA, Bohumír. ZABLOUDILOVÁ, Jitka. *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*. Praha: Mladá fronta, 1996. ISBN 80-2040580-1

²⁷ Tamtéž.

V polovině srpna téhož roku došlo k přesunu divize na frontu v oblasti Altissimo, kde se českoslovenští legionáři vyznamenali v řadě bojů. Celkový počet dobrovolníků v italské legii činil 19 400. Svůj život obětovalo 725 legionářů.²⁸

Samostatnou kapitolu československých jednotek na území Itálie představovaly tzv. domobranecké prapory. Často byly považovány za druhou československou zahraniční armádu. Jednotky tvořili českoslovenští zajatci rakousko-uherské armády, kteří se dostali do zajetí v posledních dnech války. Dále jednotky tvořili také zajatci, kteří již dříve odmítli vstoupit do legií, avšak po vzniku československé republiky museli nastoupit na řádnou vojenskou službu. Jednotky se začaly formovat v prosinci 1918, poslední prapor vzniknul v srpnu 1919. Dohromady bylo zřízeno 56 domobraneckých praporů s přibližně 60 tis. muži. Velitelství československé domobrany sídlilo na severu Itálie, v Gallarate. Od dubna 1919 byly domobranecké prapory přesouvány do vlasti, kde jejich úkolem bylo vykonávat posádkovou, pohraniční a asistenční službu. Několik praporů bylo také zasazeno do bojů s Maďary na Slovensku.²⁹

²⁸ MINAŘÍK, Pavel. *Československý zahraniční vojenský odboj v letech 1914-18: Na frontách světové války* [online]. Veda-Armáda-Spoločnosť, 1992, (1. díl) [cit. 2017-01-19]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/predvavecna/studie/8.htm>.

²⁹ KAPRAS, Jan, et al. *Armáda a národ*, Praha: Národní rada Československá v nakladatelství L. Mazáč, 1938.

3.3. Vývoj a vznik československé armády v letech 1918–1938

Dne 28. října 1918 byla Národním výborem prohlášena nezávislost Československa. Vytvoření samostatného československého státu bylo výsledkem vytrvalého národně osvobozenického boje Čechů i Slováků za národní identitu. Prvním prezidentem Československa se stal Tomáš Garrigue Masaryk. Situace v nově vytvořeném státě nebyla příliš jednoduchá, jelikož stát nebyl zatím vnitropoliticky ani mezinárodně uspořádán. Bylo nezbytné vytvořit strukturu správních a mocenských orgánů a současně zde byl problém se zabezpečením státních hranic.³⁰

Branná moc byla v této době tvořena pouze dobrovolnickými jednotkami, ke kterým se později začaly přidružovat jednotky domácího vojska. Vojenská situace si však na řadě míst vyžadovala nasazení regulérní vojenské síly, a tak byla použita jako základ nové branné moci, rakousko-uherská doplňovací struktura. Po návratu legionářů z Itálie a Francie byla vojenská síla státu posílena.³¹

Československé ozbrojené síly byly, od listopadu 1918 do července 1919, zapojeny do řady vojenských konfliktů. Především válka s Maďarskem na území Slovenska byla jednou z nejnáročnějších a československá armáda v ní utrpěla několik porážek. Vlivem silného politického tlaku dohodových spojenců se armáda Maďarska stáhla, a tak mohla československá armáda obsadit nejen celé Slovensko, ale také Podkarpatskou Rus. Mírové podmínky umožňovaly ministerstvu národní obrany věnovat se plánování a výstavbě kvalitní československé armády. Nejprve musely být vytvořeny právní základy obrany státu.

Rozkazem ministra národní obrany, Václava Klobáče, ze dne 2. ledna 1919, byla ustanovena československá branná moc jako jednotný útvar. Unifikací došlo ke spojení útvarů domácího a zahraničního vojska. Domácí vojsko tvořily útvary z bývalého Rakouska-Uherska, které působily na našem území a také dobrovolnické jednotky.

³⁰ BÍLEK, Jiří, et al. Vojenské dějiny Československa III. díl, od roku 1918 do roku 1939. Praha: Naše vojsko, 1987. ISBN 28-004-87.

³¹ ŠEDIVÁ KOLDINSKÁ, Marie a Ivan ŠEDIVÝ. Válka a armáda v českých dějinách: Sociohistorické čtrty. Praha: NLN, 2008. ISBN 978-80-7106-034-5.

Zahraniční vojsko bylo složeno z jednotek legionářů a příslušníků domobrany z Itálie. Hlavním cílem bylo vytvořit jednotné vojsko s jednotnými zájmy a velením. Došlo také ke vzniku hraničářských praporů, pluků horské služby a zcela nově se začalo utvářet letectvo.³²

Dne 29. února 1920 byla Národním shromážděním přijata ústavní listina Československé republiky, která zajišťovala řadu významných ustanovení právě vojenským věcem. Především se jednalo o ustanovení § 127 ústavní listiny (zákon č. 121/ 1920 Sb. z. a n.), podle něhož byl každý způsobilý státní občan povinen absolvovat vojenský výcvik a uposlechnout výzvy k obraně státu.

Podrobněji bylo ustanovení modifikováno v branném zákoně ze dne 19. března 1920 (zákon č. 193/ 1920 Sb. z. a n.), kde zákon stanovil jako hlavní úlohu československé branné moci obranu České republiky proti vnějším nepřítelům. Dalšími úkoly branné moci měla být pomoc při zajišťování pořádku a bezpečnosti uvnitř země a současně také při pohromách ohrožujících životy či majetek občanů. Československá armáda byla tedy tvořena na základě branné povinnosti všech obyvatel a byla budována jako kádrová neboli rámcová, což znamená, že československá branná moc byla vedle stálého vojska vytvářena současně vycvičenými zálohami.³³

Branná povinnost byla všeobecná a každý ji musel vykonat osobně. Týkala se každého muže ve věku 20–50 let a byla složena z povinnosti odvodní a služební. Řádné splnění bylo nutné pro výkon státních, veřejných nebo volených občanských funkcí.

Odvodní povinnost vznikla 1. lednem roku, ve kterém občan dosáhl 20 let a končila 31. prosincem roku, kdy občan oslavil stáří 22 let. Pokud občan nesplnil z různých důvodů odvodní povinnost v těchto letech, podléhal odvodní povinnosti až do svých 50 let. Muži, kterých se povinnost týkala, byli povinni dostavit se k odvodu ve třech po sobě jdoucích letech – za předpokladu, že nebyli odvedeni již v prvním či druhém roce. Je tedy patrné, že každý rok byly povolány tři ročníky zároveň.

³² FIDLER, Jiří. *Unifikace československé branné moci*, Vojenské rozhledy, 1999, roč. 40., č. 4.

³³ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918–1938)*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-195-7.

Muži, kteří zatím nesplnili odvodní povinnost a také branci, kteří nevykonali prezenční službu, se nemohli bez zvláštního povolení ani oženit. Bez určitého povolení od vojenského úřadu se nesměli ženit ani důstojníci či rotmistři z povolání.

Hlavní odvody se konaly v sídle okresního politického úřadu, a to od začátku března do konce května. Dle potřeby byly také možné dodatečné odvody u doplňovacích okresních velitelství. Komise rozdělovala brance, na základě výsledků lékařské prohlídky, do tří skupin. Na základě této klasifikace byl branec odveden či nikoliv. Skupinu A tvořili branci bez vad, skupinu B branci, kteří byli s vadou, ale mohli k pomocným službám a třetí skupina C označovala neschopné brance jakékoliv služby. Branec měl při odvodu možnost vyjádřit se, jaké jsou jeho preference kam být odvelen. Následně byl o svém zařazení informován při svém povolání k vojenské službě přímo povolávacím rozkazem.³⁴

Délka prezenční služby se vzhledem k zahraniční i vnitropolitické situaci často měnila. Výše uvedený branný zákon z 19. března 1920 v § 17 stanovil prezenční službu na 14 měsíců, ale také v § 61 (přechodná ustanovení tohoto zákona) určil, že odvedenci z let 1920–1922 mají povinnost po vykonání běžné prezenční služby setrvat i nadále v činné službě, a to na 10 měsíců – celkově se tedy jednalo o dva roky. Odvedenci z let 1923–1925 další 4 měsíce, celkově tedy 18 měsíců. Tato prezenční služba trvající 18 měsíců byla posléze zákonem č. 51/ 1927 Sb. z. a n. prodloužena také pro brance z roku 1926 a později. Zákon pár let poté, č. 66/ 1932 Sb. z. a n., přinesl některé změny, jako například, že branci odvedení v roce 1933 a později, absolvují službu již jen 14 měsíců.

Kvůli poměrně výraznému zhoršení politicko-vojenské situace v naší zemi, bylo nezbytné dne 19. prosince 1934 přijmout nový zákon č. 267/ 1934 Sb. z. a n., který opět zavedl povinnou dvou letou prezenční službu zahrnující i brance z roku 1933. Dá se tedy říci, že se prezenční služba na 14 měsíců reálně neprojevila.³⁵

³⁴ KAPRAS, Jan, et al. *Armáda a národ*, Praha: Národní rada Československá v nakladatelství L. Mazáč, 1938.

³⁵ STRAKA, Karel. *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932–1939*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2007. ISBN 978-80-7278-376-2.

Po absolvování prezenční služby byli branci přeloženi buď do první či druhé zálohy. První zálohu tvořili tzv. záložníci do 40 let a jejím úkolem bylo doplňovat stálé vojsko na válečný počet. Druhou zálohu tvořili muži ve věku 41–50 let, kteří byli v případě války určeni k výkonu strážní služby.

Mírové počty československé armády byly stanoveny zvláštním zákonem č. 196/ 1920 Sb. z. a n., a to na 150 tis. mužů. Vojáků z povolání bylo z tohoto počtu celkově přibližně 22 500. Až do roku 1935 byl počet vojáků relativně neměnný, avšak následně z důvodu modernizace armády se jejich počet začal značně zvyšovat. Počet nováčků se každý rok zvýšil na 70 tis. mužů. Další nové zákony umožňovaly ministru obrany se souhlasem vlády navýšit počet nováčků dle aktuálních potřeb armády.³⁶

Prezident republiky mohl v případě potřeby vyhlásit mobilizaci. Mobilizace znamenala přechod armády ze stavu mírového do stavu válečného. Byly povolány zálohy a náhradní zálohy k činné službě. Mobilizace mohla být všeobecná či částečná, kdy se přednostně povolaly mladší ročníky. Ukončení, tedy demobilizaci, opět nařizoval prezident.

V nově vzniklé československé armádě byly již od jejího vzniku zastoupeny všechny běžné druhy vojsk – tradiční pěchota, jezdeckto, dělostřelectvo, nově vzniklé letectvo, obrněné vojsko, a dokonce i říční válečné vojsko. Roku 1920 bylo zavedeno devět druhů vojsk, základně rozdělených na hlavní a pomocné. Hlavní zbraně tvořila pěchota, jezdeckto, dělostřelectvo a letectvo, do pomocných zbraní se řadilo železniční, ženijní, telegrafní a automobilové vojsko spolu s vozatajstvem. Toto dělení na hlavní a pomocné zbraně bylo zrušeno roku 1933 a následně se rozlišovalo jen šest druhů, a to pěchota, dělostřelectvo, jezdeckto, letectvo, ženijní a telegrafní vojsko.³⁷

V Německu se, dne 30. ledna 1933, dostal k moci Adolf Hitler. Jeho nástupem se zásadně změnila situace v celé Evropě. Pro Československo představovalo sousední Německo velikou hrozbu, a proto bylo nutné zavést nová opatření ke zvýšení obranyschopnosti republiky. Vznikly nové orgány, Armádní poradní sbor a Nejvyšší rada obrany státu, které se naplno věnovaly realizaci plánů k reorganizaci a modernizaci armády.

³⁶ Čísla a fakta předválečné armády. *Československá armáda* [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/cisla/5.htm>

³⁷ ŠRÁMEK, Pavel. *Ve stínu Mnichova*. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1848-7.

Dne 16. května 1935 došlo, v reakci na uzavření německo-polské smlouvy z roku 1934, k podepsání československo-sovětské smlouvy o vzájemné pomoci. Počátkem roku 1938 byla reorganizace armády ukončena. Mírovou armádu tvořila 4 zemská vojenská velitelství, 7 velitelství sborů, 17 pěších divizí a 4 rychlé divize.

Počet příslušníků armády přesahoval 200 tis. mužů. Pro případ války mělo být od února 1938 připraveno 22 divizí, 12 hraničních oblastí, 4 rychlé divize, 2 zvláštní skupiny v síle pěší brigády a 55 letek letectva.³⁸

3.3.1. Mobilizace Československa

Dne 23. září 1938 proběhla v Československé republice mobilizace. Celý stát vstoupil do branné povinnosti. Od vyhlášení mobilizace se u vojenských útvarů tehdejšího Československa hlásilo na tři čtvrtě povolaných vojáků v záloze. Při mobilizaci bylo do armády povoláno celkem 18 ročníků takzvané I. zálohy. Dále bylo povolána část některých příslušníků II. zálohy, kde se převážně jednalo o specialisty. Celkem bylo povoláno do služby 1 250 000 mužů. Do tohoto počtu jsou započítáni branci, kteří byli povoláni již před samotnou mobilizací. V době mobilizace Československá armáda disponovala 350 tanky, 5 000 kusy dělostřeleckých jednotek a 950 bojovými letouny.³⁹

3.4. Československá armáda po roce 1938

Dne 30. září 1938 byla podepsána Mnichovská dohoda představiteli států Německa, Itálie, Velké Británie a Francie. Došlo k odstoupení od pohraničního území tehdejšího Československa. Zástupci jednotlivých států se bez přítomnosti zástupce z Československa dohodli, že ke dni 10. října se Československo vzdá území v pohraničí, které bylo obýváno Němci. Tato dohoda měla velký dopad na samotnou Československou armádu, a to z důvodu ztrát. ČSR přišla přibližně o 30 % svého území, na kterém se rozpínalo hraniční opevnění proti nacistickému Německu. Díky tomuto obranému postavení by Československá armáda s největší pravděpodobností byla schopna pozdržet postup Němců na východ. Druhou nevýhodou této dohody byl fakt, že Československo přišlo přibližně o 5 milionů obyvatel dle statického sčítání lidu, které proběhlo v roce 1930.

³⁸ ŠRÁMEK, Pavel. *Československá armáda v roce 1938*. Brno: Společnost přátel československého opevnění, 1996.

³⁹ KVAČEK, Robert. *Československý rok 1938*. Polart, 2011. ISBN 978-80-87286-11-1.

Na základě rozkazu, který vydal tehdejší prezident Edvard Beneše, se armáda podílela na klidném vyklizení pohraničních pásem. Příslušníci armády dohlíželi s policií na pořádek ve městech. Podíleli se na evakuaci majetku armádního, a také majetku Československých obyvatel do vnitrozemí.⁴⁰

Po uplynutí lhůty pro opuštění pohraničního území, tedy po 10. říjnu 1938, přešla Československá armáda do I. stavu demobilizace, kde bylo propuštěno několik ročníků záloh armády. Mezi prvními demobilizovanými vojáky byli převážně ti německé národnosti. V tomto stavu proběhla i věcná demobilizace. Armádě byl sebrán majetek, koně, tanky, vozidla, dělostřelectvo, které ve většině případů následně používalo nacistické Německo především v počátcích druhé světové války. Mnoho vojenských útvarů bylo v průběhu demobilizace zrušeno. Došlo například ke zrušení jednoho ze čtyř vojenských velitelství. Dále docházelo k rušení hraničních pluků. Stále platila délka služby, která byla stanovena na 2 roky. Tato doba vojenské služby byla stanovena vládou v roce 1933.⁴¹

V průběhu demobilizace vznikly tzv. pracovní útvary, a to na základě nařízení vlády č. 223/ 1938 Sb. z. a n. Tyto útvary se využívaly k odklizení škod po živelných katastrofách, stavbě silnic či na výpomoc v zemědělství. Do těchto pracovních útvarů byli povoláni všichni, kteří byli v této době nezaměstnaní a nemohli si najít pracovní uplatnění. Do roku 1939 bylo vytvořeno na našem území celkem 20 pracovních útvarů. Následně byly tyto pracovní tábory zrušeny z důvod obsazení země Německem.⁴²

Již v počátcích tzv. druhé republiky⁴³ se začaly objevovat snahy o rozdělení armády na tři samostatné celky. Mělo se jednat o armádu českou, slovenskou a karpatsko-ukrajinskou. Pokusy o narušení celistvosti státu, a tím i armády, se projevily již na začátku října 1938 ustanovením slovenské autonomní vlády a následně i autonomní vlády Podkarpatské Rusi. Pokusy o jakékoliv dělení armády byly ovšem ministerstvem národní obrany a Hlavním štábem razantně odmítnuty.⁴⁴

⁴⁰ BÍLEK, Jiří, et al. *Vojenské dějiny Československa III. díl, od roku 1918 do roku 1939*. Praha: Naše vojsko, 1987. ISBN 28-004-87.

⁴¹ STRAKA, Karel. *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932–1939*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2007. ISBN 978-80-7278-376-2.

⁴² BÍLEK, Jiří, et al. *Vojenské dějiny Československa III. díl, od roku 1918 do roku 1939*. Praha: Naše vojsko, 1987. ISBN 28-004-87.

⁴³ Období od 1. října 1938 do 14. března 1939.

⁴⁴ STRAKA, Karel. *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932–1939*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2007. ISBN 978-80-7278-376-2

Novou základní podobu reorganizované armády schválil Armádní poradní sbor v prosinci 1938. Armáda měla být složena ze 3 zemských vojenských velitelství, 5 velitelských sborů, 10 velitelských divizí a 2 velitelství rychlých divizí.

Stav armády v mírové situaci měl čítat 150 tis. mužů. Kvůli okolnostem a složité finanční situaci státu, byl stanoven rozpočet pro armádu pouze 1,5 mld. korun. Postupně mělo dojít ke zrušení těžkých dělostřeleckých a horských pěších pluků. Dále se ani nepočítalo se speciálními útvary pro obranu opevnění a stejně tak se redukoval počet mužů z jezdeckta a pěchoty. Naopak nejmenší změny čekaly letectvo, ženijní a telegrafní vojsko.⁴⁵

Kvůli zmenšení armády plynula i nižší potřeba bojové techniky a munice. Případné zájemce představovaly okolní státy jako například Polsko, Francie, Velká Británie apod. Sousední Německo se ovšem také zapojilo do jednání o prodeji armádního majetku a následně na jeho naléhání došlo k jednostranné výhodné obchodní dohodě. Německu byl tedy prodán téměř všechn materiál těžkého dělostřelectva.⁴⁶

Plány na reorganizaci armády nebylo příliš lehké realizovat. Dne 21. ledna 1939 nadiktoval Adolf Hitler požadavky na okamžité snížení počtu příslušníků československé armády. Také Slovensko vzneslo několik požadavků, které byly dalšími důvody k nemožnosti realizace našich plánů.

Dne 14. března 1939 se setkal tehdejší prezident Emil Hácha s Adolfem Hitlerem v Berlíně. Adolf Hitler zde informoval československého prezidenta o chystané okupaci země. Tvrdým nátlakem a výhrůzkami si vynutil jeho souhlas a došlo také k vydání kapitulacího rozkazu pro armádu, potažmo veškeré ozbrojené složky.

Jednotky německé armády překročily hranice naší země v časných hodinách dne 15. března 1939 a postupně obsadily celé území Čech i Moravy. Po obsazení Československa došlo ke zrušení nařízení vlády o vojenské službě. Armáda byla zlikvidována a řada jejích příslušníků se následně zapojila do domácího či zahraničního odboje.⁴⁷

⁴⁵ ŠRÁMEK, Pavel. *Ve stínu Mnichova*. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1848-7.

⁴⁶ KARLICKÝ, Vladimír. *Prodej československých děl Německu v únoru 1939*. ATM, roč. 1993, č. 8.

⁴⁷ KOZÁK, František. *Smutné výročí*, Vojenské rozhledy, 1999, roč. 40., č. 1.

Na níže přiložených tabulkách jsou uvedena geografická i armádní fakta k pěti státům střední Evropy. Pokud není uvedeno jinak, je v tabulkách zachycen stav z počátku roku 1938.

Tabulka 1: Vybrané středoevropské státy v roce 1938

Stát	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel (v mil.)	Délka hranice (km ²)	Početní stav armády
Rakousko	83 900	6,8 (1934)	2640	63 tis.
Maďarsko	92 700	8,7 (1930)	1550	70 tis.
Československo	140 500	14,7 (1930)	4120	200 tis.
Polsko	388 400	33,9 (1936)	5530	231 tis.
Německo	470 700	66,0 (1933)	6280	760 tis.

Zdroj: Vlastní zpracování, dle <http://armada.vojenstvi.cz>

Tabulka 2: Armády středoevropských států v roce 1938

Stát	Pěší divize	Pěší brigády	Tankové divize	Rychlé divize	Jezdecké brigády	Letecké pluky
Rakousko	7	1	-	1	-	2
Maďarsko	-	7	-	-	2	asi 2
Československo	17	-	-	4	-	6
Polsko	30	-	-	-	12	6
Německo	36	2	3	-	1	asi 20

Zdroj: Vlastní zpracování, dle <http://armada.vojenstvi.cz>

3.5. Československé vojsko v průběhu 2. světové války

Výnosem říšského kancléře, Adolfa Hitlera, byl dne 16. března 1939 zřízen Protektorát Čechy a Morava. Občané německé národnosti se stali občany Německé říše, ostatní byli považováni za občany Protektorátu. Jednalo se o území okupované německým vojskem a náleželo tedy k říši. Říši náležela pravomoc vydávat právní předpisy pro Protektorát a také zajišťovala opatření v ohledu pořádku a bezpečnosti. Protektorát byl ve své podstatě autonomní, spravoval se v souladu s vojenskými, politickými i hospodářskými potřebami říše. V oblasti česko-slovenské branné moci byl důležitý článek č. 75/ 1030 Sb. z. a n., který stanovil, že říše bude poskytovat Protektorátu vojenskou ochranu. Ustanovení tedy rušilo existenci česko-slovenské armády. Veškerý movitý i nemovitý majetek včetně výzbroje, přešel do vlastnictví Říše, pod správu její branné moci.⁴⁸

Likvidace československé armády začala v dubnu 1939 a dle instrukcí musela být ukončena do posledního července téhož roku. Velitelství sborů mělo být rozpuštěno do konce září a činnost ministerstva i vojenského účetního úřadu do konce roku. Dle nařízení měla tedy armáda přestat zcela existovat do konce roku 1939. Od 1. srpna již však platil zákaz nošení uniforem pro všechny zbylé příslušníky.⁴⁹

Problém, který nastal, se týkal budoucnosti československých vojáků i ostatních zaměstnanců vojenské správy. V červnu 1939 bylo přijato nařízení, které určovalo, jakým způsobem budou vojáci z povolání, a nejen ti, přemísťováni na jiná místa. Několik vojáků bylo přijato do služeb ostatních ministerstev, ostatním například se zdravotnickým, technickým či veterinárním vzděláním bylo umožněno působit v jejich oborech. Převod vojáků na ministerstva nebylo možné odmítnout. Pokud voják na novou pozici nenastoupil a nepodal řádný důvod svého rozhodnutí, bylo to považováno za rezignaci a ztratil tím svůj nárok na zaopatření. Současně jim bylo umožněno zakládat či nabývat hospodářské podniky nebo možnost přestupu do soukromé oblasti. Vojáci, kteří neměli odslouženo 10 let, a tím tedy neměli nárok na výslužné, byli podporováni ve studiu či zisku odborných znalostí.

⁴⁸ TVARŮŽEK, Břetislav. *Okupace Čech a Moravy a vojenská správa*, Historie a vojenství, 1992, roč. 48., č. 3.

⁴⁹ BÍLEK, Jiří, et al. *Vojenské dějiny Československa III. díl, od roku 1918 do roku 1939*. Praha: Naše vojsko, 1987. ISBN 28-004-87.

Také německá armáda se angažovala v pomoci hledání nového uplatnění mužů, měla vážný zájem především o důstojníky z řad letců či odborníků na výstavbu opevnění a také zpravodajce.

Ve většině případů byla však pomoc od německé armády bojkotována, což se dalo považovat za vyjádření vlastenectví, a především odporu vojáků k okupaci. Na druhou stranu bylo také nařízeno, kterým oborům se vojáci věnovat nesmí. Jednalo se například o zákaz vstupu do cizí armády, zákaz přeřazení k pracovním službám anebo do svazu mládeže apod.⁵⁰

Pakliže byli vojáci minimálně ve věku 48 a více, mohli odejít do výslužby. Zaměstnanců židovského původu se týkalo jiné nařízení, a to o jejich postavení ve veřejném životě, proto byli propuštěni z úřední moci. Obecně židé měli jiné podmínky a pravidla, která jim striktně přikazovala či naopak zakazovala řadu činností.

3.5.1. Vládní vojsko

Dne 18. března 1939 dal ve Vídni Adolf Hitler při jednání s prvním říšským protektorem, Konstantinem von Neurathem a státním tajemníkem, Karlem Hermannem Frankem, souhlas k vytvoření vládního vojska. Již v předchozím nařízení bylo předznamenáno, že vládní vojsko může vzniknout pro udržení vnitřní bezpečnosti a pořádku.⁵¹

Nařízením protektorátní vlády č. 216/ 1993 Sb. došlo od začátku července 1939 ke zřízení vládního vojska Protektorátu Čechy a Morava. Stanoven byl maximální počet mužů, a to 7 tis. V sobě tento počet zahrnoval 250 důstojníků, 350 civilních zaměstnanců a 2 tis. vojínů určených na podřadnější práce. Se ženami se vůbec nepočítalo. Předpokládalo se, že okupace bude jen dočasná, a tak bylo jádro vládního vojska tvořeno důstojníky, rotmistry a poddůstojníky bývalé československé branné moci.⁵²

⁵⁰ KALOUSEK, Miroslav. Vládní vojsko 1939–1945: Vlastenci či zrádci? Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-063-2.

⁵¹ BROFT, Miroslav. Vojenské dějiny Československa II. díl (1526–1918), Praha: Naše vojsko, 1986, ISBN 28-005-86.

⁵² SCHELLE, Karel, et al. Protektorát Čechy a Morava–jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin. Ostrava: Key publishing, 2011. ISBN 978-80-7418-052-1.

Nábory do vládního vojska probíhaly do roku 1943. Muž musel být starší 18 let, ale zároveň mladší než 24 let, musel být svobodný a bezdětný, bezúhonný, svéprávný a duševně způsobilý. Také musel mít českou národnost, árijský původ a státní občanství Protektorátu Čechy a Morava. Vstupem se dobrovolník zavazoval ke službě v délce 25 let.⁵³

Do konce července roku 1940 museli být propuštěni všichni Židé a následující rok platilo nařízení také pro legionáře.

Nejvyšším orgánem vládního vojska byl Generální inspektorát a byl tvořen třemi inspektoráty v Praze, Brně a Hradci Králové. Generální inspektorát měl na starost generální inspektor, který byl přímo podřízen státnímu prezidentovi. Jeho hlavním úkolem bylo velení vojska a také styl s protektorátními úřady ve věcech vládního vojska. Měl kompetence k rozhodování o financích i ke jmenování vyšších velitelů. Současně prováděl kontroly kázně a akceschopnosti, osobních i materiálních poměrů důstojníků a vojenských úředníků.⁵⁴

Samotné inspektoráty zajišťovaly 12 praporů. Řídily výchovu a výcvik, společně se zabezpečením bojové a materiální pohotovosti bojových vojsk. Jejich působnost lze rozdělit na působnost správní, velitelskou a oblastní. Nejvyšší funkcí inspektorátu zastával generál, který měl k dispozici štáb a orgány služeb.

Stěžejní úloha vládního vojska byla především pomoc při udržování bezpečnosti a pořádku. Dále také výpomoc při pomocných službách, především při živelných pohromách, jako například pomoc s odstraňováním ledu při tání na jaře, při požárech či při polomech v lese. Dalším úkolem vládního vojska byla ozbrojená asistence. Vojsko spolupracovalo s četnictvem, vykonávalo strážní službu na železnici a pomáhalo posílit německé bezpečnostní složky při nasazení proti výsadbkům na našem území.⁵⁵

Samostatnou kapitolu tvoří nasazení vládního vojska na území Itálie. Původní návrh členů protektorátní vlády byl takový, aby se vládní vojsko účastnilo bojů na východní frontě. K tomu nedošlo, jelikož panovaly obavy generálního inspektora z vlny dezerce vojáků a následné perzekuce jejich rodin.

⁵³ KALOUSEK, Miroslav. *Vládní vojsko 1939-1945: Vlastenci či zrádci?* Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-063-2.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ ŠRÁMEK, Pavel. *Ve stínu Mnichova*. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1848-7.

Gestapo v roce 1944 zjistilo ilegální činnost u prvního inspektorátu v Praze a z důvodu obavy zneužití vojska v případě povstání, přesunulo téměř celé vládní vojsko na sever Itálie, aby chránilo týl fronty před partyzány. Rozkaz k přesunu vydal generál dne 8. května 1944, a i přes několik námitek generálního inspektora k přesunu následně došlo. V Praze ponechali jen jeden prapor pro výkon úlohy čestné jednotky státního prezidenta.⁵⁶

Bylo zřízeno dislokované velitelství, za účelem velení v Itálii, nazvané Zasazený generální inspektorát a jednalo se tedy o nejvyšší velitelství jednotek. Do jeho podřízenosti spadaly 3 zasazené inspektoráty. Štáb se skládal z materiálního, spojovacího organizačního, operačního, zdravotnického, justičního, intendančního, osobního, duchovního a veterinářského oddělení.⁵⁷

Působení vojáků v Itálii nebylo příliš dle očekávání Německé říše. Často docházelo ke spolupráci či přechodu k partyzánským jednotkám. Z tohoto důvodu bylo vládní vojsko dne 4. října 1944 odzbrojeno a využíváno pouze jako stavební jednotky. Stejný osud čekal i vojáky vládního vojska v Protektorátu, odzbrojeni byli koncem roku. Jedinou výjimkou byly jednotky chránící Pražský hrad. I přes tato fakta se jednotky po svém návratu, v roce 1945, poměrně aktivně zapojily do Květnového povstání v Praze a významně zasáhly do bojů o rozhlas i Staroměstskou radnici.⁵⁸

Po osvobození, od jara roku 1945, se vojáci vládního vojska aktivně zapojovali do budování nové československé armády. Pomalu začaly vznikat nové pluky a motorizovaný prapor pro obsazování československého pohraničí. Na základě rozhodnutí ministerstva národní obrany, ze dne 11. května 1945, došlo z rozpuštění vládního vojska a vojáci se měli přiřadit k ostatním jednotkám vznikající československé branné moci.

Osudy některých příslušníků vládního vojska nebyly příliš radostné. Řada z nich byla obviňována z kolaborace s Němci a často byli také perzekuováni. Jejich jména byla očištěna až postupem času.

⁵⁶ SCHELLE, Karel, et al. Protektorát Čechy a Morava—jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin. Ostrava: Key publishing, 2011. ISBN 978-80-7418-052-1.

⁵⁷ KALOUSEK, Miroslav. Vládní vojsko 1939–1945: Vlastenci či zrádci? Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-063-2.

⁵⁸ ŠRÁMEK, Pavel. Ve stínu Mnichova. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1848-7.

3.5.2. Československý odboj

Již od samotného vzniku Protektorátu Čechy a Morava a založení Slovenského státu se na našem území začalo formovat odbojové hnutí. Odbojové hnutí bylo proti fašistickému Německu a současně mělo za cíl znovuoobnovení Československa. Československý odboj lze rozdělit dle působnosti na odboj zahraniční, tedy především východní a západní a odboj domácí. Dle politické příslušnosti členů lze tento odboj rozdělit na odboj demokratický a komunistický.

V domácím i zahraničním odboji položilo za vlast, za ideu svobody a znovuoobnovení, život tisíce vlastenců. Smutným faktem zůstává, že hrdinové, kteří se za nás postavili, byli v mnoha případech stíháni a očištění se dočkali až po několika desítkách let.

3.5.2.1. Československý domácí odboj

Okupace českých zemí v březnu 1939 vzbudila v lidech odpor proti Německé říši a mnozí se rozhodli postavit se okupantům a bojovat za svou vlast. Někteří odešli bojovat do zahraničních jednotek, další se zapojili do domácího odboje. Již od konce března se začali bývalí příslušníci československé armády sdružovat a začala pomalu vznikat ilegální vojenská organizace Obrana národa. Dále došlo ke vzniku centrálních organizací jako například Politické ústředí či Petiční výbor „Věrní zůstaneme“. Organizace nebyly pouze jednorázové a postupem času zahájily spolupráci také s vyššímu stupni organizovanosti.⁵⁹

Organizace Obrana národa měla za vzor strukturu předmnichovské armády. Jejím hlavním cílem bylo utvoření rámcové ilegální armády, která by ve vhodnou chvíli byla schopna provést ozbrojené povstání proti okupantům. Mezi lety 1939–1940 došlo k oslabení organizace z důvodu četného zatýkání jejích členů, ovšem vůle lidí byla na tolik silná, že došlo k obnovení. Následně na jaře roku 1940 došlo ke sloučení Obrany národa, Politického ústředí a Petičního výboru „Věrní zůstaneme“, a došlo k vytvoření Ústředí vedení odboje domácího, tzv. ÚVOD. Gestapo se však snažilo razantně bojovat s odbojem a další vlna zatýkání v roce 1941, poté také 1943 organizaci oslabilo a nepovedlo se ji znovu plnohodnotně obnovit.⁶⁰

⁵⁹ BROFT, Miroslav. *Vojenské dějiny Československa II. díl (1526–1918)*, Praha: Naše vojsko, 1986, ISBN 28-005-86.

⁶⁰ ŠRÁMEK, Pavel. *Ve stínu Mnichova*. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1848-7.

Roku 1942 začala vznikat nová odbojová organizace Přípravný revoluční výbor, později označována Rada tří či Jaro. Tato organizace vytvářela vojenský štáb zaměřující se na operační a mobilizační plány pro ozbrojený převrat. Zřízeny byly také odborné sekce, které navazovaly kontakt nejen s odbojovým hnutím na Slovensku, s vládou v Londýně, ale také dalšími odbojovými organizacemi. Rada tří, jak byla tato odbojová organizace nazývána, byla v letech 1944–1945 největší demokratickou organizací na území protektorátu.

Československý odboj byl tvořen také odbojem komunistickým. Ze začátku však Komunistická strana Československa byla mimo rámec domácího odboje a neuznávala ani odboj zahraniční. Změna nastala až po přepadení SSSR nacistickým Německem v červnu 1941. Až tato událost zapříčinila aktivní zapojení komunistů do domácího odboje. Zapojením výsadků ze SSSR se začalo rozvíjet partyzánské hnutí a přípravy na celonárodní povstání.⁶¹

3.5.2.2. Československý zahraniční odboj

Po březnové okupaci začali odcházet především bývalí vojáci do zahraničí, aby se zapojili do zahraničního odboje. Směřovali přes Polsko hlavně do Francie. Na konci dubna 1939 vznikla v sousedním Polsku první jednotka nesoucí název Zahraniční vojenská skupina československá.⁶²

Na území Francie, kam směřovala většina našich občanů, nebylo snadné v době míru zřízovat cizí vojenské jednotky. Z tohoto důvodu vstoupili čeští dobrovolníci do Cizinecké legie, ale bylo jim slíbeno, že pokud vypukne válka, budou automaticky převedeni do československé armády. Ve Francii se naši vojáci účastnili hlavně ústupových bojů a po následné porážce Francie mohla většina uniknout do Velké Británie.

Začátkem srpna 1939 vznikla v Paříži Československá vojenská kancelář, která byla po zřízení Československého národního výboru dne 17. listopadu 1939 změněna na Československou vojenskou správu.

⁶¹ VYKOUPIIL, Libor. *Slovník českých dějin*. Modřice: Julius Zirkus, 2000. ISBN 8090278205.

⁶² ČEJKA, Eduard. *Československý odboj na Západě (1939–1945)*. Praha: Mladá Fronta, 1997. ISBN 80-2040-609-3.

Dne 12. září 1939 vznikla ve Francii československá mise a následně 29. září byl zřízen pěší prapor, který se poté rozrostl na 1. československou divizi čítající téměř 11 500 mužů.⁶³

V již zmiňované Velké Británii vznikla 21. července 1940 exilová vláda Československa s předsedou Janem Šrámkem. Zřízena byla také státní rada, která měla za úkol plnit funkci parlamentu. Funkci prezidenta zde opět přijal Edvard Beneš. Nove zřízené ministerstvo národní obrany se stalo hlavním orgánem vojenského odboje a současně nejvyšším ústředním správním úřadem československé branné moci. Dne 22. července 1940 tudíž nahradilo dočasnou Československou vojenskou správu dříve vytvořenou ve Francii.

Ve Velké Británii byly jako první založeny letecké jednotky. V Londýně byl dne 12. července 1940 zřízen Inspektorát československého letectva zajišťující jejich samotný vznik a následný vývoj. Postupem času došlo tedy ke zřízení tří československých perutí, řadících se do královského letectva, tzv. RAF.⁶⁴

Na území Velké Británie vznikla dne 25. října 1940 první československá smíšená brigáda, která byla přímo podřízena československému ministerstvu obrany v Londýně. Následně byli k jednotce také připojeni vojáci z jednotek ze Středního východu a dohromady vytvořili Československou samostatnou obrněnou brigádu čítající téměř 6 tis. mužů.

Velmi důležitou a významnou součástí našeho odboje ve Velké Británii, tvořilo také vysílání parašutistů na území protektorátu. Nejvýznamnější akce byla bezesporu tzv. operace Anthropoid. Atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, dne 27. května 1942, byl proveden českými parašutisty Josefem Gabčíkem a Janem Kubišem.⁶⁵

V SSSR se československá jednotka začala tvořit na základně dohody z 18. července 1941. Dislokována byla ve městě Buzuluk, kde následně probíhal i výcvik. Jednotka změnila název na První československý samostatný prapor v SSSR, jejímž velitelem se stal plk. Ludvík Svoboda. Prapor se do konce září 1943 rozrostl na První československou samostatnou brigádu v SSSR. Po několika těžkých bojích byla brigáda stažena z fronty, doplněna a přeformována na První československý armádní sbor v SSSR, který čítal až 60 tis. vojáků.

⁶³ VYKOUPIIL, Libor. *Slovník českých dějin*. Modřice: Julius Zirkus, 2000. ISBN 8090278205.

⁶⁴ RAF – Royal Air Force (vojenské letectvo britských ozbrojených sil)

⁶⁵ MOULIS, Miloslav. *Atentát. Sborník příspěvků z vědecké konference: Rok 1942 v československém odboji*. Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 1999, ISBN 80-7005-031-7.

Podzim roku 1944 přinesl nasazení sboru do krutých bojů při přechodu Karpat a na Dukle. Poté se našemu armádnímu sboru podařilo probít až na československé území.⁶⁶

V září 1944 bylo založeno Hlavní velitelství československé branné moci. Do vedení byl zvolen dosavadní ministr národní obrany, generál Sergěj Ingr, který byl zároveň nejvyšším vojenským velitelem všech československých jednotek, domácích i těch zahraničních. Předním úkolem velitelství bylo potrestání válečných zločinců, zajištění návratu československých občanů do vlasti, jednání o příměří, ale také vypracování plánů pro obnovu československé branné moci. Činnost velitelství byla posléze nahrazena Ministerstvem obrany na území osvobozeného Československa.⁶⁷

3.5.3. Služba v Britské armádě

Po kapitulaci Francie se většina Československých vojáků přesunula přes kanál La Manche a přidala se ke službě na Britských ostrovech. Velká část našich tehdejších pilotů našla uplatnění u leteckých jednotek RAF. Bohužel začátky našich stíhacích a bombardovacích perutí nebyly vůbec jednoduché, a to z důvodu nedůvěry z britské strany. Češi neuměli příliš dobře anglicky a při stíhacích akcích komunikovali převážně v českém jazyce. Čeští piloti v Anglii byli ubytováni v britských rodinách poblíž letišť, na kterých piloti sloužili. Tato možnost ubytování byla nabízena převážně důstojníkům. Další variantou ubytování pilotů nebo leteckého personálu bylo přímo na ubikacích v prostoru letiště. Každý příslušník RAF měl nárok na žold, který se odstupňoval dle hodnostního zařazení.

Nejen hodnosti hrály roli při výpočtu výše žoldu, jedním z dalších faktorů bylo i například to, zda je letec ženatý nebo ne apod. Ze svých platů však příslušníci RAF odváděli daně. Nižší důstojníci byli po finanční stránce v horším postavení než starší poddůstojníci. Poddůstojníkům a mužstvu byl přiznán válečný příplatek 6 pencí denně a také fasovali zdarma součásti výstroje.⁶⁸

⁶⁶ VYKOUPIIL, Libor. *Slovník českých dějin*. Modřice: Julius Zirkus, 2000. ISBN 8090278205.

⁶⁷ ŠRÁMEK, Pavel. *Ve stínu Mnichova*. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1848-7.

⁶⁸ KUDRNA, Ladislav. *Když nelétali: Život našich letců v Polsku, Francii a Británii za 2. světové války*. Libri, 2003. ISBN 80-7277-198-1.

Tabulka 3: Platové ohodnocení v Britské armádě

Hodnost	Denní žold	Měsíční žold
<i>mužstvo</i>		
Aircraftman No 2 Class	0, 4, 3	5, 19, 0
Aircraftman No 1 Class	0, 5, 0	7, 0, 0
Leading Aircraftman	0, 6, 0	8, 8, 0
<i>poddůstojníci</i>		
Corporal	0, 8, 0	11, 4, 0
Sergant	0, 10, 0	14, 0, 0
Flight Sergant, Sergant pilot	0, 12, 0	16, 16, 0
Warrant Officer	0, 14, 6	20, 6, 0
<i>důstojníci</i>		
Pilot Officer	0, 11, 0	17, 19, 11
Flying Officer	0, 18, 2	27, 12, 7
Flight Lieutenant	1, 1, 9	33, 1, 6
Squadron Leader	1, 10, 10	46, 17, 10
Wing Commander	1, 16, 2	55, 0, 0,5
Group Captain	2, 9, 10	75, 15, 9

Zdroj: Vlastní zpracování, dle knihy Cizinci v RAF ⁶⁹

⁶⁹ MICHL, Jan. *Cizinci v RAF: stíhači z okupované Evropy od obrany k vítězství (1941–45)*. Praha: Naše vojsko, 2008. ISBN 978-80-206-0930-4.

Českoslovenští piloti se účastnili bitvy o Británii ⁷⁰, a to z důvodu absence britských pilotů. Po několika úspěšných akcích naši piloti naplno přesvědčili tehdejší vedení RAF a začali se častěji nasazovat do bojové činnosti. V následujících měsících 2. světové války byly založeny 4 československé perutě. Jednalo se konkrétně o 310., 312., 313. stíhací perut' RAF a 311. bombardovací perut' RAF. Tyto perutě byly výhradně československé.

Někteří českoslovenští piloti sloužili u perutí britských či polských, které byly založeny již dříve. Počet Československých pilotů v Britské armádě byl přibližně 680. ⁷¹

Významné osobnosti RAF z Československa

Pravděpodobně nejznámější osobností, která sloužila u Královského letectva, byl bezesporu generál Karel Janoušek. Tento pilot sloužil již za první světové války v Československých legiích v Rusku. Je jediným Československým pilotem, který získal hodnost leteckého maršála v RAF a zároveň mu v československé armádě náležela hodnost divizního generála. Dále k letcům RAF patřili například Vojtěch Lysický, Alois Mžourek, František Truhlář a další. ⁷²

3.5.4. Služba v Rudé armádě

Do služeb Rudé armády začali proudit muži z naší země zejména po vypuknutí 2. světové války. Za hlavní milník těchto vstupů do Rudé armády se dá považovat obsazení Polska Německou říší a Sovětským svazem. Vojáci byli přiřazováni do jednotek armád, podle jejich zkušeností a dovedností. Byli jim přidělovány základní hodnosti.

Budování 1. československého samostatného praporu je datováno na přelom let 1941–1942. Nejvýznamnější představitel snah o prosazení a vznik samostatných jednotek na východní frontě byl pplk. Ludvík Svoboda, který se na jejich vytváření také podílel. Další významnou osobností zde byl plk. Heliodor Píka, který se podílel na organizování vzniku samostatných jednotek v SSSR.

⁷⁰ 10. července – 31. října 1940, střetnutí německé Luftwaffe s britskou RAF.

⁷¹ MICHL, Jan. *Cizinci v RAF 1941–1945: Stíhači z okupované Evropy od obrany k vítězství*. Naše Vojsko, 2008. ISBN 978-80-206-0930-4.

⁷² RAJLICH, Jiří. *Karel Janoušek: Jediný československý maršál*. JOTA, 2016. ISBN 978-80-7565-086-3.

První nasazení samostatných československých jednotek proběhlo v roce 1943 při obraně Sokolova, kde byl usmrcen Otakar Jaroš, který jako první cizinec dosáhl posmrtně vyznamenání „Hrdina SSSR“.

V létě 1943 došlo k rozšíření 1. československého praporu na 1. československou brigádu. Další jednotkou, která byla vytvořena a aktivně se účastnila bojů, byla 2. paradesantní brigáda. Ta se podílela na osvobození Československa od německých jednotek. Velitelem této jednotky byl Jan Kratochvíl.

Odhadovaný počet příslušníků, kteří se podíleli na boji na východní frontě je odhadován přibližně na 4000 mužů.⁷³

3.5.5. Služba ve Wehrmachtu a Waffen SS

Služba českých vojáků ve Wehrmachtu nebo Waffen SS byla velice ojedinělá, a to především kvůli názoru Adolfa Hitlera, že Češi nejsou hodni cti být povoláni do zbraně, jelikož jsou nepoučitelní a zrádci. Hitler dále zajistil to, aby se neopakovala legionářská historie z první světové války. Snažil se držet české vojáky co nejdále od fronty a zamezit tím jejich přebíhání na stranu protivníka. Na druhou stranu bylo v březnu roku 1939 založeno vládní vojsko Protektorátu Čechy a Morava. Německá strana vojsku nepovolovala žádné pravomoci. Tato armáda byla po ukončení 2. světové války základním stavebním kamenem poválečné armády Československa.⁷⁴

Vojáci, kteří dobrovolně i nedobrovolně narukovali do Wehrmachtu, stejně jako ti, kteří byli vybráni do služby v elitní jednotce Třetí říše Waffen SS, získali německé občanství, tehdy se jednalo o občanství říšské. Zajímavým faktem je, že Češi nikdy neměli ve Wehrmachtu vlastní prapor nebo brigádu. Bylo tomu z důvodu nedůvěřivosti vůči našemu národu a našemu bližšímu vztahu ke spojencům. K pokusu o založení jednotky ve Wehrmachtu došlo až ke konci války, kde se o to snažili čeští kolaboranti s nacisty a pokusili se založit Dobrovolnickou svatováclavskou rotu. Ze strany SS se jim však podpory nedostalo.

⁷³ ADAMOVIČ, Karolína, Antonín LOJEK, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2015. ISBN 978-8-07432-652-3.

⁷⁴ EMMERT, František. *Češi ve wehrmachtu*. Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-31-5.

Územím v Protektorátu, odkud Wehrmacht bral nejvíce mladých mužů, bylo Hlučínsko, kde přibližně 90 % obyvatel přijmulo tehdejší Říšské občanství. Každý mladý muž z této oblasti, který by odmítl nastoupit vojenskou službu, by byl zastřelen přímo příslušníky Wehrmachtu. Z tehdejšího Protektorátu byli povoláváni také muži, chlapci, mladší 18 let. Byli vybíráni dle náhodného výběru ze zástupů ve vesnicích a městech, které Wehrmacht nechal v poněmčených částech nastupovat.

Češi, kteří byli nuceni narukovat, sloužili u různých útvarů. Díky jejich technickým dovednostem a znalostem byli často přiděleni ke zbraním. Sloužili například jako řidiči tanků, u letectva, námořnictva anebo také jako obsluha dělostřeleckých zbraní.

Počet sloužících Čechů ve Wehrmachtu, kteří byli povoláni z vnitrozemí tehdejšího protektorát, nejde přesně určit. Jedná se o muže v počtu několika tisíců. Přesnější počet mužů, kteří byli povoláni z okolí Hlučínska do jednotek Wehrmachtu se pohybuje mezi 11 800 až 12 000 mužů. Z tohoto počtu mužů jich přibližně 3 tis. padlo a 5 tis. se po válce vrátilo do vlasti s různými typy zranění. Z oblasti Českého Těšínska padlo přibližně na 2 tis. příslušníků Wehrmachtu a další tisíce jich bylo v průběhu války zraněno. Z této oblasti narukovalo přibližně 20 tis. mužů.⁷⁵

Postavení Čechů ve Wehrmachtu

Často se Češi, kteří sloužili ve Wehrmachtu, setkali s přehlížením a špatným zacházením, zejména z prostého důvodu, že nebyli Němci. Existovaly však situace, kdy někteří Češi mluvili natolik plynně německy, že ostatní nepoznali, o koho se ve skutečnosti jedná. Tito Češi byli bráni spíše jako vzdálení příbuzní Němců nebo jako příslušníci „kolonie“ Třetí říše. Další nevýhodou pro Čechy sloužící ve Wehrmachtu byla nemožnost karierního postupu v rámci jednotky, kde bylo nařízeno velitelům jednotlivým oddílům, nepovyšovat České příslušníky do vyšších funkcí. Panovaly totiž obavy z jejich možné kolaborace nebo přeběhnutí na protivníkovu stranu. Pravdou ovšem zůstává, že o karierní postup v této jednotce příliš mnoho Čechů neusilovalo, především proto, že většina z nich byla spíše donucena do jednotky narukovat.

⁷⁵ GOMOLA, Jan. *Objevil jsem Katyň*. Plot, 2009. ISBN 978-80-7428-003-0.

Mezi známé osobnosti ve Wehrmachtu můžeme řadit Felixe Holzmana. Český rodák se po skončení druhé světové války proslavil jako komik. Za druhé světové války však Felix Holzmann sloužil u Říšského námořnictva, takzvaného Kriegsmarine, jako pobřežní dělostřelec. Po skončení druhé světové války byl krátce vězněn v sovětském zajetí, ze kterého byl v roce 1946 propuštěn a vrátil se zpět do vlasti.

Další osobností, ne natolik známou z české kulturní scény, ale známou za své činy je Kurt Knispel, narozen roku 1920 v Československu. Tento příslušník Wehrmachtu je považován za nejlepšího tankistu druhé světové války, a současně také i za příslušníka Wehrmachtu, který v něm dokázal udělat vojenskou kariéru. Do armády byl nucen narukovat roku 1940 k tankové rotě, kde se stal technikem. Během války prodělal nespočet operací, je mu přiznáno 168 potvrzených zásahů, z toho 42 jako veliteli tanku. Kurt Knispel byl zabit při ústupu nacistických jednotek u Mikulova, 28. dubna 1945.

3.6. Poválečné Československo

Po ukončení druhé světové války, v říjnu 1945, vešla v platnost tzv. mírová organizace armády. Zavedly se nově tři druhy jednotek – na starých počtech, rámcové a náhradní. Rámcové jednotky měly za úkol cvičit zálohy. Byly to tedy jednotky s neúplnými početními stavy a na předepsané počty byly doplňovány zejména při větších cvičeních či mobilizaci. Náhradní jednotky, útvary, byly po vzoru československé předmnichovské armády znovu obnoveny. V mírovém stavu měl každý útvar náhradní těleso, které evidovalo osoby vytvářející mobilizační sled. Dále zajišťovalo a skladovalo výzbroje a výstroje pro záložníky, současně tak i připravovalo vše potřebné k jejich mobilizaci. Ve válce mělo náhradní těleso především sestavovat pochodové útvary z nováčků a záloh, o které se mělo starat a zajistit jim první výcvik. Nové principy, stejně jako zavádění systémů apod., bylo založeno na zkušenostech a praktik z období předmnichovského vojska a první světové války.⁷⁶

Ihned po ukončení války působila na našem území doplňovací okresní velitelství československého vojska. Jednalo se o 46 jednotek. Toto doplňovací velitelství se již nenacházelo na území Podkarpatské Rusi.

⁷⁶ KUDELA, Bohuslav. Historie a současnost vojenských správních úřadů České republiky, Vojenské rozhledy, 2007, roč. 16, č. 3.

V osvobozeném Československu ovšem stále více sílila Komunistická strana Československa (KSČ). Již na začátku dubna 1945 v Košickém vládním programu byla jako budoucí vzor dána sovětská armáda a popřeny byly též principy apolitičnosti. Tyto aspekty byly ovšem v rozporu s původními návrhy, aby armáda vycházela z prvorepublikových tradic a byla apolitická.⁷⁷

Poradním orgánem Předsednictva vlády byla Vojenská rada, zřízena v dubnu 1945. Jejími hlavními úkoly bylo řešení organizačních a personálních otázek československého vojska, dále pak také jeho politických, vojenských, výchovných a ekonomických aspektů. Následně byla v březnu 1946 obnovena, usnesením Předsednictva vlády, Nejvyšší rada obrany státu, která měla na starost projednávání klíčových úloh vojenské správy. Pomocným orgánem rady byl generální sekretariát, pracovním orgánem meziministerský sbor obrany státu. Nejvyšší rada obrany státu formálně existovala až do roku 1961, fakticky byla ovšem její činnost znemožněna již v únoru 1948.⁷⁸

3.7. Období let 1948 až 1960

V dubnu 1945, po přijetí prvního poválečného vládního programu, se Československo zavázalo k budování armády podle sovětského vzoru. Z tohoto důvodu politické změny po roce 1948 výrazně posílily vliv státu na všechny oblasti života občanů, armády nevyjímaje. Budování armády dle vzoru Sovětského svazu bylo dle přesvědčení tehdejšího prezidenta E. Beneše zárukou mezinárodní bezpečnosti státu.⁷⁹

V červnu roku 1948 byl po abdikaci E. Beneše zvolen do funkce prezidenta Československa Klement Gottwald. V dubnu roku 1950 ustanovil prezident svého zetě Alexeje Čepičku do funkce ministra obrany, který byl nedlouho poté z vojína povýšen na armádního generála. Po jeho nástupu do čela ministerstva se začaly realizovat nová opatření směřující k naprostému podřízení se sovětské vojenské strategii.

⁷⁷ KUDELA, Bohuslav. Historie a současnost vojenských správních úřadů České republiky, Vojenské rozhledy, 2007, roč. 16, č. 3.

⁷⁸ ŠACH, Jan. *Československa armáda v prvním poválečném desetiletí květen 1945–květen 1955*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2006. ISBN 80-7278-377-7.

⁷⁹ DOBEŠ, Jan, Zdeňka HLEDÍKOVÁ a Jan JANÁK. *Dějiny správy v českých zemích: Od počátků státu po současnost*. Praha: NLN, 2005. ISBN 978-80-7106-906-5.

Od srpna téhož roku se započala reorganizace a přepracování operačních plánů s cílem co nejvíce se sovětské armádě přiblížit. Dle nově přijatého plánu měla válečná armáda čítat více než 760 tis. vojáků a 23 vševojskových divizí.⁸⁰

Dne 9. května 1948 byla na schůzi Ústavodárného národního shromáždění přijata Ústava Československé republiky (ústavní zákon č. 150/ 1948 Sb.). Tímto přijetím byla zrušena Ústavní listina z roku 1920. Tehdejší prezident E. Beneš ji odmítl podepsat a abdikoval, nicméně to nebránilo jejímu uvedení v platnost. Ústava stanovila prezidenta jako vrchního velitele branné moci s pravomocí vyhlásit válečný stav – na základě usnesení vlády. Současně také prezident mohl vypovědět válku, z rozhodnutí národního shromáždění. V ohledu vojenské správy, branné povinnosti a další problematiky týkající se vojenské činnosti se stal důležitým zákon č. 92/ 1949 Sb. Dle zákona podléhali branné povinnosti všichni muži, občané, Československé republiky. Branná povinnost vznikla 1. lednem roku, ve kterém občan dovršil 17 let a trvala do 31. prosince roku, v němž dovršil 60 let. V době branné pohotovosti či při mimořádných událostech mohla být nařízena odvodní povinnost také ženám, pakliže by ji nepřevzaly na základě dobrovolnosti.

Branná povinnost se dělila na služební, odvodní, ke zvláštní službě a k osobním úkonům pro potřeby ozbrojených sil. Klíčová byla služební povinnost, která ukládala povinnost vojenských osob včas nastoupit a vykonávat vojenskou činnou službu. Výkon vojenské činné služby zahrnoval základní, náhradní a další službu, službu vojáků z povolání, ve výslužbě, vojenská cvičení a službu mimořádnou.⁸¹ Tento branný zákon z roku 1942 byl několikrát novelizován, například zákonem č. 19/ 1958 Sb. byla prodloužena základní vojenská služba z dosavadních 12 měsíců na dvojnásobek, tedy na 24 měsíců.

Roku 1951 byl na základě rozkazu ministra národní obrany vydán Organizační řád místních velitelství. Následně roku 1953 vznikla okresní velitelství v sídlech okresů a místní vojenská velitelství v řadě větších měst, která postupem času přebírala doplňovací agendu na území své působnosti. Taktéž bylo vytvořeno oddělení doplňovací služby vojsk. Na základě dalšího rozkazu ministra národní obrany byla s platností od roku 1954 přejmenována krajská a okresní vojenská velitelství na krajské a okresní vojenské správy.⁸²

⁸⁰ MINAŘÍK, Pavel. *Po boku sovětské armády*. Naše vojsko, 2006, roč. 2006, č. 11.

⁸¹ § 20. odst. Část 1. branného zákona č. 92/ 1942 Sb.

⁸² Krajská vojenská velitelství. Ministerstvo obrany České republiky [online]. [cit. 2017-02-12]. Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/struktura/srps/kvv/krajska-vojenska-velitelstvi-118/>

Rozkaz ministra národní obrany z roku 1960 poté nařizoval reorganizaci vojenských správ a úpravu jejich činností, v souvislosti s novým územně správním členěním státu.

Střežení hranic státu měly za úkol od roku 1949 pohraniční útvary Pohraniční stráže. Následně se od roku 1951, dle vzoru sovětských Pohraničních vojsk, začal budovat jiný model vojenského systému, který téměř beze změn vydržel do listopadu 1989. Příslušníky Pohraniční stráže byli také vojáci základní služby s prodloužením doby služby na 27 měsíců. Přibližně jednu desetinu tvořili vojáci z povolání. Odvedenci, zejména z řad členů komunistických stran, prověřených vojáků či svazáckých funkcionářů, museli nejprve nastoupit na tříměsíční základní výcvik, a poté byli někteří vybraní příslušníci vysláni na několik měsíců na poddůstojnické školy v Praze.

Československá republika, později Československá socialistická republika, se stala roku 1955 členem tzv. Varšavské smlouvy (Smlouva o přátelství, spolupráci a veřejné pomoci)⁸³. Smlouva byla reakcí na vstup Spolkové republiky Německo do NATO. Toto ujednání mělo zajistit vzájemnou vojenskou pomoc, pakliže by došlo k útoku na některý členský, socialistický, stát.

Změny v Československu od roku 1968 vyvolaly intervenci vojsk Varšavské smlouvy na naše území. V srpnu roku 1968 byla zahájena okupace naší země sovětskými vojsky, dále vojsky Maďarska, Bulharska, Polska a Německa. Sovětská armáda zůstala na území Československa až do roku 1991, přibližně ve 33 lokalitách. Do jejího užívání byly předány celé vojenské prostory (např. Libavá), kasárna, i některé civilní objekty (např. nemocnice Kostelec nad Černými lesy či vojenská nemocnice Josefov). Velitelství sovětské Střední skupiny vojsk bylo zřízeno v Milovicích, kde bylo taktéž vybudováno de facto nové město s tisíci byty.⁸⁴

Železná opona⁸⁵ byla po vpádu vojsk na naše území krátce uvolněna a byla tedy umožněna druhá vlna poválečné emigrace. Netrvalo to ovšem dlouho a ze začátku 70. let byl opět navrácen tvrdý komunistický režim a železná opona obnovena.

⁸³ Vojenský pakt evropských zemí – tzv. východního bloku, 1955–1991.

⁸⁴ PAUER, Jan. *Praha 1968: Vpád Varšavské smlouvy. Pozadí, plánování, provedení Jan Pauer*. Praha: Argo, 2004. ISBN 80-7203-558-4.

⁸⁵ Neprostupná hranice mezi západním a východním blokem. Na české západní hranici od roku 1948 (skutečně neprostupná od roku 1952) do prosince 1989.

3.8. Období let 1961 až 1989

Začátkem roku 1961 byl nahrazen zákon z roku 1936 zákonem č. 40/ 1961 Sb., o obraně Československé socialistické republiky. Tato nově přijatá úprava konkretizovala opatření k zabezpečení obranyschopnosti státu. V okamžiku vyhlášení mobilizace, válečného stavu či vypovězením války vstupovala v platnost určitá zvláštní opatření.

Dne 27. října 1968 byl přijat Národním shromážděním Československé socialistické republiky nový Ústavní zákon o československé federaci. Zákonem byla zásadně změněna struktura vlády, jelikož zákon uváděl, že tato federace je demokratický právní stát složený z České a Slovenské republiky. Ústavní zákon byl vyhlášen 1. ledna 1969 a pro Českou republiku byl zrušen Ústavou České republiky dne 1. ledna 1993.⁸⁶

Vznik federace zapříčinil i řadu změn ve vojenské správě. Ústředními orgány byl prezident republiky a vojenská kancelář. Dalšími důležitými orgány bylo federální ministerstvo národní obrany, Rada obrany státu a federální ministerstvo vnitra. Prezident republiky zastával funkci vrchního velitele ozbrojených sil, měl v pravomoci svolat Radu obrany státu a zároveň se účastnit jejich schůzí s možností navrhnout určitá režimová opatření k obraně země.

Základní koncepci branného systému spolu s jeho ekonomickým zabezpečením zajišťovala Rada obrany státu. Rada měla za úkol schvalovat základní opatření civilní obrany a přípravy státních orgánů pro případ vyhlášení války. Dále také zajišťovala opatření v ohledu obrany státu v případě jeho ohrožení či vypovězení války. Řízení armády a výstavbu branného systému zašitovalo Federální ministerstvo obrany.

Národním výborům náležela možnost ukládat povinnosti v souvislosti s obranou státu určitým státním či hospodářským organizacím, stejně tak i jednotlivcům. Z hlediska územní příslušnosti vykonávaly státní správu krajské, okresní či městské vojenské správy. Jejich úkoly vyplývaly z branné povinnosti a jednalo se především o povolávání branců, odvodní povinnost, vedení evidence a přípravu vojáků v záloze.⁸⁷

⁸⁶ GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa 1960–1989 III. díl*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1285-0.

⁸⁷ SCHELLE, Karel. *Dějiny české veřejné správy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-203-5.

3.9. Období let 1989 až 1993

Po pádu komunistického režimu, v listopadu 1989, bylo na armádu pohlíženo poměrně negativně. Často byla skloňována s komunistickým režimem, vzbuzovala strach a nedůvěru občanů. Branný zákon byl v březnu roku 1990 novelizován. V první řadě bylo z úvodního ustanovení vyřazeno jednoznačné politické zaměření politických sil, dále byla omezena spoluúčast armády na udržování bezpečnosti uvnitř státu pouze na případy, kdy by bylo přímému násilnému útoku vystaveno ústavní zřízení státu. Zákon rušil také možnost využití vojska v hospodářském zájmu. Vojska mohlo být využito pouze při pohromách, ale i v této oblasti zde bylo obsaženo několik změn.⁸⁸

Další větší změnou bylo nařízení o změně doby trvání vojenské služby. Základní vojenská služba byla vysokoškolským absolventům zkrácena na 12 měsíců, ostatním vojákům dle jejich doby nástupu a odsloužených měsíců.

Od roku 1989 bylo také umožněno absolvovat tzv. civilní službu. Náhradní vojenská služba představovala zkrácenou vojenskou službu a mohli o ni žádat muži, kteří byli živiteli rodin, na něž byli rodinní příslušníci odkázáni či měli jiné závažné rodinné, sociální či hospodářské problémy. Každé prohlášení se předávalo příslušné vojenské správě a byla prošetřena pravdivost. Pokud byla žádost schválena, byl branec tedy v příslušném termínu odveden, ale pouze na zkrácenou dobu. Této možnosti odepření vojenské služby bylo hojně využíváno, proto byl zákon i civilní službě několikrát novelizován.⁸⁹

Rok 1990 byl významným milníkem v novodobých dějinách státu. Ve dnech 11.–14. prosince bylo vysláno celkem 200 našich vojáků do Saúdské Arábie. Bylo tak rozhodnuto na základě obsazení Kuvajtu iráckými vojsky, na což reagovala také Rada bezpečnosti OSN i Spojené státy americké, které vyslaly do oblasti své vojáky jako první. Začala tím nová etapa účasti vojáků na zahraničních operacích.⁹⁰

⁸⁸ EMMERT, František. *Sametová revoluce: kronika pádu komunismu 1989*. Brno: Computer Press, 2009. Muzeum v knize (Computer Press). ISBN 9788025123010.

⁸⁹ PERNICA, Bohuslav. *Fenomén civilní služby: nezabíjet pro stát, přesto sloužit národu*. Brno: Univerzita obrany v Brně ve Vydavatelství MAC, 2007. ISBN 978-80-86783-26-0.

⁹⁰ Historie zahraničních misí. *Ministerstvo obrany České republiky* [online]. [cit. 2017-02-13]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/historie-misi/historie-zahranicnich-misi-3699/>

Začátkem roku 1992 byly zrušeny kraje a zůstaly v platnosti pouze okresní úřady, z tohoto důvodu došlo také k přejmenování krajských vojenských správ na vyšší doplňovací velitelství. Úkoly byly velitelstvím ponechány. Nadále řídily okresní vojenskou správu, zabezpečovaly obranu daného území, objektů pro obranu a mobilizačně vytvářely a doplňovaly stanovené útvary a zařízení.⁹¹

Rokem 1992 zanikl po 74 letech samostatný československý stát, oficiálním názvem tedy Česká a Slovenská Federativní Republika. Stejně tak zanikla i jeho armáda. Nahradila ji Armáda České republiky, která v době vzniku v roce 1993 měla 100 tis. vojáků. Na rozdělení a vývoj musely zareagovat ústavní orgány obou samostatných republik a co se týče vojenské správy, lze konstatovat, že byla ponechána dosavadní právní úprava, kterou akceptoval i nový zákon z roku 1993.⁹²

3.10. Armáda České republiky

Po zániku Československa, vznikla dne 1. ledna 1993 samostatná Česká republika, v čele s prezidentem Václavem Havlem. Vznikem samostatného státu došlo i k řadě změn ve vojenské správě i základní vojenské službě.

Již od roku 1990 byla armáda několikrát použita k plnění úkolů veřejné správy, ovšem vždy se jednalo o předem plánované úkoly. Po vzniku samostatného státu byla však potřeba řešit i několik nečekaných úkolů.

Například v létě roku 1997 zasáhly Českou republiku rozsáhlé povodně, které nebyly zvladatelné běžnými silami. Z tohoto důvodu bylo na mimořádném zasedání rozhodnuto o nasazení vojáků v činné službě v souladu s branným zákonem.⁹³

K výrazným změnám došlo koncem 90. let 20. století, kdy bylo přijato několik zákonů. Nejdůležitějším krokem bylo přistoupení České republiky k Severoatlantické alianci NATO, a to dne 12. března 1999. Tato aliance byla založena již roku 1949 a doposud představuje významnou vojenskou organizaci.

⁹¹ VLČEK, Bohuslav. *Historie a současnost vojenských správních úřadů České republiky*, Vojenské rozhledy, 2007, roč. 16., č. 3.

⁹² RAŠEK, Antonín; GALVAS, Pavol. *Rozdělení armády: Zkušenost Československa*, Vojenské rozhledy, 2013, roč. 22., č. 2.

⁹³ KUBEŠA, Milan. *Úkoly Armády České republiky a jak je naplňovat*. Vojenské rozhledy, 1993, roč. 8., č. 4.

V oblasti branné povinnosti byly důležité nové zákony. Zákon č.188/ 1993 Sb., měnil a doplňoval branný zákon z roku 1949, kdy zásadní bylo zkrácení délky základní vojenské služby z 18 na 12 měsíců. Dále byl přijat nový branný zákon č. 218/ 1999 Sb., o rozsahu branné povinnosti a vojenských správních úřadech. Tento zákon nahradil branný zákon, který ve svém základu platil neuvěřitelných 50 let, tedy od roku 1949. Na jeho základě bylo zřízeno 8 velitelství územní obrany a 86 územních vojenských správ, odpovídajících územním obvodům okresů České republiky. Zákon dále určil, že územní vojenské správy představují vojenské správní úřady prvního stupně a velitelství územní obrany pak úřady druhého stupně. Dále byla zákonem zredukována povinnost a druhy vojenské činné služby z původních sedmi na pět (zůstala služba základní, náhradní, mimořádná, vojenská cvičení a služba vojáka z povolání).⁹⁴

Zákon č. 219/ 1999 Sb. ze dne 14. září 1999 o ozbrojených silách České republiky se zabývá postavením, úkoly a členěním ozbrojených sil. Tento zákon platí doposud. Ozbrojené síly upravené tímto zákonem tvoří Armáda, Vojenská kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž.

Armádu tvoří vojáci v činné službě, jejichž služebně právní vztahy jsou upraveny odpovídajícími služebními předpisy a řády. Vojenská kancelář prezidenta republiky představuje vojenský útvar ozbrojených sil státu. K jejímu vytvoření došlo již po vzniku Československa roku 1919 jako samostatné vojenské oddělení kanceláře hlavy státu. Poté od vzniku samostatného Českého státu plné úkoly spojené s výkonem pravomocí prezidenta jako vrchního velitele ozbrojených sil a řídí Hradní stráž.

Vojenská kancelář například připravuje rozkazy prezidenta republiky na návrh ministra obrany ke jmenování a povyšování generálů apod. Současně také připravuje návrhy dopisů, které z titulu vrchního velitele ozbrojených sil prezident odesílá.⁹⁵

Hradní stráž chrání sídlo hlavy našeho státu a zároveň provádí ceremoniály střídání stráží na Pražském hradě. Její součástí je také hudba Hradní stráže i motocyklová četa, doprovázející oficiální návštěvy čelních představitelů cizích států v našem státě.⁹⁶

⁹⁴ KUBEŠA, Milan. *Úkoly Armády České republiky a jak je naplňovat*. Vojenské rozhledy, 1993, roč. 8., č. 4.

⁹⁵ Ministerstvo obrany České republiky. *Ozbrojené síly České republiky*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2000. ISBN 80-7278-069-7.

⁹⁶ Tamtéž.

V ohledu vojenské služby byl velmi důležitý zákon č. 220/ 1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a některých právních poměrů vojáků v záloze. Zákon se mimo jiné zabýval průběhem vojenské činné služby, odpovědností vojáka za škodu způsobenou státu, vojenským kázeňským právem a také řešil finanční náležitosti základní nebo náhradní vojenské služby. Další zákon č. 222/ 1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, stanovil povinnosti určitých subjektů k zajišťování obrany republiky. Jednalo se o státní orgány, obce a kraje, fyzické i právnické osoby.

Byl zřízen tzv. vojenský újezd, tedy vymezená část území určená k zajišťování obrany státu a výcviku ozbrojených sil. Z hlediska správního tvoří tento újezd samostatnou územní jednotku, v jejímž čele újezdního úřadu je přednosta, tedy voják z povolání. Dle zvláštních předpisů újezdní úřad vojenského újezdu zabezpečuje kulturní, sociální i hospodářský rozvoj území, ochranu a tvorbu zdravého životního prostředí a též uspokojuje potřeby obyvatel újezdů, které by v jiném případě spadaly pod obec. Samozřejmostí v těchto újezdech jsou režimová a bezpečnostní opatření. V České republice jsou nyní 4 vojenské újezdy – Boletice (okres Český Krumlov), Březina (okres Vyškov), Hradiště (okres Karlovy Vary) a Libavá (okres Olomouc). Vojenský újezd Brdy byl zrušen 1. ledna 2016.⁹⁷

Dne 1. ledna 2003 bylo novým zákonem zřízeno 35 územních vojenských správ, jako vojenských správních úřadů prvního stupně a Hlavní doplňovací úřad v Táboře, jako vojenský správní úřad druhého stupně. Následně v listopadu následujícího roku bylo zřízeno 14 krajských vojenských velitelství s úkolem výkonu státní správy prvního stupně a zároveň plnění úkolů obrany státu ve stanoveném obvodu.

Činnosti krajských vojenských velitelství se opírají o plánování a koordinaci úkolů při řešení krizových situací, dále plánování a zabezpečování mobilizační případy, doplňování ozbrojených sil mobilizačními zálohami a též například zabezpečují péči o vojenské veterány apod.⁹⁸

Počet vojáků, kteří nastoupili od roku 1993 na základní vojenskou službu, značně klesal.

⁹⁷ Informace o vojenských újezdech. *Ministerstvo obrany České republiky* [online]. [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/scripts/detail.php?id=215>.

⁹⁸ VLČEK, Bohuslav. *Historie a současnost vojenských správních úřadů České republiky*, Vojenské rozhledy, 2007, roč. 16., č. 3.

Na níže uvedené tabulce je vývoj jejich počtů za 11 let, před jejím zrušením.

Tabulka 4: Vývoj počtu vojáků na ZVS

Rok	Celkem	Základní	Náhradní
1993	52 839	–	–
1994	48 930	47 790	1 140
1995	41 075	39 077	1 998
1996	35 881	34 449	1 432
1997	35 543	34 755	788
1998	35 655	34 218	1 437
1999	34 201	33 023	1 178
2000	27 393	26 212	1 181
2001	23 620	22 503	1 117
2002	22 313	21 218	1 094
2003	10 607	9 971	636
leden 2004	1 712	1 596	116

Zdroj: vlastní zpracování, dle: <http://www.acr.army.cz/scripts/detail.php?id=3894>

3.11. Profesionální Armáda České republiky

Profesionalizace armády České republiky byla bezesporu nejvýraznější a největší změnou v oblasti vojenské správy v historii českých zemí. Stalo se tak zejména v reakci na situaci ozbrojených sil, mezinárodní status České republiky a závazky z mezinárodních smluv. V listopadu 2004 došlo k přijetí zákona č. 585/ 2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování, který nabyl účinnosti od 1. ledna 2005. Tento zákon zrušil základní vojenskou službu, nadále se však počítá s brannou povinností. Je tím myšlena branná povinnost na území republiky v případě ohrožení státu či ve válečném stavu. Branné povinnosti podléhá státní občan České republiky, zahrnuje jeho povinnost podrobit se odvodnímu řízení, vykonávat vojenskou činnou službu a plnit další povinnosti dané zákonem. Branná povinnost vzniká dosažením 18 let a zaniká dosažením 60 let nebo dnem právní moci rozhodnutí o neschopnosti brance vykonávat tzv. vojenskou činnou službu. K odvodnímu řízení vyzývá občany krajské vojenské velitelství na základě celostátní evidence vedené ministerstvem vnitra.

Branný zákon změnil rozdělení území našeho státu pro potřeby vojenské správy. Územní vojenské správy byly transformovány na krajská vojenská velitelství jakožto vojenské správní úřady. Tato nová organizace velitelství zohledňuje i členění vyšších samosprávných celků, tedy krajů. Každý kraj státu disponuje velitelstvím. V důsledku těchto změn bylo zrušen Hlavní doplňovací úřad v Táboře, odvodní komise územních vojenských správ i vyšší odvodní komise u Hlavního doplňovacího úřadu.⁹⁹

Zákon dále obsahuje pojem vojenská cvičení. Jedná se o aktivní přípravu vojáka v záloze k plnění úkolů v ozbrojených silách. Voják v aktivní záloze musí absolvovat cvičení v osmítýdenním úhrnu, a to v prvním roce uzavření dohody. Nařízením vlády může být voják v aktivní záloze povolán na výjimečné vojenské cvičení ve čtrnáctidenním úhrnu během kalendářního roku. Výjimečná vojenská cvičení lze vykonat například při záchranných pracích při živelných pohromách nebo jiných situacích ohrožujících zdraví apod.

⁹⁹ PERNICA, Bohuslav. *Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2007. ISBN 978-80-7278-381-6.

Voják v povinné záloze si může podat písemnou žádost, následně absolvovat cvičení trvající maximálně 10 týdnů nebo výjimečné cvičení do 14 dnů. Znamená to, že voják na cvičení nebo ve služebním poměru za stavu ohrožení státu, vykonává tzv. mimořádnou službu. Ta končí nejpozději do 3 měsíců po zrušení vyhlášených stavů.

Profesionalizace armády byla společností přijata různorodě. Přinesla s sebou řadu otázek a nevysvětlitelných problémů a stavů. Například v ohledu počtu důstojníků a generálů v poměru k počtu praporčíckého sboru a rotmistrů. V porovnání s jinými ozbrojenými silami, jako např. NATO, disponuje naše republika jejich přílišným počtem.

Dle dostupných důkazů je současný stav horší, než tomu bylo dříve. V Československé lidové armádě bylo ke konci roku 1989 přibližně 148 595 vojáků základní služby a 207 tis. vojáků v činné službě, z toho 59 405 bylo vojáků z povolání (41 715 generálů a důstojníků, 16 690 praporčíků). Tehdy generálové a důstojníci tvořili pouze 20, 15 % celkového početního stavu, dnes je to přibližně 28 %.¹⁰⁰

Obrázek 1: Znak Armády ČR

Zdroj: Armáda České republiky, acr.army.cz

¹⁰⁰ ROVENSKÝ, Dušan. *Profesionalizace AČR aneb špatně připravený experiment* [online]. [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <http://www.onwar.eu/2009/09/23/profesionalizace-acr-aneb-spatne-pripraveny-experiment/>

4 Praktická část

Druhá část diplomové práce se zabývá porovnáním výpovědí respondentů, zástupců tří generací, kterých se týkala vojenská služba nebo jsou v současné době příslušníky Armády České republiky. Je zde provedeno srovnání výpovědí pamětníků a profesionálního vojáka AČR na několik témat, aspektů života vojáka. Současně jsou v této části práce zpracovány odpovědi příslušníků Armády ČR na krátký dotazník, který je přiložen na konci práce.

4.1. Analýza šetření

Ve svém okolí i v rodině mám mnoho profesionálních vojáků, nebyl proto žádný problém sehnat jakýkoliv kontakt, stejně jako domluvit čas a místo rozhovoru. Zároveň nebyl problém kontaktovat muže, kteří základní vojenskou službu absolvovali.

Pro každého respondenta jsem měla předem připraveno několik okruhů otázek, které měly přibližně podobnou strukturu, abych poté mohla provést srovnání, v jaké oblasti nastaly změny a ve které nikoliv. Všechny rozhovory proběhly osobně začátkem února 2017. Respondenti mi na vše ochotně odpověděli a také řadu věcí podrobně vysvětlili. Vše bylo nahráváno na zaznamenávací zařízení. Otázky se zaměřovaly na stejná či podobná témata u všech respondentů, individuálně byly doplňovány podotázky.

Témata, o kterých byly rozhovory vedeny, se týkala bydlení, stěhování, rodiny, platu, průběhu dne, hodností, uniforem, zdravotní péče, výhod a nevýhod armády. Otázka pro všechny stejná se týkala zrušení základní vojenské služby. Zpracování rozhovorů je také doplněno o vysvětlující a doplňující informace, které se vážou k době, o níž respondent hovořil.

Kromě samotných rozhovorů byl sestaven krátký dotazník určený pro příslušníky Armády České republiky a byl zahrnut do zpracování výpovědí. Dotazník byl rozšířen pomocí přátel z řad profesionálních vojáků. Obsahoval uzavřené otázky, ale také otázky otevřené, aby byly lépe patrné názory na danou otázku.

4.2. Analýza a interpretace rozhovorů

V následující tabulce jsou základní údaje o respondentech, se kterými byly vedeny rozhovory. Dva pořizené rozhovory doplňují zbylé tři, které jsou zpracovány ve větším rozsahu.

Tabulka 5: Základní údaje o respondentech

Jméno respondenta	Rok narození	Období ve vojsku
Ing. Jiří J.	1935	1960–1961, voják základní vojenské služby
Václav H.	1937	1955–1982, voják z povolání
Milan J.	1962	1985–1987, voják základní vojenské služby
Vladimír J.	1969	1989–1990, voják základní vojenské služby
Lukáš P.	1993	Od 2013, profesionální voják AČR

Zdroj: Vlastní zpracování

4.2.1. Vojenská služba v letech 1955–1982

Jiří J. se narodil roku 1935 v obci Tupadly v okrese Kutná Hora. S rodinou žil na mnoha místech České i Slovenské republiky, ale od počátku 60. let minulého století již žije v Praze. Po studiu na gymnáziu vystudoval Vysokou školu báňskou v Ostravě, kde zakončením studia získal titul Ing. Z důvodu studia na vysoké škole nepodléhal odvodu ihned po gymnáziu, jako většina jeho spolužáků a kamarádů, kteří na vysokou školu nepokračovali. Na vojnu se tedy dostal roku 1960, kam díky titulu Ing. narukoval již s hodností desátník absolvent. Prvním jeho působištěm bylo Uherské Hradiště, odkud se po přibližně 2 měsících přesunul na Libavou (vojenský prostor). Po půl roce na vojně byl propuštěn do civilního sektoru, a kvůli zařazení do zálohy absolvoval následně několik cvičení v délce kolem 6 týdnů. Na měsíc v přijímači vzpomíná zkráceně takto: „*Na přijímači nás sedřeli z kůže. Buzerace, čištění bot mazáků od bláta, kamínků apod. Pak až jsme chodili na oběd, kde nám dali brambory a takový malý řízeček, skrz který bylo dokonce i vidět.*“

Václav H. se narodil roku 1937 v Plzni. Celý život žije v Západních Čechách, pouze kvůli studiu na vojenské škole pobýval přes dva roky na Slovensku, v Martině.

V posledním ročníku gymnázia úspěšně vykonal přijímací zkoušky na vojenskou školu, obor radiolokace. Na vojnu se tedy dostal na podzim, roku 1955, přijetím na školu, nikoliv povolávacím rozkazem, jako ostatní muži kolem něj.

Původně tří leté studium na vojenské škole bylo zkráceno přibližně o osm měsíců, proto se Václav H. roku 1957 vrátil do Plzně, kde s hodností poručíka nastoupil k 71. protiletadlové brigádě. Tato brigáda dle jeho slov sloužila, jak sám uvádí: „*Jako ochrana Plzně proti vzdušnému nepříteli, protože tam byl důležitý závod Škodovka Plzeň a také železniční uzel, takže ta ochrana musela být zajištěna.*“ U této brigády měl na starost techniku, zejména radiolokátory a zaměřovače.

V této době byly u útvaru desítky vojáků z povolání a stovky vojáků základní vojenské služby, i sám Václav H. velel především vojákům, kteří nastoupili základní vojenskou službu klasickým způsobem, tedy na povolávací rozkaz.

Přibližně roku 1962 došlo k přezbrojování protiletadlového útvaru, z kanonů na rakety země-vzduch, proto byla vysoká poptávka po vojácích z povolání s technickým zaměřením. Vojáci tedy byli posíláni na přeškolení v délce 10 měsíců do Liptovského Mikuláše. Václav H. však v té době hrál fotbal za Lokomotivu Plzeň, a tak si zažádal o přeložení k radiotechnickému útvaru, tudíž na přeškolení nemusel a zůstal v Plzni. Zde žil a pracoval do svých 27 let. Na podzim roku 1964 se již s manželkou a dcerou přestěhovali do Plané u Mariánských Lázní, kde v té době s hodností nadporučíka sloužil na Kříženci u radiotechnické roty. Zde dosáhl své nejvyšší hodnosti, a to majora.

V Plané byla také důležitá školní brigáda Pohraniční stráž, kde byli vojáci školeni a připravováni na službu. Byla zde tedy poměrně velká posádka a velký počet vojáků v poměru k velikosti města.

Rok 1968 byl bezesporu jedním z nejvýznamnějších a nejdůležitějších roků naší historie, a to především kvůli invazi vojsk Varšavské smlouvy na území Československa. Václav H. na tento rok vzpomíná takto: „*Nás na Kříženci se to ani moc nedotklo, i když oni nás chtěli také obsadit, ale protože my jsme byli de facto speciální vojsko, které by se neúčastnilo přímých bojů nebo kdyby došlo k nějakému střetu, tak my bychom asi nešli do boje, abychom stříleli na vojáka, protože my jsme měli radiolokační techniku a zajišťovali jsme vzdušný prostor, ten jsme střežili.*“

Takže tam přímý zásah nebo přímý boj mezi námi nehrozil. Tak nějak jsme ten rok přešli s tím, že naše funkce, naše vojsko, zajišťovalo ten vzdušný prostor pořád. U těch bojových útvarů, to byli tankisti, pěší vojsko, tak tam byly asi velmi možná vypjaté situace, kdy docházelo k nějakým konfliktům. Jinak my jsme to prožili celkem v klidu.“

Voják z povolání ve věku 45 let, s podmínkou odsloužených minimálně 25 let, mohl odejít do zálohy. Václav H. si v tomto věku podal žádost, jelikož měl odslouženo již 27 let (započítávala se i doba studia). Odejít do zálohy znamenalo být přibližně do 50–55 let věku připraven k povolání za stavu ohrožení. „*Chodil jsem jednou za dva roky na cvičení. Dostal jsem vždycky povolávací rozkaz z okresní vojenské správy. Já jsem chodil do Stříbra na cvičení. To bylo asi na 14 dní nebo tři neděle,*“ vyjádřil se k období v záloze Václav H.

Od věku 55 let pobírá Václav H. vojenský důchod a užívá si stáří. Bydlet zůstal v Plané u Mariánských Lázní. Na fotografii níže stojí čtvrtý zleva.

Obrázek 2: Václav H. se svými kolegy, r. 1970

Zdroj: osobní fotografie Václava H.

Na první níže přiložené fotografii stojí první zprava Václav H. se svými kolegy, na druhé je vlevo, zachycen při střelbách se svým kamarádem a kolegou.

Obrázek 3: Václav H. se svými kolegy, r. 1972

Obrázek 4: Václav H. s kolegou při střelbách, r. 1956

Zdroj: osobní fotografie Václava H.

Bydlení, stěhování, rodina

Kasárny vždy bývaly určené pro vojáky základní vojenské služby, ale samozřejmě nejen pro ně. Možnost bydlet v nich měli i ostatní vojáci, kteří v místě pracovně působili. Kasárny v řadě měst fungují do dnes, ale také mnoho z nich bylo přestavěno na obytné domy pro veřejnost.

I přes to, že v Plzni byla možnost bydlet právě v kasárnách, respondent Václav H. bydlel u svého bratra a později se svým kamarádem na svobodárně (dům s byty pro svobodné, často využívaný právě vojáky). O ubytování v kasárnách se vyjádřil takto: „*Tam asi byla možnost, ale nepraktikovalo se, protože mezi vojáky základní služby to nebylo tak vhodné. Bydleli tam základáci, v kasárnách*“. Z názoru je tedy patrné, že dříve kasárny byly spíše spojené s vojáky na základním výcviku a vojáci z povolání volili spíše jiné alternativy.

Vojáci měli v ohledu bydlení také jednu výhodu, a to, že jim byly přidělovány byty v místě výkonu jejich práce. Pokud se voják přestěhoval za zaměstnáním jinam, dostal zde přidělen byt, kde mohl i se svou rodinou žít. Bohužel se však stávalo, že bytů v dané oblasti nebylo mnoho a voják musel na přidělení čekat.

Václav H. se v zimě roku 1963 oženil a jelikož by na vojenský byt v té době čekali dlouho, zajistili si v Plzni sami garsonku. I když se nejednalo o přidělený vojenský byt, příspěvek na bydlení samozřejmě dostávali. Následující rok se z Plzně přestěhovali do Plané. „*Jednak jsem byl převelen na vyšší funkci, takže jsem tím pádem i dostával více peněz, a protože jsme bydleli v garsonce a v Plzni bylo hodně vojáků z povolání, nebylo tam moc bytů, v Plané mi nabídli byt, a tak jsme tam šli*“, okomentoval stěhování do Plané Václav H.

Právě zajištění bydlení pro samotného vojáka či vojáka s rodinou nebyl většinou žádný problém. Svobodní vojáci často volili ubytování na svobodárně, vojáci s rodinou v bytech v místě, kde voják působil.

Typické pro vojáky bylo časté stěhování, většinou i s rodinou. „*Bylo dost takových problémů, kdy voják dostal rozkaz a musel se přesunout nebo přestěhovat někam jinam. V nějakých výjimečných případech, pokud se požádalo, tak třeba i vyhověli, že tam šel někdo jiný a ten dotyčný, kterého se to týkalo zůstal na místě a sloužil dál u toho útvaru,*“ vzpomíná Václav H.

Na druhou stranu měl voják také možnost zažádat si sám o převelení jinam. Pokud mu to bylo povoleno jeho nadřízeným a pokud v místě, kam žádal přejít, pro něj bylo uplatnění, nebýval většinou problém.

Plat

Vojáci byli a stále jsou spojováni s poměrně vysokými platy ve srovnání s ostatní společností. Jiří J., který byl na vojně desátník absolvent, pobíral cca 650 Kč měsíčně, plus příplatek na stravu. Současně měl také plat z jeho zaměstnání v civilním sektoru, který však pobírala jeho manželka s dětmi. Měl tedy de facto platy dva.

Václav H. již při studiu na vojenské škole v Martině pobíral plat. V prvním roce na škole dostával cca 95 Kčs, druhým rokem cca 180–190 Kčs a třetím již necelých cca 300 Kč měsíčně. V tu dobu se jednalo o poměrně slušné finance, zejména pro studenta školy, byť vojenské. Poté již v zaměstnání, v Plzni, pobíral měsíčně kolem 1345 Kčs. „*Což tenkrát byly dobré peníze, protože to bylo celkem dost. Když jsem byl ještě svobodný, tak jsem chodil na snídani do mléčného bufetu, tam jsem platil 2 koruny a dostal jsem koflík kaka a tři šátečky, což úplně na snídani stačilo,*“ okomentoval výši platu. Na platy si vojáci stěžovat nemohli, vždy se dalo hezky ušetřit. Finanční zabezpečení rodiny bylo tedy bez problémů, nejen díky platu vojáka a příspěvkům na bydlení, ale také kvůli příspěvkům na děti apod.

Vojáci v záloze dostávali finanční příspěvek a zároveň mohli i vykonávat civilní zaměstnání. Velikou nevýhodou ovšem bylo, že si voják nesměl vydělat, společně s příspěvkem, více než kolik vydělával na vojně jako důstojník. Sám Václav H. pracoval později, jako voják v záloze, u zemědělských staveb jako právník (kvůli čemuž si dodělal postgraduální studium) a následně u uranových dolů na kontrolním oddělení. Výplata mu často přesáhla možnou hranici, proto mu finance strhávali dle nařízení: „*Což se mi do dneška dosti přičí a nebylo to férové,*“ vysvětluje.

Průběh dne

U vojáků základní služby začínal den pevně stanoveným budíčkem, rozcvičkou, snídání, nástupem do zaměstnání a odpoledne se končilo vyhlášením denního rozkazu a rozdělením směn. Standardní pracovní doba pro vojáka z povolání byla 7.30–16.00 hod.

V Plané na Kříženci, kde Václav H. působil, končil den vyhlášením denního rozkazu, stanovením služeb na následující den, kde bylo jmenovitě uvedeno, kdo bude dozorčí rotu příští den, kdo bude mít službu u jakého radiolokátoru apod.

Václav H. vzpomíná na pracovní den takto: *„Každý pracovní den začínal tzv. rozvodem do zaměstnání a začínali jsme ráno v půl osmé. To nastoupili vojáci, včetně oficírů, tedy důstojníků, tam odtud se vyhlásilo zahájení zaměstnání a odtud odcházela jednotlivá družstva na svoje pracoviště a na radiolokátory. Tam šli střídat tu směnu, která tam sloužila 24 hodin, takže je vystřídali, šli spát a odpoledne měli třeba ještě pak nějaké zaměstnání nebo nějaké volno a připravovali se zase na druhý den, kdy nastupovali, takže de facto se střídali ob 24 hodin. Když bylo více vojáků, tak se střídali třeba za tři dny, ale většinou scházeli vojáci, nebyl dostatek vojáků, obzvlášť takových specialistů, jako byli operátoři na radiolokátorech.“*

Většinou bylo mezi vojáky přátelství, ale jak je tomu i všude jinde, našli se i nepřátelé. Nicméně na Kříženci panovala vždy poměrně dobrá atmosféra, až na několik smutných či tragických momentů, kdy například přišel o život voják při výcviku apod.

Také mluva u vojáků bývá často specifická, mladí vojáci, kteří byli nováčci u vojska nazývali „bažanty“, naopak ti před odchodem do civilu již byli „mazáci“, tankistům se říkalo „bigoši“ apod. Často měli vojáci různé výrazy na jejich techniku či na jednotlivé skupiny vojáků.

Ženy v armádě

Co se týče žen ve vojsku, samozřejmě ženy nikdy nenastupovaly základní vojenskou službu, nicméně mohly být vojákyněmi z povolání. U pluku v Plzni jich také pár bylo, 2–3 poddůstojnice. Ženy se k vojsku dostaly především po studiu na škole, a to například jako spojařky nebo zejména jako zdravotnice, kdy pomáhaly vojenským doktorům na ošetřovnách. Ve vojsku žen bylo samozřejmě vždy velice málo, platy však dostávaly naprosto shodné, jako muži. Záleželo na pozici, na hodnosti, a tudíž se žádné rozdíly nedělaly.

Hodnosti

Vojenské hodnosti představují postavení a pravomoci vojáka v hierarchii armády. Udělení vyšší hodnosti je nazýváno povýšení, naopak odebrání vyšší hodnosti a udělení nižší je označováno degradace. Hodnosti se v minulosti měnily, především na základě politického uskupení země. Československá armáda převzala hodnosti z rakousko-uherské armády, první změny nastaly v letech 1919–1920. Po druhé světové válce převzala armáda systém hodností z předválečné armády a následně od roku 1949 postupně přecházela k hodnostem po vzoru Sovětského svazu. Československá lidová armáda po roce 1958 zrušila například hodnost „staršina“, a nahradila ji hodností „rotmistr“. Pojem staršina se však ještě neoficiálně používal několik let. Od vzniku České republiky převzala Armáda České republiky hodnosti z předchozí armády.

„Za nás byli poddůstojníci-svobodník, desátník, četař, rotný; rotmistr, nadrotmistr, podpraporčík, praporčík a nadpraporčík. Také ještě byl rotný a staršina, ta hodnost staršina už není. Tenkrát to bylo proto, že to bylo převzaté od Rusů. Náš vzor byla ruská armáda a celý Sovětský svaz. Podle něj se přejmenovávaly i hodnosti. Přičemž za první republiky taková hodnost jako staršina vůbec nebyla,“ vysvětlil Václav H.

Uniformy/ vzhled

Vojenský stejnokroj spolu s doplňky tvoří celek jednotného vystrojení vojáků a charakterizují jejich příslušnost ve vojsku. Dříve tzv. týlové zabezpečení zahrnovalo také zajištění uniforem a dalších potřebných věcí, jako například košile, boty, ponožky apod. Vojáci dostávali body, za které si mohli potřebné věci pořídit. Po určité době byl také nárok na novou uniformu. Všeho byl dostatek, nikdy se nestalo, že by něco chybělo. Václav H. vzpomíná, jak to fungovalo: *„Dostal jsem poukaz a jel jsem. Myslím, že to byly army, tam byl krejčí, ten nás změřil a ušil parádní neboli služební uniformy a potom byly i uniformy slavnostní.“*

Voják musel být vždy upraven dle stanovených předpisů. K dispozici byly dokonce fotografie, jak má voják vypadat – jaký byl povolený účes, jak správně nosit uniformu apod.

Zdravotní péče

V Praze zahájila činnost první vojenská nemocnice počátkem srpna 1938, a to jako Masarykova vojenská nemocnice. V roce 1939 byla využívána nacisty jako záložní nemocnice. Provoz byl obnoven po druhé světové válce, na podzim 1945. O pět let později byla přejmenována na Ústřední vojenskou nemocnici a spadala pod vojenskou zdravotnickou službu Československé lidové armády. Do roku 1994 sloužila především pro vojáky z řad základní vojenské služby, vojáky z povolání a jejich rodinné příslušníky, ale též pro civilní zaměstnance ve vojenské správě. Po roce 1994 byla otevřena i pro veřejnost, tedy pro civilní obyvatele. V areálu této nemocnice ve Střešovicích sídlí také specializované pracoviště Ústavu leteckého zdravotnictví.

Vojenské nemocnice byly však i na mnoha dalších místech, kde se ovšem zrušily úplně anebo se sloučily s jinou nemocnicí. Ke sloučení s vojenskou nemocnicí došlo také v Plzni. Vojenští lékaři nepůsobili pouze v nemocnicích, ale také přímo u posádek. Každá posádka v té době měla svého vojenského lékaře. Například v Plané, kde Václav H. působil, spadali vojáci pod vojenského lékaře Pohraniční stráže.

V Plzni se nacházela vojenská nemocnice, která stejně jako pražská vojenská nemocnice, sloužila především pro vojáky a jejich rodiny, nikoliv pro veřejnost. Pro veřejnost pouze ve velmi akutních případech.

„Já, když jsem potom třeba byl na operaci žlučníku, tak tam byli sami vojáci z povolání nebo vojáci základní služby, když měli třeba úraz nebo nemoci,“ vzpomenu na svůj pobyt v nemocnici Václav H.

Od roku 1993 funguje Vojenská zdravotní pojišťovna, u které byli vojáci po tomto roce vedeni, společně se svými rodinami.

Rekreace/ Rehabilitace

Již krátce po druhé světové válce panovala myšlenka zpříjemnit a zatraktivnit vojenské povolání. Roku 1946 nechal tehdejší ministr obrany, arm. gen. Ludvík Svoboda, zřídit Vojenský rekreační fond národní obrany. Organizace vznikla v roce 1959 s hlavním posláním poskytovat vojákům a jejich rodinám ozdravnou, lázeňskou a rekreační péči, zahrnující i zahraniční rekreaci.

Tato možnost rekreace byla vojáky vždy vítána a hojně využívána. *„Rehabilitace jsme měli, to jsme jezdili do lázní, do Mariánek nebo do Karlových Varů. To bylo jen pro mě, ale na vojenské rekreace jsme jezdili i s rodinou,“* upřesnil Václav H. Poukazy, které vojáci dostávali, uhradily de facto celý pobyt a jediné výdaje dal voják s rodinou za osobní útratu.

Výhody/ nevýhody

Vojáci byli finančně zabezpečeni, dostávali velmi slušné platy, které na danou dobu byly vždy vyšší, tudíž celkové zabezpečení rodiny bylo vždy na dobré úrovni. Stejně tak i výhody jako zajištění vojenského bytu, poukazy na uniformy a další potřebné oblečení, poukazy na rehabilitace a rekreace apod. Vojáci představovali vrstvu společnosti, na kterou se kladně pohlíželo, žádná větší kritika na jejich práci slyšet nebyla.

Být příslušníkem vojska s sebou však přinášelo a přináší i několik nevýhod. *„De facto jsi byl spíše vázán doma, když byly třeba pohotovosti, tak jsi nemohl jít ani na zábavu nebo do kina nebo tak. To byly dost velké nevýhody. Nebo když byla cvičení, tak jsi musel být nahoře v kasárnách, takže takové trošku omezení té svobody, toho soukromí.“*

Vojáci nemohli bez povolení vycestovat do zahraničí, museli vždy hlásit, kde se budou nacházet apod. Když voják držel tzv. hotovost, musel být například do 15 min schopen dostavit se na pracoviště. Znamenalo to být stále doma na telefonu a v případě potřeby být okamžitě připraven.

Zrušení základní vojenské služby

Václav H. se zrušením ZVS nesouhlasí, byl by spíše pro její zkrácení, nikoliv pro úplné zrušení. Měl by být alespoň základní výcvik, aby muži věděli, co by je mohlo čekat. Zrušení ZVS komentuje následovně: *„Já bych minimálně na půl roku zavedl vojenskou službu, pro ty kluky. Protože jednak trošku zmužní, dostávají takový nějaký ten impuls do života, protože ti kluci dneska nesportují, takže i z tohoto hlediska by se trošku zocelili a zmužnili by. I by se osamostatnili. Myslím, že by to mladým klukům určitě prospělo.“*

Oproti tomu Jiří J. zrušení povinné služby jediné chválí. Přijde mu i nesmyslné, že někteří velitelé chtěli službu dokonce delší než 2 roky. Povinnou vojenskou službu nehodnotí kladně, spíše to vidí jako zbytečné plýtvání financí.

4.2.2. Základní vojenská služba v letech 1985–1990

Dalšími respondenty byli sourozenci Milan a Vladimír J., kteří oba absolvovali základní vojenskou službu. Rozhovor s Vladimírem J. pouze doplňuje výpovědi jeho bratra.

Milan J. se narodil roku 1962 v Banské Bystrici na Slovensku, kde rodina toho času žila. Ve školním věku se přestěhoval s rodiči i sourozenci do Prahy, kde momentálně stále žije. Vystudoval zde střední školu a po maturitě ho měl čekat odvod na vojnu, jako i ostatní ve věku 18–19 let. Základní vojenskou službu absolvoval v letech 1985–1987 v Kamýku nad Vltavou ve funkci výkonného praporčíka.

Vladimír J. se narodil v roce 1969 v Praze, kde také vystudoval střední průmyslovou školu. Na základní vojenskou službu nastoupil v dubnu 1989 do Popradu s hodností vojína. Následně po půl roce na poddůstojnické škole byl převelen do Plzně, již jako svobodník. Původně nastupoval na dva roky, ale kvůli několika okolnostem odešel do civilu dříve. *„Na vojně jsem byl rok a půl, protože byla revoluce a po revoluci se to začalo zkracovat. Mě to zkrátily z 24 měsíců na 22, ale ti, co byli ženatí nebo měli zdravotní problém, tak chodili po 18 měsících. A já jsem se pak oženil, tak mě taky museli pustit po roce a půl,“* vysvětluje Vladimír J.

K situaci ohledně revoluce dodává: *„Byl jsem na vojně přesně v období revoluce a vím, že lampasáci se báli, jestli souhlasit s revolucí nebo nesouhlasit, tak si nás zavolali a ptali se na naše názory. My se báli, co máme říct, ale pak nějaký velitel, kapitán, řekl, že si myslí, že by se s mladými studenty mělo souhlasit, tak jsme začali souhlasit všichni. To už byl ten přelom, že to vypadalo, že to vyhrají, tak jsme začali souhlasit a v podstatě to dopadlo, že i všichni ostatní „gumáci“ souhlasili taky.“*

Milan J. na vojnu příliš nechtěl, jednak z určitých zdravotních problémů, a také si sám stále hledal a vymýšlel důvody, aby k odvodu opravdu nemusel. Snažil se získat tzv. modrou knížku, tedy průkaz o neschopnosti k vojenské činné službě. Jeho snahy však byly marné. V tomhle ohledu vzpomíná, že jeden jako kamarád měl údajně alergii na vojenské sukno a kdykoliv si ho prý vzal na sebe, osypal se. Dostal tedy modrou knížku kvůli alergii. S pobavením dodává: *„Někomu to prošlo, někomu to neprošlo. Někdo byl slepý, hluchý, někdo byl astmatik a někdo byl já nevím, co všechno.“*

Na vojnu se tedy dostal až téměř ve 23 letech, kdy lékař rozhodl, že mu nic není a nebrání vojnu absolvovat. „*Dostal jsem se na vojnu tak, že jsem byl již asi u třetího odvodu. Jelikož jsem byl zdravotně závadný a nechtělo se mi na vojnu, tak jsem si pořád vymýšlel a až potom nakonec, když jsem byl na posledním odvodu, mě odvedli natvrdo na dva roky, řekli, že simuluju,*“ vzpomíná Milan J.

Byl tedy smířený s tím, že vojně se vážně nevyhne, a tak čekal na povolávací rozkaz, který však nepřicházel. „*Na jaře jsem měl jít na vojnu, ale nepřišel mi povolávací rozkaz, tak jsem čekal na podzim, to mi zase nepřišel rozkaz, tak jsem šel na Palmovku, tam byla posádka Prahy 8 a tam jsem dal úplatek paní, bonboniéru, aby mě vzali na vojnu. Asi za 14 dní nebo za týden mi přišel povolávací rozkaz do Kamýku nad Vltavou,*“ objasnil svou situaci.

Při odchodu na vojnu mívali někteří muži již manželky a děti. Milan J. v té době měl již také přítelkyni, budoucí manželku, se kterou však měl dítě až po vojně. Někteří jeho kamarádi doma rodiny měli, ale spíše byli v té době ještě bezdětní.

V Kamýku nad Vltavou byli i muži, kteří měli nějaké tresty, podmínky či byli jinak politicky nežádoucí vůči tehdejšímu režimu. Milan J. se domnívá, že se na tento útvar dostal právě z důvodu, že jeho strýc emigroval do USA. Skutečný důvod se nikdy nedozvěděl, ale pravděpodobně to měl napsané ve svých papírech, které měl jednou možnost letmo vidět.

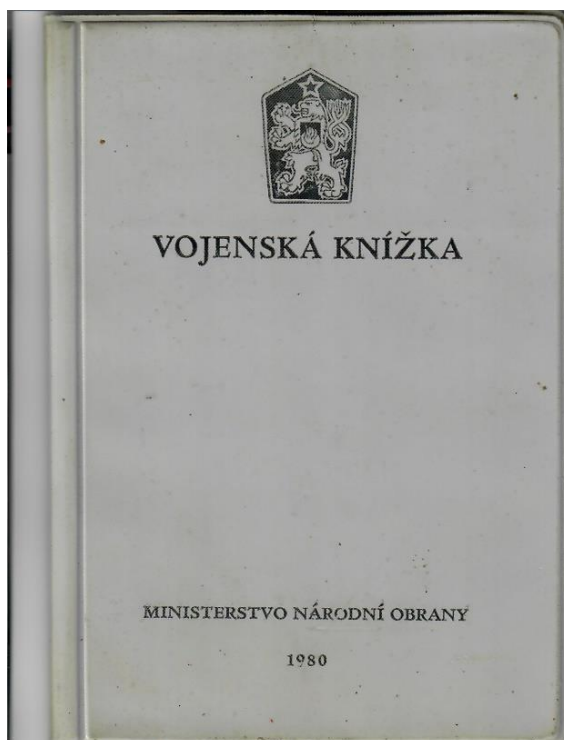
Na vojnu však vzpomíná rád, začátky však byly krušné. Pro všechny to byla změna, nejen v režimu dne, ale de facto ve všem. „*První měsíc, dva, to byl šok, to jsem byl nešťastný, že tam člověk bude muset být. Pak ale postupem času to už nějak šlo,*“ upřesňuje Milan J.

Po nástupu na vojnu byl každý zařazen do přijímače, kde se učil základním vojenským dovednostem. Přibližně po měsíci byl tento přijímač zakončen přísahou a následným zařazením vojáků do rot.

Milan J. byl u 2. roty NZ (nedotknutelné zásoby pro případ války), kde měli na starost právě sklady se zásobami, aby bylo vše připravené, kdyby došlo k nějakému konfliktu.

Vojna naučila Milana J. vše potřebné, například i pořádku: „*Vojna mě naučila asi to, co každého kluka. Trošku i pořádek ve skříních si udělat. Doma mám totiž nejhezčí skříň já,*“ konstatoval.

Obrázek 5: Vojenská knížka

Zdroj: Osobní vojenská knížka Milana J.

Obrázek 6: Vojenská knížka, úvodní strana

866 776
1.332

VOJENSKÁ KNÍŽKA
série N evj. číslo 656473
3. Příjmení a jméno (akademický titul) Milan

16. Vojenská hodnost	Datum povýšení	Číslo rozkazu
vojík	28.9.88	114/85

2 3

Zdroj: Osobní vojenská knížka Milana J.

Bydlení

Na vojně se bydlelo v kasárnách umístěných ve vojenském objektu. Milan J. bydlel v pokoji s výhledem na hřbitov a kostel, společně s dalšími 15 vojíny. Příliš soukromí vážně neměli. V jiném ohledu bylo ubytování dobré, již měli zavedené i ústřední topení: „*Ani jsem už nezažil to, jak se dříve chodilo na vojnu, když ještě nebylo v kasárnách ústřední topení, že byla kamna, že se muselo topit a čistit kamna a podobně. To jsem už nezažil,*“ vzpomíná na ubytování. Vladimír J. pokoje s kamny na uhlí zažil v Popradě, ale dle svých slov tam bylo štěstí, že tam byl pouze od jara na půl roku, přes léto, tudíž nebylo nutné je použít.

Vojáci se stravovali mimo kasárna, kde byla opodál jídelna s vojenským kuchařem. V kasárnách se nacházela kantýna, kde si po pracovní době mohli nakoupit potřebné věci, jako například cigarety, limonády, saláty, rohlíky a jiné základní potraviny. To dle slov Milana J. bylo perfektní a fungovalo to.

Plat

Plat dostávali vojáci dle hodnosti. Milan J. zůstal po celou dobu pouze vojínem a jeho plat byl ve výši 90 Kčs měsíčně, což okomentoval takto: „*90 korun byly v té době velké peníze, protože cigarety stály 4 Kčs, „startky“, limonáda stála korunu padesát a rohlík stál 30 halířů, salát dvě padesát, vlašák. Takže za 10 Kčs jsem se krásně najedl a cigára jsem měl furt.*“ Peníze však ne vždy stačily, a tak byl vždy rád, když mu poslali rodiče anebo si přivezl z domova sám. Také si přivydělával sběrem lahví od limonád, které mu pár korun navíc zajistily. Na trable s penězi vzpomíná s úsměvem, jak to bylo vtipné, když se každý snažil přivydělat si po svém.

Vladimír J. pobíral jako vojín cca 70–90 Kčs, poté jako svobodník kolem 140 Kčs měsíčně. K platu ještě náležely tzv. třídnosti.

Průběh dne

„*V 6 hod. budíček, rozcvička, které jsme se vyhýbali, jak to šlo, schovávali jsme se do skříněk atd. Občas nás vyhmátli, tak jsme museli jít cvičit. Pak byla hygiena, snídaně a pak byl nástup v 8 hod., rozdělení do práce a šli jsme tam, kam jsme šli,*“ líčí začátek dne Milan J. Následně byl ve skladu zásob v kasárnách anebo v jiných cca 5 km vzdálených, kde byly sklady oblečení, zbraní apod.

Konec pracovní doby byl v 16 hod., pokud voják neměl službu. Služba se držela přes noc. Jednalo se o dozorčího roty, dozorčího pomocníka, dozorčího útvaru a služby. Taktéž byly služby na výpomoc v kuchyni.

Opustit prostor kasáren bylo možné v době vycházek, které byly ve středu, pátek, sobotu a neděli, vždy po konci pracovní doby. „*Na vycházku se šlo takovým způsobem, že jsi se musel ustrojit podle řádu, a když se vycházelo z kasáren, tak velitel toho dne (dozorčí útvaru), nás prozkoušel z řádu a různá buzerace byla, že mám dlouhý kabát, krátký kabát, špatně zapnutý kabát a knoflík mi chyběl a tak podobně. Tak jsem to musel vše odstranit, opravit, a pak teprve mě pustil na vycházku. Vycházka trvala do deseti hodin do večera, to jsme museli být už v kasárnách. My jsme byli taková lajdáci a lumpové, že jsme nestíhali být moc v kasárnách do deseti, tak jsme měli problémy. Pořád nás naháněla litačka. Když jsme zase přišli pozdě, tak jsme dostali basu. Nebyli jsme jako zavření v base natvrdo, ale museli jsme dělat nějaké věci navíc,*“ vzpomíná s úsměvem Milan J.

Mezi volnočasové aktivity na vojně patřily různé sporty, jako fotbal, volejbal, nohejbal. Také měli různé opičí/ překážkové dráhy apod. Chodili na koncerty do nedalekého kulturního domu, kde vystupovali i známí zpěváci atd.

Za dva roky vojny měli přibližně čtyři tzv. opuštěáky (volné víkendy) a dvě dovolené (10–15 dní dlouhé). Délka opuštěáků závisela na vzdálenosti od bydliště. Vojáci z Prahy měli volno pá–ne, vojáci například ze Slovenska měli ještě den, dva, navíc z důvodu cesty.

Vojáci na vojně házeli granáty, nacvičovali střelbu, jak s ostrými, tak slepými náboji. Každý vlastnil samopal pod číslem, o který se musel pečlivě starat. Jezdili také na různá cvičení, i s vojáky v záloze, například na 3 týdny bojového přežití v přírodě apod.

Vladimír J. pouze souhlasí, průběh dne byl téměř stejný, jen v jeho případě s rozdílem, kdy byl v Popradu na poddůstojnické škole, tam po snídani chodil do uzpůsobené třídy, kde se učili, jak se opravují vysílačky, dálnopis a další spojovací věci. Ostatní aktivity probíhaly obdobně.

Vojenská kázeň/ šikana

Jak je patrné z vyprávění mužů, kteří absolvovali základní vojenskou službu, neodmyslitelnou součástí byla také šikana. Podobné scénáře se odehrávaly téměř všude. Nováčci na vojně byli označováni jako bažanti, draci, myši atd. Po roce se konal přijímací rituál, většinou výprask opaskem, a z bažantů se stali tzv. mazáci.

Milan J. vzpomíná, že jim jako nováčkům říkali myši, myšky. *„Šikana tam byla. Víceméně mazácká vojna se tomu říkalo ještě za mě, takže tam byli mazáci, ti byli straší o rok, co jsme nastoupili my, a tzv. půlročníci co byli před námi. Takže ta hierarchie tam fungovala pořád, že když jsme tam přišli, tak jsme byli takoví zobáci. Po roce jsme byli povýšení mazáky, to se dělo povyšování opaskem, dávalo se na zadek, a pak jsme byli mazáci my. Ale nebyla tam zas taková šikana, že bychom tam někde museli, jak se třeba říkalo, kartáčkem na zuby mýt podlahu apod. Byla třeba, že jsme jezdili motokros v pyžamu, nahoru a dolu pod postelí, v ruce ramínko,“* vybavuje si s úsměvem na rtech Milan J. Doplnil ještě, že jinde ta šikana samozřejmě byla i horší. Dodává: *„Pak tam k nám občas jezdili na kurzy různí potápěči, řidiči z povolání a různě z jiných útvarů, i ze Slovenska, z Banské Bystrice ženisti atd. Někteří byli takoví tvrdší kluci, tak přeci jenom tam byla šikana mezi nimi dost větší. Tam opravdu se povyšovalo ne opaskem, ale štípačkami na zadek, štíplo se a zatočilo se až do krve, to už byla šikana dost velká. Ale to bylo už tak vymakané, že si hlídali, aby tam velitel nepřišel nebo někdo. Kdyby se něco takového stalo, to by byl asi problém.“*

Rota, v níž byl i Milan J., často chodila mimo kasárny, kde museli všichni bez rozdílu pracovat. Zejména, když s nimi byli nadřízení, vojáci z povolání. Občas se stalo, že s nimi však nebyli, a tak museli pracovat ti mladší a ti starší, mazáci, seděli hezky v teple a nic nedělali. *„Ale takové normální mazáctví, nebylo tam opravdu, že bychom se mlátili navzájem nebo podobně, to ne,“* uzavírá Milan J.

U Vladimíra J. byla situace se šikanou velmi podobná. Zejména poté v Plzni, kde se s mazáky setkal více než v Popradě, vzpomíná: *„V Plzni jsem se toho dočkal, tam jsem přišel jako bažant, za 14 dnů mě povyšovali na půlročáka, a to bolelo. Páskem přes zadek, pivo jsem musel nakoupit, jídlo vařit a tak dále.“*

Uniformy/ vzhled

Vždy na nástupu byli vojáci kontrolováni, zda jsou řádně oholeni a ostříháni, zda mají správně uniformu i vše ostatní. Na vycházku také museli být ustrojeni dle řádu. V něm bylo přesně stanoveno, jak má být čepice, jak dlouhý musí být plášť, jaké oblečení nosit v určité roční období, jaký má být kabát s vložkou, jaké boty atd.

„Při nástupu jsme byli ostříháni, doktoři nás vyšetřili, injekci jsme dostali. Pak jsme nafasovali všechny věci – plný balík věcí, v prostěradle jsem to měl. Respektive jsme dostali nějaké věci a zbytek jsme měli na postelích,“ uvádí Milan J. Uniformu dostali v přijímači a museli o ní po celou dobu dbát.

Každou sobotu se měnilo prádlo, oblečení, v prádelnách se jim vyprala uniforma apod. Menší věci, jako třeba trika, košile, ponožky, si prali sami. Časté také bylo, že mazáci si brali to lepší a kvalitnější a na ty mladší zbývaly třeba roztrhané věci a ozvat se samozřejmě nemohli. Po roce se to však otočilo. Stejně to v tomto ohledu vypadalo i na vojně Vladimíra.

Zdravotní péče

Na každé posádce většinou byla posádková ošetrovna, vojenský lékař. Milan J. vzpomíná: *„Byli tam vystudovaní doktoři. Vím, že tam byl pro zajímavost Waldemar Grešík, který dneska prodává čaje, tak tam nám dělal lékaře, tam byl jako absolvent a pak tam měl nějaký pomocníky dva.“* Na větší vyšetření se jezdilo do Příbrami nebo Plzně.

Zrušení ZVS

Zrušení základní vojenské služby bylo dle Milana J. spíše špatné rozhodnutí. Klidně by vojnu zavedl znovu, třeba i zkráceně na rok. *„Myslím si a vidím, že je to asi chyba, že se to zrušilo, protože by to klidně mohlo být znovu. Dneska ti kluci mladí, ti nemají disciplínu, nemají nic. Dneska je už ta vojna asi o něčem jiném, není to politické. Dneska je to opravdu o tom, že fyzičku musíš mít, takže asi tohle by jim dalo. Pochybuji ale, že by to dnes všichni zvládli,“* konstatuje. Rozhodně by však dnešní mládež potřebovala určitý výcvik.

Vladimír J. plně souhlasí a dodává: *„Vojnu by měli znovu zavést, protože mladí vůbec neví, co je to vojna, nemají zodpovědnost, nic neumí. Je pravda, že nás tam dali dohromady, člověk se naučil poslouchat, zasportoval si, musel se hýbat. Ne jako teď, když jim skončí škola a začnou od 17–18 let vyláskovat po hospodách.“*

4.2.3. Profesionální Armáda ČR

Dalším respondentem, zástupcem nejmladší generace dotazovaných, byl Lukáš P. Narodil se roku 1993 v Jičíně, kde také vyrůstal a studoval. V Lomnici nad Popelkou, kde dodnes bydlí jeho rodiče, má stále trvalé bydliště, ale v současné době žije a pracuje v Jindřichově Hradci jako profesionální voják u 44. lehkého motorizovaného praporu.

Do armády se dostal 1. srpna 2013, kdy nastoupil na Univerzitu obrany do Brna (UNOB), na obor letový provoz. K úspěšnému složení přijímacích zkoušek byla potřeba úspěšně zvládnout také zdravotní, fyzické a psychologické testy, které jsou obecně vyžadovány pro vstup do armády.

Studenti univerzity musí absolvovat dvouměsíčním přijímač, tedy základní výcvik ve Vyškově, který standardně trvá 3 měsíce. Tento výcvik představuje i selekci a odchod rekrutů, jelikož často nezvládají fyzickou i psychickou zátěž či jim jejich zdravotní stav neumožní výcvik dokončit. Po vstupu do armády, tedy po úspěšném absolvování vojenského výcviku ve Vyškově, skládají vojáci a vojačky slavnostní přísahu. Jak je již uvedeno v úvodu práce, znění přísah je v příloze na konci práce.

Lukáš P. na univerzitě nedostudoval, jelikož modul řízení letového provozu, který chtěl studovat a měl být otevřen, nakonec otevřen nebyl, tudíž se rozhodl k ukončení studia a nástupu do zaměstnání.

Ukončením studia na UNOB nastupuje student do tzv. dispozice. Jelikož studenti 1. ročníku jsou již svobodníci, pobírají také tomu odpovídající plat. Tudíž za situace, kdyby neúspěšný absolvent odešel po ukončení do civilního sektoru, musel by doplatit určitou částku, která je vypočítána na základě délky jeho dosavadního studia. Ve druhém případě, kdyby nechtěl odejít do civilního sektoru, nastává situace, že útvary z České republiky si mezi nimi mohou vybírat a následně je zaměstnat. Pokud by nebyl vybrán v době 3 měsíců, nastupuje do tzv. druhé dispozice. V tento okamžik již neshání místo armáda a ani si útvary samy nevybírají, ale dotyčný musí aktivně shánět zaměstnání sám. V případě, že by nesehnal do 6 měsíců, musí opustit tuto sféru a zaplatit. Student, který ukončí studium má tedy dvě možnosti – buď odejít a platit anebo odsloužit dvojnásobek dosavadního studia, aby platit nemusel.

Lukáše P. si vybral 44. lehký motorizovaný prapor v Jindřichově Hradci, kam tedy 1. dubna 2014 nastoupil jako řidič zabezpečení velení velitelské čety velitelské roty. V současné době působí jako informatik (IT specialista) v hodnostním sboru praporčíků na hodnosti rotmistr. Na jejich útvaru panuje dle jeho názoru kamarádské prostředí s občasnými rozbroji. Skupiny však mezi sebou málo spolupracují, občas si hází klacky pod nohy.

V dnešní době panují v naší České republice poměrně rozporuplné debaty a názory ohledně profesionálních vojáků, Lukáš P. se k tomu vyjádřil takto: *„Lidé si toho hodně neváží, až když si to vezmeme z té druhé stránky, tak pokud se něco pokazí, tak vždy tam přijde armáda, což jsou povodně v Praze, teroristické útoky, vybuchlé sklady ve Vrběticích apod. Všude byla armáda a zabezpečovala pro ty lidi nějaký komfort, aby nedošlo ke zranění.“*

Lukáš P. se osobně účastnil hlídání zmíněných muničních skladů ve Vrběticích, počátkem roku 2015, na což vzpomíná: *„Já jsem zažil hlídání muničních skladů ve Vrběticích, ti lidé to dobře přijali a spolupracovali. Dokázali pochopit co se tam děje za problém. Takže nás brali celkem příjemně.“*

Obecně však názory spoluobčanů naší země příliš nechápe: *„Když si přečtu třeba nějaké názorové fórum na internetu, tak zase jsou vojáci bráni jako žoldáci, kteří jsou posíláni do Afghánistánu jenom pro peníze, což je pravda, ale je to vůči plnění závazků, vůči NATO, které byly ujednány.“*

Lukáš P. a jeho kolegové byli na jaře 2016 v Praze, aby posílili hlídky Policie ČR po hlavním městě, pro případ ohrožení. Na tuto dobu má také smíšené vzpomínky, kdy lidé v ulicích na ně pohlíželi leckdy skrz prsty, jindy jim na druhou stranu vyjadřovali obdiv a podporu. *„Můžu říci, že při hlídání Prahy jsem se setkal se spoustou lidí, kteří na armádu pohlíželi dobře, kteří byli rádi, že tam vojáci jsou, ale pak tady byla spousta těch lidí, kteří si ani neuvědomují ty problémy. Já můžu říct za armádu, že nikam nejezdíme dělat nějaký bordel, spíš jakoby opravdu když je to tady v největších problémech ta země, tak přijde vždy armáda. Je to o těch humanitárních pomocích. I moji kolegové se účastnili povodní. Zkrátka, kde je problém. To samé migranti, hlídání hranic – to vše je v souladu s policií, ale vždy tam je brána i ta armáda. Drží se pohotovosti kvůli tomu, ale to spousta lidí nevidí,“* uzavírá.

Bydlení, stěhování, rodina

Lukáš P. vzpomíná, že do 1. července 2015, byl příspěvek na bydlení ve výši 10 tis. Kč. Poté se tento příspěvek rozdělil na dva, a to příspěvek stabilizační (7 tis. Kč) a příspěvek na bydlení (3 tis. Kč). Příspěvek na bydlení je plošně pro celou Českou republiku, pro oblast Prahy je o 100 Kč vyšší. Za tento příspěvek je tedy spíše opravdu nereálné bydlení pokrýt, jako tomu bylo kdysi, kdy tento příspěvek uhradil veškerý nájem či pronájem bytu.

Přidělování vojenských bytů již také neexistuje. V ohledu ubytování fungují stále vojenské ubytovny, které však ve většině případů nejsou ve stavu, kdy by o ně byl přílišný zájem. V Jindřichově Hradci je vojenská ubytovna poměrně dost vzdálená od posádky, proto o ní není mezi vojáky velký zájem. Výraznějším důvodem, proč vojáci nevolí tuto možnost ubytování, je otázka finanční. Pokoj, na kterém by ani voják nebyl kvůli kapacitě sám, vychází na cca 3,5 tis. Kč. Tato částka je za pronájem poněkud nekomfortního pokoje v Jindřichově Hradci vysoká, jelikož se zde dá sehnat pronájem ve vhodnějším prostředí za srovnatelné finance.

Svobodní vojáci tedy volí spíše bydlení v soukromí, časté je soužití i více vojáků v jednom bytě, ale v mnohem lepších a kvalitnějších podmínkách než na ubytovně. Na ubytovnách se však může ubytovat kdokoliv, pro vojáky je to ovšem levnější a je jim dávana přednost před ostatními.

Existují případy, stejně jako například v Jindřichově Hradci, kdy několik kolegů Lukáše P. zde bydlí v bytě s jiným kolegou a manželku s dětmi mají jinde, například v místě, odkud pocházejí. Někteří vojáci bydlí přímo s rodinou, někteří takto odloučení od rodiny. Manželky vojáků své muže spíše následují, jsou ale samozřejmě případy, kdy má žena například dobré zaměstnání, které nechce opustit, proto žijí odděleně a se svým mužem, vojákem, se nestěhuje. Toto může být také jedním z důvodů tvrzení Lukáše P.: „*Voják je buď svobodný nebo rozvedený.*“

Stěhování je pro vojáky stále typické, jako tomu bylo vždy. Sám Lukáš P. se po studiu na střední škole přesunul na univerzitu do Brna, následně k posádce do Jindřichova Hradce, což představuje vzdálenost cca 240 km od jeho místa narození a místa, kde žijí jeho rodiče. Přesun vojáka na jiné místo není v dnešní době příliš snadné. Voják si samozřejmě může sehnat místo jinde, to mu zakázáno není.

Splnění pohovoru v místě jeho zájmu však neznamená zajištění přesunu. Voják, který si sežene místo jinde, jde na hlášení k veliteli praporu. Ten rozhodne, zda ho pustí či nikoliv. Voják může předložit i pohovor z místa, kam má zájem, ale velitel praporu sám určí, zda mu napíše souhlasné nebo nesouhlasné stanovisko. Stanovisko dále putuje k nadřízenému, což je například pro Lukáše P. velitelství 4. brigády, následně na pozemní síly, kde se k tomu vyjadřuje velitel pozemních sil a na závěr agentura personalistiky. „*Pokud dá velitel útvaru ne, tak už ty „ne“ člověk sbírá a není mu umožněno přesunout se. U nás je taková nepsaná dohoda, na 4. brigádě, že je příslušník povinen odsloužit minimálně 5 let u brigády, ale i několika lidem bylo řečeno, že i potom ne, takže je to vyloženě individuální. Záleží na náladě a chuti velitele člověka pustit, například za náhradu, ale i to není vždycky dogma*“, vysvětluje Lukáš P., který má sám již několik zkušeností se zamítnutím jeho požadavku o přesun. Většinou je umožněno alespoň vnitřní převelení v rámci brigády.

Plat

Stejně jako i ostatní zaměstnanci veřejného sektoru, má také Armáda ČR své platové výměry. Dříve závisely platy vojáků především na druhu vykonávané práce, od července roku 2015 nabylo účinnosti několik nařízení, například i to, že služební tarify jsou nově dle hodnotí. Vojáci dostali od listopadu 2015, poté i 2016, přidáno. Nejvíce si však mohou přilepšit kariéřním postupem. V příloze na konci práce jsou uvedeny základní hrubé platy vojáků AČR. (viz. příloha č. 2)

K platu vojáků náleží také řada bonusů, příspěvků a odměn. Jedná se o služební příspěvek na bydlení, stabilizační příspěvek, příspěvek za dojíždění do místa trvalého pobytu, příspěvek na děti, výkonnostní příplatek dle hodnoty a hodnocení (1–2 % k platu), odměny za delší pohotovost apod. Výrazné finanční benefity mají vojáci na zahraničních operacích. Dle Lukáše P. jsou platy v armádě velmi slušné a celkově si na finance nelze stěžovat, oproti platům v civilním sektoru. Na druhou stranu mu nepřijdou platové rozdíly úměrné vykonávaným činnostem. Velké rozdíly ve výkonu práce, ale nevelké rozdíly ve výši platu.

Od 1. ledna 2017 se přestala danit výsluha pro vojáky, na kterou mají vojáci nárok po odsloužených 15 letech u armády. Pokud má voják za sebou zahraniční operaci, počítají se mu také násobky. Tudíž do 15 let v armádě se počítají fyzická i „násobková“ léta.

Výše výsluhy se počítá dle určitého procenta z platu, jak vysvětluje Lukáš P.: „*Máme spočítáno, že nejvýhodnější je odejít po 20 až 25 letech, kdy je to nějakých 35 nebo 30 % toho platu vojáka za tu dobu. Voják, když ukončí služební poměr, tak může vzít i tzv. odlučné, kdy je ta částka docela velká, ale nemá nárok na výsluhu anebo bere tu výsluhu a odchodné, které je vypočítané z nějaké té části platu.*“ Pokud chce voják odejít opravdu po 15 letech, výhodnější je zvolit tzv. odlučné, takže například 700 tis. Kč jednorázově než výsluhu, která je po těchto letech zatím poměrně nízká. Výsluha se tedy spíše vyplatí po 20 a více letech u armády.

Zahraniční operace, standardně v délce 6 měsíců, jsou žádané také kvůli finanční odměně. Dle hodnoty si voják jednorázově může vydělat 800 tis. až 1,3 mil. Kč. Lukáš P. se zahraniční operace neúčastnil a ani to v plánu zatím nemá. Finance jsou zajisté lákavé, ale dle jeho slov to nestojí za riziko, které voják musí podstoupit. V dnešní době není problém s vojenským platem našetřit obdobnou částku.

Ženy v armádě

Ženy stále více projevují zájem o službu v armádě. Roste jejich počet na vojenských školách, na Univerzitě obrany v Brně, ale také přímo jako vojákyň z povolání. Ženy v armádě nevykonávají pouze administrativní práce, ale zastávají funkce od logistiky přes zdravotnice až po pilotky bojových vrtulníků. Například v Jindřichově Hradci sloužila první řidička obrněného transportéru, panduru, v České republice. V profesionální armádě sloužilo koncem roku 2017 téměř 3 tis. žen (z celkového počtu profesionálních vojáků cca 20 tis.).

„*Ženy máme jak na bojových jednotkách, tak jinde. Převážně ale působí na obvazišti, kde je asi na počet mužů nejvíce žen. Ale i na štábu máme několik žen, které zastávají kancelářské funkce, například na ekonomické skupině, na personální skupině, asistentka právníka. Na bojové jednotce je to spíše výjimkou, ale teď je tam nově velitelka čety,*“ hodnotí situaci Lukáš P, který má názor stejně jako většina ostatních vojáků, že ženy by neměly být na bojových jednotkách, ale zastávat spíše jiné funkce.

Průběh dne

Průběh dne se u profesionálních vojáků odlišuje v závislosti na jejich funkci, společné jsou však nástupy, služby apod. „*Každé pondělí je od 7 hod. tzv. nástup praporu, kde na nástupním place u nás, řečeno „buzerák“, si nastoupí všechny jednotky, před námi velitel. Klasický rozvod do zaměstnání a řeč velitele, jak plníme úkoly, co je špatně, co nás čeká a následně si zavolá velitele a upřesní jim plány,*“ popisuje pondělní zahájení pracovního týdne Lukáš P. V případě, že je v týdnu tzv. parkový den, bývá tento větší nástup i jindy než pouze v pondělí.

Další pracovní dny probíhá klasicky rozvod do zaměstnání, nástup jednotek je v 7 hod., kde se čte přítomnost/ nepřítomnost všech příslušníků štábu praporu. Termíny porad a další úkoly řeší velitel štábu nebo jeho zástupce individuálně. Po nástupu je program dne jednotlivých vojáků odlišný. Dále vždy záleží také na kalendářním/ měsíčním plánu, který jasně specifikuje činnosti jednotlivců. Po nástupu také často následuje tzv. řízená tělesná příprava (lezení, boj z blízka, běhání apod.).

Dle plánu činnosti se pracuje po–pá do 16 hod., posledních 20–30 min. je povolena osobní hygiena, nicméně v praxi se tato doba stejně nevyužívá, ba naopak zůstává voják v práci déle, aby dokončil svou práci.

Kromě klasické pracovní doby, po–pá (7.00–16.00 hod.), se drží nepřetržitě služby. „*Drží se dozorčí strážní služba, která se skládá z dozorčího útvaru a jeho pomocníka. Máme službu v parku, která se skládá z dozorčího parku vojenské techniky a dvou pomocníků plus ochranná směna těžké brány, kudy k nám přijíždí těžká technika nad 3,5 tuny a dozorčí vchodu a jeho pomocník. Ten pomocník se drží pouze v pracovních dnech. Tato směna je nepřetržitá a náleží za to každému vojákovu volno, které je uveřejněno v rozkaze velitele č. 1 ohledně jeho čerpání. Například za víkendovou službu, když člověk nastupuje službu v sobotu ráno, tak mu náleží 3 dny volna v následujícím týdnu, aby se dodržel počet odpracovaných hodin za týden, aby to nepřesahovalo,*“ vysvětluje Lukáš P. Služby jsou jednou z činností, která vojákům příliš nevadí, jelikož volna po službě jsou příjemná. Řada vojáků si díky nim prodlouží víkendy a mohou tedy zůstat déle doma, když například v místě posádky nebydlí.

Stejně jako tomu bylo i u vojáků kdysi, používají výrazy jako např. bigoš, buzerák, sapr, arma apod.¹⁰¹ Mluva především odpovídá vykonávané funkci, jiné výrazy používají IT specialisté a jiné například zpravodajci apod.

Vojenská cvičení

Několikrát do roka, minimálně 2x ročně, probíhají vojenská cvičení ve vojenských újezdech. Dle plánu činnosti se také konají štábní nácvičky na americké základně v Německu, školení v Brně, Žatci, Praze apod.

Obrázek 7: Lukáš P. na kurzu základní přípravy

Zdroj: Fotografie Lukáše P.

Hodnosti

Studenti Univerzity obrany v Brně, stejně jako rekruti na základním výcviku ve Vyškově mají hodnost vojín, následně po absolvování kurzu jsou svobodníci čekatelé. V 1. ročníku na univerzitě je hodnost svobodník čekatel, ve 2. ročníku desátník čekatel a ve 3. ročníku četař čekatel. Po absolvování univerzity je získána hodnost poručík.

Lukáš P. vysvětluje hierarchii hodností: „*Je to rozdělené do hodnostních sborů, přičemž základní je mužstvo, kde je vojín (vojín se používá pouze na základním výcviku), svobodník, pak je sbor poddůstojníci, kam spadá desátník, četař a rotný.*

¹⁰¹ Bigoš – pěšák; buzerák – nástupní plac; sapr – samopal, zbraň; arma – kantýna

Pak praporčický sbor, kde je rotmistr, nadrotmistr a praporčík, nadpraporčík, štábní praporčík (tzv. stříbrný generál), potom máme nižší důstojníky, kam spadá poručík, nadporučík, kapitán, pak máme vyšší důstojníky, kde je major, podplukovník, plukovník a pak je sbor generálů, kde je brigádní generál, generál major, generál poručík a armádní generál.“

Uniformy/ vzhled

Dříve se dostávaly papírové body, cca 15–20 tis. bodů ročně. Nyní tento bodový systém funguje v elektronické podobě, kdy je vojákům každý měsíc přičítáno cca 1 300 bodů. Za body je umožněn nákup výstroje a dalších potřebných věcí ve speciálních vystrojovacích zařízeních, které jsou v Praze, v Táboře, Brně atd. Lukáš P. ovšem vysvětluje, že teoreticky je to velmi výhodné, v praxi je tomu bohužel naopak: *„Bohužel ta výstroj je ryze základní, například my bychom uvítali i nějakou taktickou výstroj. My tam můžeme nakoupit ponožky, košile, maskáče, kanady, sportovní termo trika apod. Opět je to ale limitující počtem možností vybrat si to zboží, například kanady jsou jednou za tři roky, což mě přijde jako naprostá hloupost, protože když člověk v nich každý den pracuje, a zejména u 4. brigády jezdíme na vyvedení několikrát ročně, tak se ty boty zničí a voják si pak už musí věci nakupovat sám.“*

Dříve byl dostatek všeho a voják měl nárok na vše potřebné, aby to především stačilo na jeho výkon činnosti. Nyní je věcí sice dostatek, nicméně nařízení neumožňují vojákům nákup potřebných věcí v kratších intervalech, než například rok a více. *„To samé platí i o maskáčích, například já nosím letní maskáče pořád. Máme celoroční, ale ty jsou tvrdé, těžké, je v nich neustále teplo, ale bohužel na ty letní máme nárok pouze jednou za dva roky, což při každodenním nošení plus výcviku (máme střeleckou, takže v tom chodíme na střelby, občas i taktiku), dojde k poničení těch maskáčů a člověk si to pak už musí řešit individuálně,“* vysvětluje Lukáš P., co dělá v případě nutnosti.

„Takže se dostáváme v dnešní době do té situace, že máme všichni strašně moc bodů, ale nemáme je za co utrácet. To samé nákup ponožek, můžeme si koupit maximálně přibližně 5 párů ponožek na rok, což není nějak extra, když v tom člověk chodí každý den,“ uzavírá.

Do vystrojovacích zařízení jezdí většinou na začátku roku a vždy spíše požadují rovnou vše, na co mají nárok. Bohužel si však spoustu věcí musí dokoupit sami. V tomto ohledu bylo zabezpečení výstroje kdysi mnohem lepší a výhodnější.

Voják se musí řídit nařízením náčelníka generálního štábu o úpravě vnějšího vzhledu vojáka, ve kterém jsou zakotvena neměnná pravidla. Vzhled vojáka musí odpovídat jeho fotografii na služebním průkaze a případné změny se musí ohlásit dostatečně dopředu na příslušné oddělení. Například tetování nesmí být na viditelném místě a musí se nahlásit na personálním oddělení, kde je provedena fotodokumentace a založena do spisu.

Zdravotní péče

Na posádce působí vojenský doktor a sestra, kteří se starají o zdraví vojáků v mírovém stavu. Na útvaru také funguje praporeční obvaziště, které zajišťuje zdravotnický dohled ku příkladu při střelbách nebo na cvičeních. Na cvičení nevyjíždí vojenský doktor, ale k tomu proškolení lékaři a sestry.

Po nástupu do armády si voják musí změnit pojišťovnu na zdravotní vojenskou pojišťovnu, u které může být každý i z civilního sektoru.

Rekreace/ rehabilitace

Na rekreaci nebo na dvou týdenní preventivní rehabilitaci má voják nárok po 10 odsloužených letech nebo po dovršení 30 let věku. Rehabilitace jsou plně hrazeny armádou a často se uskutečňují v lázeňských městech (Karlovy Vary, Jeseníky apod.)

Vojáci tuto možnost hojně využívají, jelikož se jedná o poměrně luxusní místa, s plnou penzí a skvělou možností odpočinku. Na druhou stranu jsou vojáci často nuceni tyto pobyty rušit, a to zejména kvůli vojenským vyvedením (cvičením) či z důvodu mnoha úkolů, které jim neumožní vybrat si tak dlouhé volno.

Dalším benefitem pro příslušníky AČR je Fond kulturních a sociálních potřeb (FKSP). Každý měsíc se do fondu načítá určitá částka z platu, za kterou má voják možnost uhradit dovolenou, kulturní akce apod. Fond nabízí poměrně široké spektrum využití. Nejčastěji je však vojáky využíván na uhrazení letní dovolené.

Dále je vojákům zprostředkováno několik činností, které jsou také částečně hrazeny z fondu. „Každý voják přispívá cca 50 Kč do fondu útvaru, ze kterého se následně nakupují třeba permanentky do bazénu, my čerpáme finance i například na platbu haly, kam si chodíme zahrát každé pondělí florbal a na další kulturní akce. Dostáváme i kupony do kina apod. Ale to je tím, že přispíváme my vojáci na chod toho útvaru, z toho jsou pak nakupovány tyhle věci,“ objasňuje Lukáš P.

Výhody/ nevýhody

Finanční ohodnocení stále představuje velké plus pro příslušníky armády. Platy jsou v poměru s civilním sektorem stále na velmi dobré úrovni. Další výhodou je stabilní zaměstnání s možností kariérního růstu. Se zajímavým finančním ohodnocením se však pojí i řada nevýhod. Voják je sice finančně zabezpečen, ale často není doma s rodinou, několikrát do roka opouští posádku z důvodu cvičení apod. Osobní život vojáků není leckdy přívětivý.

Mezi další nevýhody řadí Lukáš P. nutnost nakupovat si vlastní zabezpečení, jako je taktická výstroj, obuv, ponožky apod. Zejména pak také nemožnost přesunu na jiný útvar, ačkoliv voják možnost má, není mu přesun vždy povolen.

Zrušení základní vojenské služby

Lukáš P. nemá vyhraněný názor na zrušení základní vojenské služby. Vycvičení vojáka trvá několik let, nicméně by občané měli vědět, jak se v danou situaci zachovat, jak fungují zbraně atd. „Aby měli nějaký přehled o tom, co se využívá, co se dělá apod. Někaké jednoduché návyky, aby pak to vycvičení mobilizovaného vojska například v té situaci bylo daleko jednodušší a rychlejší, což v dřívějších dobách nebyl takový problém. Každý muž si prošel vojnou, pokud nedostal samozřejmě modrou knížku, tak si tím prošel a byl připraven (maximálně nějaký ještě přeškolovací kurz nebo naučný kurz, jen si to obnovit a mohli jít bojovat), což by v téhle situaci byl docela problém,“ zamýšlí se Lukáš P.

Stejně jako většina osob je toho názoru, že se základní vojenská služba neměla rušit úplně, ale pouze zkrátit na pár měsíců.

4.3. Armáda České republiky očima profesionálních vojáků

V této kapitole jsou zpracovány výpovědi profesionálních vojáků na dotazníkové šetření týkající se armády ČR. Dotazník je přiložen níže. (viz. příloha č. 3)

Dotazník byl vytvořen na internetové stránce a následně přes sociální sítě rozšířen k mým přátelům vojákům, z nichž ho někteří ochotně rozšířili dále mezi své kolegy. Celkem vyplnilo dotazník 27 osob, z toho 4 vojákyně. Jednalo se především o příslušníky 44. lehkého motorizovaného praporu v Jindřichově Hradci, ale také o profesionální vojáky z Olomouce, Brna a dalších míst.

Z 23 mužů, kteří dotazník vyplnili, pouze 2 absolvovali základní vojenskou službu. Tento počet je zapříčiněn faktem, že dotazník vyplnily spíše mladší ročníky, kterých se vojenská služba již netýkala. Jeden z vojáků, který na vojně byl, je u armády již 17 let, druhý 12 let. Ostatní, kteří dotazník vyplnili, jsou v armádě různě dlouhou dobu. Jelikož se jednalo o anonymní dotazník, nedají se respondenti identifikovat dle jména či věku, ale jako identifikační údaj byla zvolena doba příslušnosti k armádě.

Tabulka 6: Doba příslušnosti v AČR

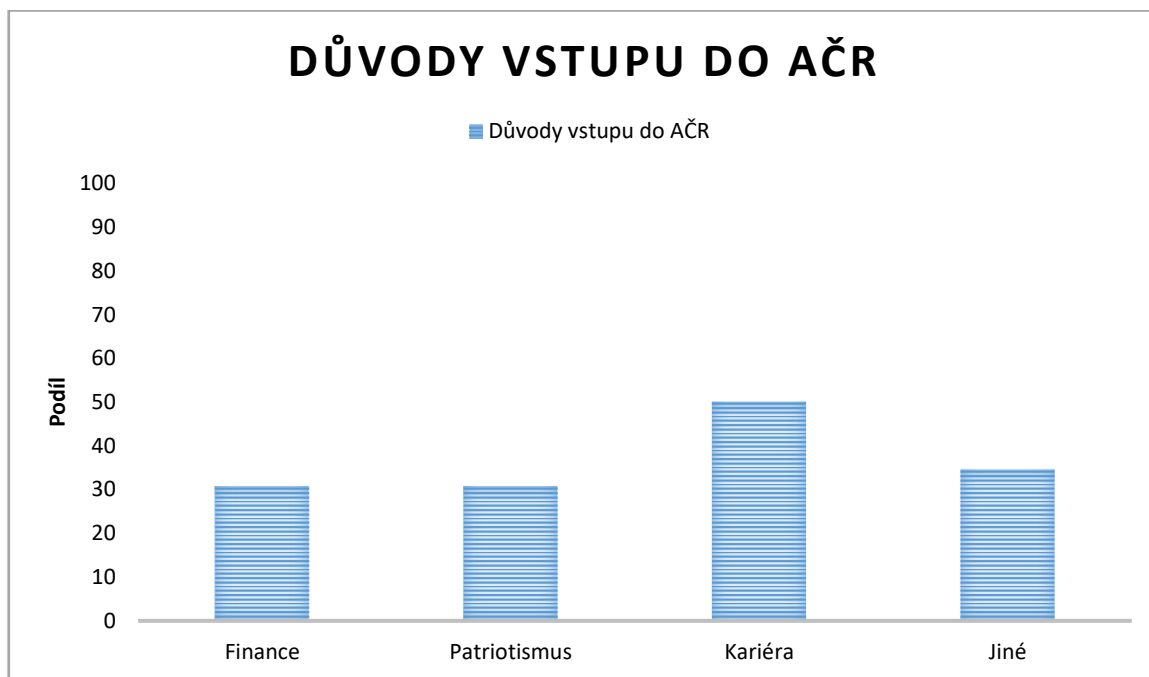
Počet let v AČR	Počet responzí
1	1
2	1
3	2
4	7
5	2
6	2
7	2
8	6
9	1
12	1
17	1

Zdroj: Vlastní zpracování

4.3.1. Důvody vstupu do armády ČR

V dnešní době je vstup do armády dobrovolný. Muži i ženy se mohou na základě vlastního rozhodnutí přihlásit na vojenskou školu či se rovnou přihlásit k náboru do armády. Jaké důvody jsou nejčastěji uváděny, je zobrazeno níže v grafu.

Graf 1: Důvody vstupu do AČR

Zdroj: Vlastní zpracování

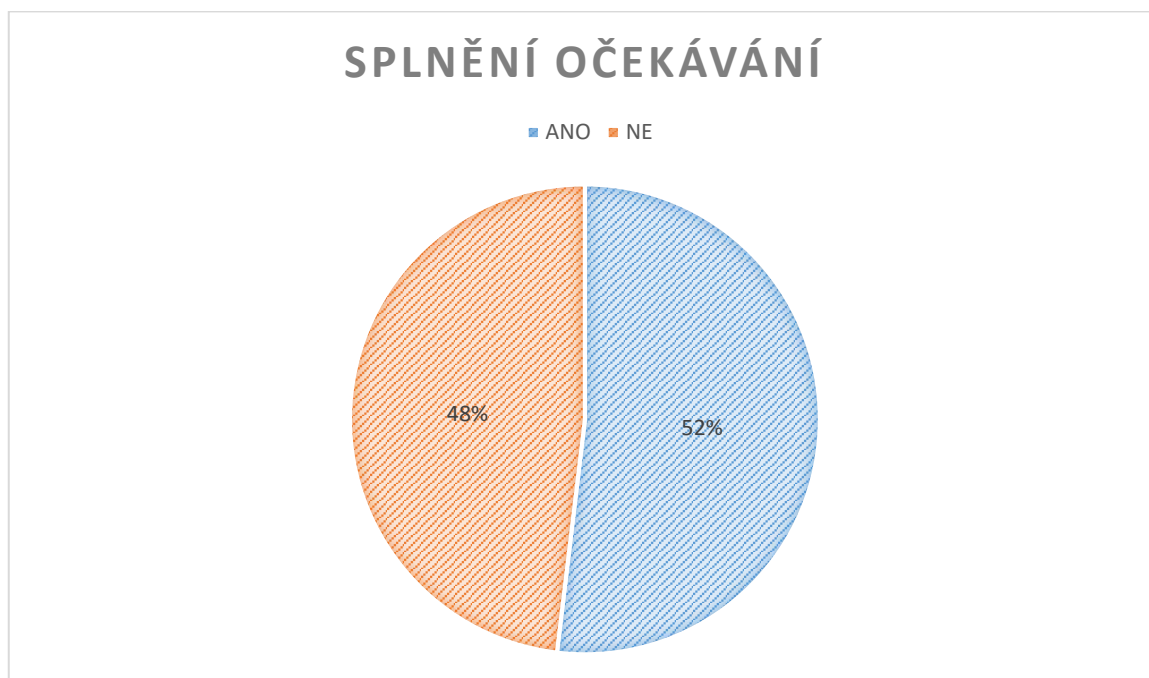
Na prvním místě mezi důvody figuruje kariéra, kterou označilo 13 respondentů, následně jsou shodně finance a patriotismus, které vybralo 8 osob. Možnost jiných důvodů zvolilo 9 respondentů, kteří jako další důvody, kromě nabízených, nejčastěji uváděli: celkový zájem o armádu, tradice v rodině, vnitřní hlas, ale i například fakt, že na vojáky v uniformě hezky pohlížejí ženy, dále pevný řád a pravidla, práce ve státním sektoru, možnost výcviku atd.

Dá se tedy zhodnotit, že být profesionálním vojákem je lákavé nejen kvůli financím, ale především kvůli stabilnímu zaměstnání, možnosti kariéry a často je to i splněný sen mnoha mužů, v dnešní době dokonce i žen.

4.3.2. Očekávání od AČR

Každý člověk při vstupu do nového zaměstnání má určité představy a očekávání. Ne jinak je tomu i v armádě, do které vstupují muži i ženy s určitou představou. Zda se tato představa opravdu vyplňuje či nikoliv bylo také dotazováno.

Graf 2: Splnění očekávání v AČR

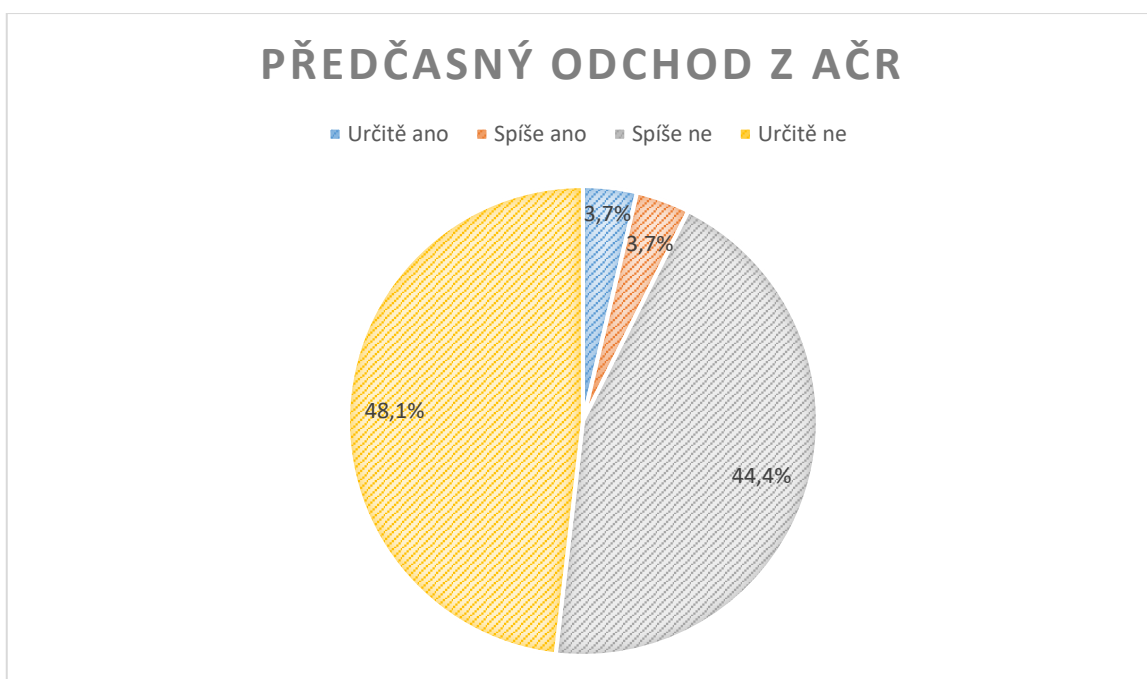
Zdroj: Vlastní zpracování

Graf znázorňuje, že očekávání se spíše naplnila, nicméně rozdíl je opravdu zanedbatelný (13 : 12). Na tuto otázku navazovala další, kde byla možnost vyjádřit se právě k představám a očekáváním. Dle mnohých názorů je v armádě co zlepšovat. Negativní hodnocení jsou zejména tato: vybavení není odpovídající kvalit, nedostatek peněz na lepší vybavení, zastaralé technologie, nedostatečný výcvik bez progresu, svázanost předpisy, nedostatečná profesionalita mnohých vojáků, častý zmatek v plánování věcí, chaos, nelogické chování nadřízených, ve velení je řada lidí bez znalostí či zkušeností, dosazených na základě kontaktů apod. Řada responzí však uvádí, že věděla, do čeho jdou. Armáda je dle několika názorů zastaralá, přebyrokratizovaná a často postrádá smysluplný řád v určitém ohledu. Na druhou stranu mezi pozitivní věci, které splnily očekávání, patří dobré finanční ohodnocení, různorodost činností, kariérní růst či seberealizace.

4.3.3. Předčasný odchod do civilního sektoru

Jak je již mnohokrát uváděno výše, voják může dobrovolně odejít do civilního sektoru i dříve, než má nárok na výsluhu apod. Dobrovolně odejít znamená 9 měsíční výpovědní lhůtu, která může být i kratší, pokud to velitel praporu povolí. Stejně jako vstup do armády, je i odchod zní na rozhodnutí samotného příslušníka. Dle odpovědí k předchozí otázce by se dalo předpokládat, že nespokojenost v armádě může představovat také důvod k předčasnému odchodu, nicméně dle přiloženého grafu níže tomu tak není.

Graf 3: Předčasný odchod z AČR

Zdroj: Vlastní zpracování

Dle výše přiloženého grafu je patrné, že většina, celkem 25 responzích, o předčasném odchodu do civilního sektoru spíše (44, 4 %) či určitě (48, 1 %) neuvažuje. K této otázce se váže poslední otázka dotazníku, a to ohledně výhod a nevýhod být příslušníkem AČR. Na základě odpovědí lze hodnotit jejich rozhodnutí být a zůstat v armádě. Několik odpovědí se shodovalo, zejména v ohledu financí a možnosti kariéry.

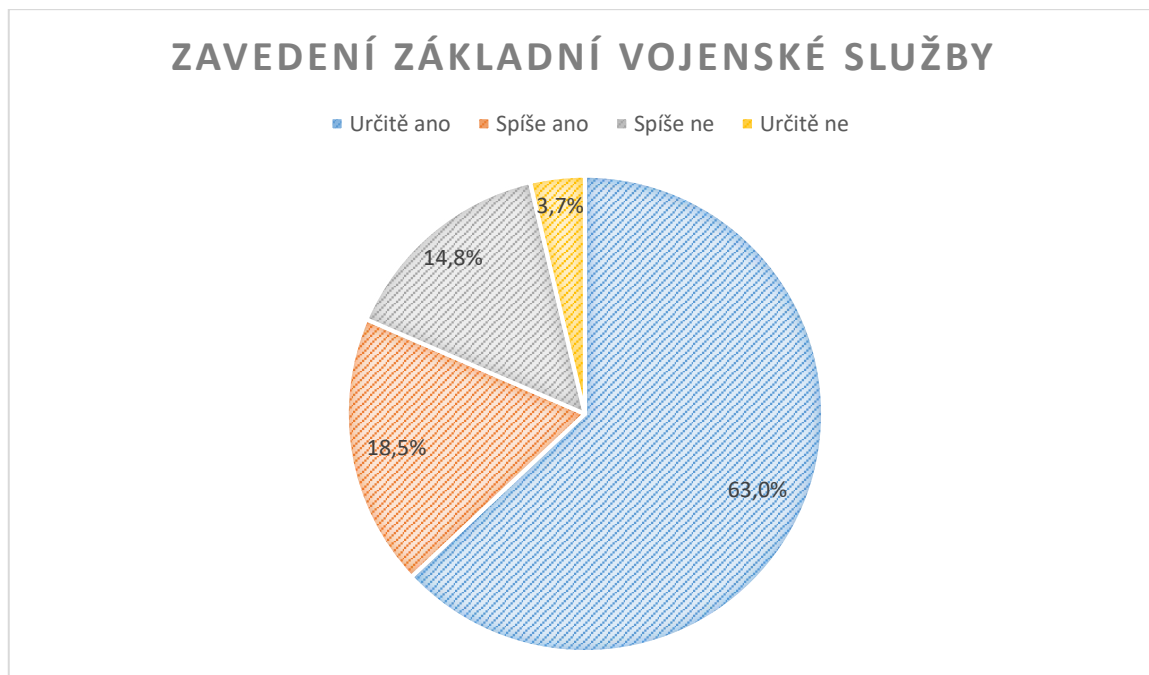
Výhody: finanční ohodnocení, práce v kolektivu, možnost kariérního růstu, stabilní zaměstnání, sociální jistoty, relativně dobrý kolektiv, pestrá a různorodá práce, výhody i po ukončení závazku, zaměstnání ve státním sektoru, zajištění výcviku (fyzická zdatnost, sport v pracovní době), všeobecný přehled o dění ve světě, seberealizace a získání mnoha zkušeností, mnoho dní volna.

Nevýhody: nemožnost přeložení (nutnost odsloužit určitý počet let pro možnost přeložení), zaměstnání daleko od domova, špatné ohodnocení odborných znalostí, závazek na dobu určitou, nemožnost přivydělávat si mimo armádu, omezení osobního života (mnoho cvičení, výcviku – časté a dlouhodobé odloučení od partnera, rodiny), neohleduplná personální politika, špatné uplatnění po ukončení závazku v civilním sektoru, nedostatečné vyzbrojení.

4.3.4. Základní vojenská služba

Další otázka dotazníku se týkala zrušení základní vojenské služby. Jak je již psáno výše, pouze 2 dotazovaní vojáci absolvovali ZVS, ostatní tato povinnost již nečekala.

Graf 4: Zavedení ZVS

Zdroj: Vlastní zpracování

Příložený graf zobrazuje odpovědi na otázku, zda by měla být znovu zavedena základní vojenská služba. 17 dotázaných (63 %) je určitě pro, 5 (18,5 %) spíše ano, odpověď spíše ne zvolili 4 responzí (14,8 %) a 1 (3,7 %) by určitě vojnu znovu nezavedl.

Důvody, proč by vojna měla být znovu zavedena, se ve velké míře shodovaly zejména v ohledu nedostatečné kázně dnešní mládeže. Na druhou stranu se objevily i názory, že pokud chce být člověk vojákem, musí chtít dobrovolně. Nicméně zavedení vojny, byť v kratším rozsahu než dva roky, by volila většina.

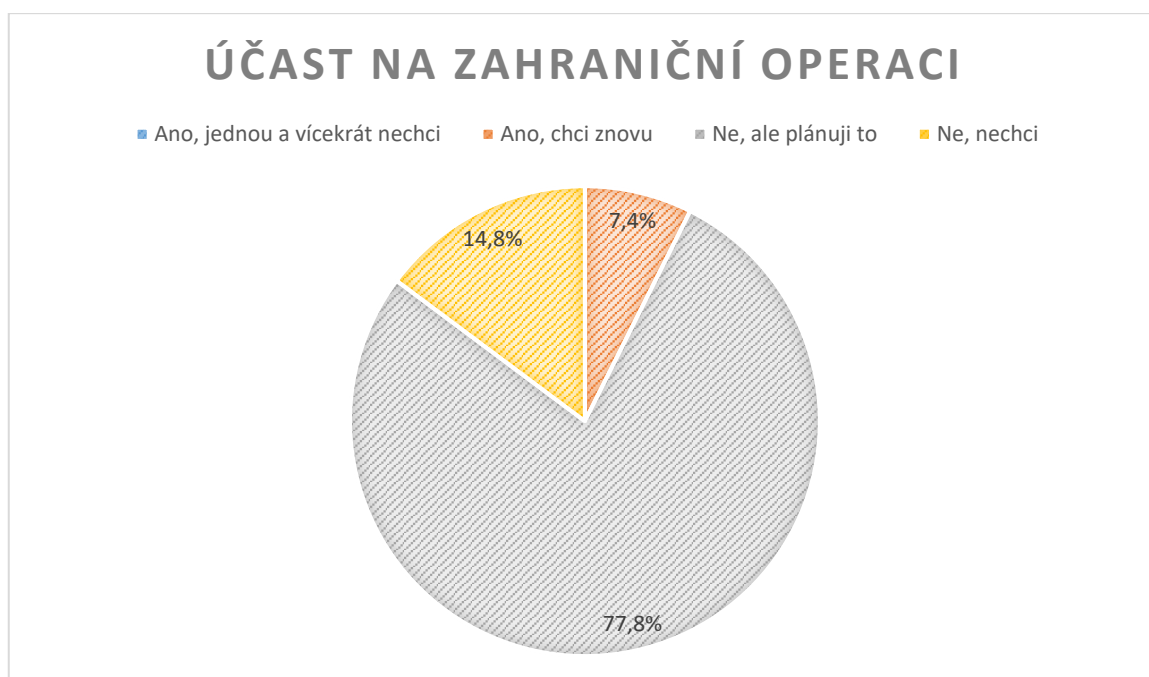
Mezi hlavní důvody, proč by se základní vojenská služba měla obnovit patří: neuznávání autorit, nízká fyzická zdatnost dnešní mládeže, nedostatečná disciplína apod. Responzí se však i v několika případech shodují v tom, že by dnešní mládež spíše měla problém kurz absolvovat a dokončit. Každý by měl mít alespoň povědomí o tom, jak se chovat v krizové situaci, umět řešit základní problémy.

4.3.5. Zahraniční operace

Zahraniční operace (mise) pro české vojáky byly zahájeny koncem roku 1990, kdy ve dnech 11.–14. prosince bylo vysláno 200 vojáků do Saúdské Arábie. Tím započala nová etapa účasti vojáků v zahraničních operacích.

Otázka v dotazníku zjišťovala, zda byl dotazovaný na zahraniční operaci a chce znovu, zda byl a již nechce, zda nebyl a plánuje či nebyl a nechce.

Graf 5: Účast na zahraniční operaci

Zdroj: Vlastní zpracování

Z grafu lze vyčíst, že drtivá většina, 21 osob (77, 8 %), na zahraniční operaci zatím nebyla, ale plánují to. Dostat se do výběru a následně být opravdu vybrán není snadné a nikdy jisté. Výběr osob probíhá dostatečně dopředu, aby byl čas na důkladné proškolení a přípravu na účast v misi.

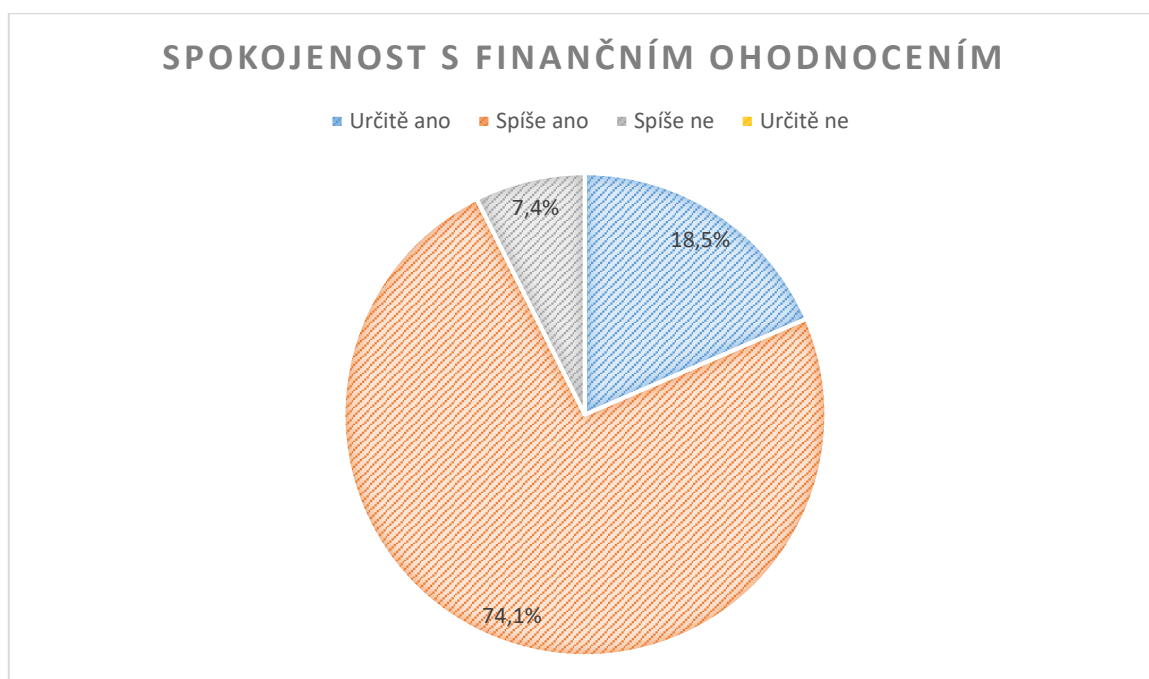
Důvody zájmu i nezájmu o zahraniční operaci jsou různé. Navazující otázka tyto důvody zjišťovala. Dá se říci, že ve většině případů se jedná o finance. Finanční ohodnocení je patrně nejlákavějším faktorem, proč se vojáci těchto operací účastní. Dalšími důvody, neméně důležitými, jsou: realizace dovedností a zkušeností, kariérní postup, splnění snu, zvyšování odborné kvalifikace.

Některé názory jsou však i takové, že zdraví je cennější než finance. Zdraví a rodina je na druhou stranu nejčastějším důvodem, proč voják na misi nechce či jí dobrovolně neplánuje. Názor jedné vojákyně také zmiňuje, že by ženy do misí také rády jezdily častěji, než je tomu doposud, nicméně raději je do těchto operací posílán nováček, muž než třeba žena, která je u armády přes 8 let a vše plní, jak má. Ženy v armádě mají stejné hodnoty i s tím spojené povinnosti, avšak stále je na ně v mnoha ohledech a situacích nahlíženo s opatrností a například v ohledu zahraničních operací jim není dáována přednost.

4.3.6. Finanční ohodnocení

Platy vojáků jsou již v práci zmíněny, v příloze následně základní hrubé platy v současné době. Poslední otázka v dotazníku však zjišťovala spokojenost s výší platového ohodnocení.

Graf 6: Spokojenost s finančním ohodnocením

Zdroj: Vlastní zpracování

Výše uvedená data potvrzují spíše spokojenost s finančním ohodnocením v AČR. 20 responzích (74, 1 %) je spíše spokojených, určitě spokojených se cítí být 5 (18, 5 %), pouze 2 responzí (7, 4 %) jsou spíše nespokojeni, avšak nikdo není úplně nespokojen.

5 Závěr

Diplomová práce si kladla za cíl podat přehled o vývoji vojenské služby na území českých zemí. Základní vojenská služba prošla řadou změn, až byla koncem roku 2004 zrušena úplně. Od ledna roku 2005 působí na našem území již plně profesionální armáda. Nejen branná povinnost, ale zároveň celá armáda, byla v průběhu let měněna zejména dle politické situace v zemi.

Cíle práce bylo dosaženo s využitím teoretických znalostí získaných z odborné literatury, jež jsou obsaženy a zpracovány v první části této práce. Dále především narativními rozhovory se zástupci tří generací, kterých se vojna určitým způsobem dotkla a současně také pomocí dotazníkového šetření určeného pro příslušníky Armády ČR.

Být vojákem bylo již od nepaměti snem mnoha chlapců a mužů. V dnešní době tomu tak již bohužel příliš není. Zájem o armádu rapidně poklesl. Dříve být vojákem znamenalo být součástí vyšší společenské vrstvy, nahlíželo se na vojáky s úctou, byli vítáni a uznávaní. Dnes je názor společnosti na armádu poněkud rozporuplný. Mezi časté argumenty, které hovoří negativně o povinné základní vojenské službě patří její údajná bezpředmětnost, přílišná „buzerace“ a zejména šikana.

Vojáci byli také vždy finančně dobře zaopatřeni. Tomu je i dnes, kdy platově jsou nad průměrem a je to jeden z aspektů být profesionálním vojákem. K výhodám dále patří více volných dnů, než je poskytováno v jiném zaměstnání. Na druhou stranu je zmíněné volno na úkor předchozího odloučení od domova, kdy voják je často na delší dobu mimo bydliště.

Právě odloučení od domova a od rodiny, bylo i kdysi součástí života vojáka. V tomto ohledu se de facto nic nezměnilo. Vojáci jezdili a stále jezdí na vojenská cvičení, na vyvedení, kde jsou v kontaktu s rodinou pouze minimálně. Výhodou dnešní doby je možnost elektronické komunikace, oproti době dřívější, kdy byla komunikace maximálně formou psaných dopisů.

Dalším rozdílem je vybavení současné armády. Dříve byl dostatek téměř všeho, nyní je to poněkud palčivé téma. Příkladem je nedostatečné zásobení oblečením. V dnešní době nemají profesionální vojáci tak často nárok na nové jako kdysi nebo i pokud nárok mají, mnohdy ho nedostanou právě z důvodu celkového nedostatku.

Osobní život vojáka je ovlivňován řadou faktorů spojených s výkonem jeho zaměstnání. Je omezen v řadě činností, nemůže odcestovat kdykoliv chce, musí se řídit mnoha nařízeními, které do určité míry zasahují právě do jeho soukromí.

Vojna mnohdy znamenala největší životní zkoušku života mužů, kdy byli vhozeni do mašinerie armády, stálého koloběhu povinností, každodenní psychické i fyzické zátěže. Základní vojenská služba byla pro někoho splněným snem, pro jiné noční můrou. Ač je tato povinnost v dnešních dnech již minulostí, stále sílí pocit, zda by nebyla potřeba znovu zavést brannou povinnost. Ozbrojené konflikty se neodehrávají pouze v dalekých zemích od našich hranic, ale bohužel i v našem okolí, v Evropě.

Také z uskutečněných rozhovorů i z dotazníkového šetření je více než patrné, že zrušení základní vojenské služby není hodnoceno příliš kladně. Povinnou službu v rozsahu alespoň několika měsíců by zavedli téměř všichni oslovení. Chlapci a muži, kteří vojnu neabsolvovali, jsou v mnoha případech poněkud nepoužitelní pro život a zejména ve stavu ohrožení země by nebylo možné dosáhnout plných bojových schopností, jako tomu bylo dříve. Potvrzuje se tedy nepsané moudro, že vojna dělá z chlapců chlapy.

6 Seznam použitých zdrojů

6.1. Tištěné zdroje

ADAMOVIČ, Karolina, Antonín LOJEK, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2015. ISBN 978-8-07432-6523.

BÍLEK, Jiří, et al. *Vojenské dějiny Československa III. díl, od roku 1918 do roku 1939*. Praha: Naše vojsko, 1987. ISBN 28-004-87.

BROFT, Miroslav, et al. *Vojenské dějiny Československa II díl (1526–1918)*, Praha: Naše vojsko, 1986, ISBN 28-005-86.

ČEJKA, Eduard. *Československý odboj na Západě (1939–1945)*. Praha: Mladá Fronta, 1997. ISBN 80-2040-609-3.

DOBEŠ, Jan, Zdeňka HLEDÍKOVÁ a Jan JANÁK. *Dějiny správy v českých zemích: Od počátků státu po současnost*. Praha: NLN, 2005. ISBN 978-80-7106-906-5.

DOLEJŠÍ, Josef, Josef FUČÍK, Petr HAVEL a Jiří PERNES. *Pod císařským praporem*. Elka Press, 2004. ISBN 80-902745-5-2.

EMMERT, František. *Češi ve wehrmachtu*. Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-31-5.

EMMERT, František. *Sametová revoluce: kronika pádu komunismu 1989*. Brno: Computer Press, 2009. Muzeum v knize (Computer Press). ISBN 9788025123010.

FIDLER, Jiří. *Unifikace československé branné moci*, *Vojenské rozhledy*, 1999, roč. 40., č. 4.

GOMOLA, Jan. *Objevil jsem Katyň*. Plot, 2009. ISBN 978-80-7428-003-0.

GREGOROVIC, Miroslav. *První československý odboj Čs. legie 1914–1920*. Praha: H&H, 1992. ISBN 80-85467-54-2.

GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa 1960–1989 III. díl*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1285-0.

JAKL, Tomáš. *Zborov 1917–2007*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2008. ISBN 978-80-7278-462-2.

KALOUSEK, Miroslav. *Vládní vojsko 1939–1945: Vlastenci či zrádci?* Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-063-2.

KAPRAS, Jan, et al. *Armáda a národ*, Praha: Národní rada Československá v nakladatelství L. Mazáč, 1938.

KARLICKÝ, Vladimír. *Prodej československých děl Německu v únoru 1939*. ATM, roč. 1993, č. 8

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918–1938)*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-195-7.

KOZÁK, František. *Smutné výročí*, Vojenské rozhledy, 1999, roč. 40., č. 1.

KUBEŠA, Milan. *Úkoly Armády České republiky a jak je naplňovat*. Vojenské rozhledy, 1993, roč. 8., č. 4.

KUDELA, Bohuslav. *Historie a současnost vojenských správních úřadů České republiky*, Vojenské rozhledy, 2007, roč. 16, č. 3.

KUDELA, Ivan. *Anabáze ruských legií 1918–1920*, Vojenské rozhledy, 2004, roč. 8., č. 1.

KUDRNA, Ladislav. *Když nelétali: Život našich letců v Polsku, Francii a Británii za 2. světové války*. Libri, 2003. ISBN 80-7277-198-1.

KVAČEK, Robert. *Československý rok 1938*. Polart, 2011. ISBN 978-80-87286-11-1.

MICHL, Jan. *Cizinci v RAF 1941–1945: Stíhači z okupované Evropy od obrany k vítězství*. Naše Vojsko, 2008. ISBN 978-80-206-0930-4.

MINAŘÍK, Pavel. *Po boku sovětské armády*. Naše vojsko, 2006, roč. 2006, č. 11.

Ministerstvo obrany České republiky. *Ozbrojené síly České republiky*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2000. ISBN 80-7278-069-7.

MOULIS, Miloslav. *Atentát. Sborník příspěvků z vědecké konference: Rok 1942 v československém odboji*, Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 1999, ISBN 80-7005-031-7.

NEDOROST, Libor. *Češi v I. světové válce, 1. díl. Mým národům*. Libri, 2006. ISBN 80-7277-321-6.

PAUER, Jan. *Praha 1968: Vpád Varšavské smlouvy. Pozadí, plánování, provedení Jan Pauer*. Praha: Argo, 2004. ISBN 80-7203-558-4.

PERNICA, Bohuslav. *Fenomén civilní služby: nezabíjet pro stát, přesto sloužit národu*. Brno: Univerzita obrany v Brně ve Vydavatelství MAC, 2007. ISBN 978-80-86783-26-0.

PERNICA, Bohuslav. *Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2007. ISBN 978-80-7278-381-6.

PICHLÍK, Karel. KLÍPA, Bohumír. ZABLOUDILOVÁ, Jitka. *Českoslovenští legionáři (1914-1920)*, Praha: Mladá fronta, 1996, ISBN 80-2040580-1.

PROKŠ, Petr. *Habsburkové & velká válka (1914–1918)*. Praha: Naše vojsko, 2011. ISBN 978-80-206-1203-8.

RAJLICH, Jiří. *Karel Janoušek: Jediný československý maršál*. JOTA, 2016. ISBN 978-80-7565-086-3.

RAŠEK, Antonín; GALVAS, Pavol. *Rozdělení armády: Zkušenost Československa*, *Vojenské rozhledy*, 2013, roč. 22., č. 2.

SCHELLE, Karel, et al. *Protektorát Čechy a Morava–jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin*. Ostrava: Key publishing, 2011. ISBN 978-80-7418-052-1.

SCHELLE, Karel. *Dějiny české veřejné správy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-203-5.

SKŘIVAN, Aleš. *Evropská politika 1648–1914*. Nakladatelství Aleš Skřivan, 1999. ISBN 80-902261-3-2.

STRAKA, Karel. *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932–1939*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2007. ISBN 978-80-7278-376-2.

ŠACH, Jan. *Československa armáda v prvním poválečném desetiletí květen 1945–květen 1955*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2006. ISBN 80-7278-377-7.

ŠEDIVÁ KOLDINSKÁ, Marie a Ivan ŠEDIVÝ. *Válka a armáda v českých dějinách: Sociohistorické čtrty*. Praha: NLN, 2008. ISBN 978-80-7106-034-5.

ŠRÁMEK, Pavel. *Československá armáda v roce 1938*. Brno: Společnost přátel československého opevnění, 1996.

ŠRÁMEK, Pavel. *Ve stínu Mnichova*. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1848

TVARŮŽEK, Břetislav. *Okupace Čech a Moravy a vojenská správa*, Historie a vojenství, 1992, roč. 48., č. 3.

VLČEK, Bohuslav. *Historie a současnost vojenských správních úřadů České republiky*, Vojenské rozhledy, 2007, roč. 16., č. 3.

VYKOUPIIL, Libor. *Slovník českých dějin*. Modřice: Julius Zirkus, 2000. ISBN 8090278205.

6.2. Elektronické zdroje

Čísla a fakta předválečné armády. *Československá armáda* [online]. [cit. 2017-01-29]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/cisla/5.htm>

FIDLER, Jiří. *Kapitoly z dějin československého vojenství (1914–1992) I.* [online]. 2007 [cit. 2016-11-22]. Dostupné z: <http://www.valka.cz/11950-Kapitoly-z-dejin-ceskoslovenskeho-vojenstvi-1914-1992-1->

Historie zahraničních misí. *Ministerstvo obrany České republiky* [online]. [cit. 2017-02-13]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/historie-misi/historie-zahranicnich-misi-3699/>

Historie a druhy vojenských přísah. *Armáda České republiky* [online]. [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/scripts/detail.php?id=6766>

Historie základní vojenské služby v českých zemích. *Ministerstvo obrany České republiky* [online]. [cit. 2016-11-01]. Dostupné z: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3895>

Informace o vojenských újezdech. *Ministerstvo obrany České republiky* [online]. [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/scripts/detail.php?id=215>

Krajská vojenská velitelství. *Ministerstvo obrany České republiky* [online]. [cit. 2017-02-12]. Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/struktura/srps/kvv/krajska-vojenska-velitelstvi-118/>

MINAŘÍK, Pavel. *Československý zahraniční vojenský odboj v letech 1914–18: Na frontách světové války* [online]. Veda–Armáda–Společnost, 1992, (1. díl) [cit. 2017-01-19]. Dostupné z: <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/studie/8.htm>.

ROVENSKÝ, Dušan. *Profesionalizace AČR aneb špatně připravený experiment* [online]. [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <http://www.onwar.eu/2009/09/23/profesionalizace-acr-aneb-spatne-pripraveny-experiment/>.

WOFF, Petr. *Plat vojáka v Armádě ČR nemá omezení!* [online]. 2016 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://kupnisila.cz/plat-vojaka/>.

7 Přílohy

Příloha č. 1 – Slavnostní vojenské přísahy

Přísaha příslušníků Roty Nazdar (rok 1914)

"Ve jménu volnosti, rovnosti a bratrství a v důvěře v Republiku slibujeme, že budeme bojovati pro práva Republiky a lidskosti až do posledního muže a do poslední krůpěje krve."

Přísaha československého vojska (rok 1917)

"My, vojáci revolučního vojska, utvořeného daleko od hranic naší vlasti, rozbijíme na vždy pouta, jež nás vázala k habsburské říši a k říši Rakousko-Uherské, vzpomínáme křivd do dnes nepomstěných od staletí a před svým drahým národem nyní zastoupeným Československou národní radou skládáme tuto slavnostní přísahu."

Ve jménu naší národní cti, ve jménu všeho toho, co je nám jakožto lidem i jako Čechům a Slovákům nejvýše svato, přísaháme, že bojovati budeme po boku svých spojenců proti všem našim nepřátelům do té doby, dokud naše země české i slovenské nesplynou v samostatný a nezávislý stát československý, dokud národ náš v našich zemích nebude úplným pánem svých osudů."

Jako věrní bojovníci, nesouce ve své krvi dědictví našich slavných dějin a vždy jsou pamětlivi nezapomenutelných hrdinských činů našich národních mučedníkův i našich husitských vojevůdcov, slibujeme býti jich důstojni, rozkazů náčelníků svých poslouchati, své prapory a odznaky ctíti, nepřítelů o milost nikdy a za nijakých okolností neprositi a se zbraní v ruce se nevzdati, bratr bratra milovati a v nebezpečí chrániti, smrti se nelekat, a za svobodu národa i vlasti své vše, i život položit."

Bez jakéhokoli nátlaku, svobodně rozhodnutí tak dle této přísahy budeme jednati."

Přísaha československého vojska v Rusku (rok 1917)

"My, českoslovenští vojáci prvního národního revolučního vojska za hranicemi vlasti, rozvázavše navždy náš smluvní poměr s Habsburky i monarchií Rakousko-Uherskou, pamětlivi těch velkých a dosud nepomstěných křivd, jež byly na nás po staletí páhány, drahému svému národu a vůdci zahraničního revolučního hnutí, Československé národní radě s prof. Masarykem v čele; přísaháme:

Ve jménu naší cti lidské i národní, ve jménu všeho toho, co je nám lidem i jako Čechům a Slovákům nejvýš svato, v plném souhlase s naším svědomím, budeme bojovati společně s našimi spojenci do poslední kapky krve proti všem našim nepřátelům tak dlouho, dokud nedobudeme úplné svobody svému národu československému, dokud naše země české i slovenské nebudou sloučeny v samostatný a nezávislý stát československý, dokud národ náš v našich zemích nebude plným hospodářem a pánem svého osudu.

Slavnostně se zavazujeme, že nikdy a nikde, nehledíce na nijaká nebezpečí, bez strachu i bez pochybností, s plným vědomím a svědomím od tohoto nejvyššího cíle našeho boje za nijakých podmínek neustoupíme, ale jako věrní a čestní bojovníci, nesouc ve své krvi dědictví našich slavných dějin i vždy pamětliví nezapomenutelných hrdinských činů našich mučedníkův i vůdců, Jana Husa i Jana Žižky z Trocnova, slibujeme býti jich důstojní, bojovati za pravdu a práva naše, nikdy z boje neutíkat, nijakému nebezpečí se nevyhýbati, rozkazů náčelníků svých poslouchati, naše prapory a odznaky ctíti, nepřítelů o milost nikdy a za nijakých okolností neprositi a se zbraní v ruce nikdy se nevzdati, bratr bratra milovati a v nebezpečí do konce chrániti, smrti se nelekat, za svobodu národa i vlasti své vše, i život položit.

Bez jakéhokoliv nátlaku, svobodně rozhodnutí, tak chceme i budeme konati!

Tak nám velí naše čest i věrnost k našemu lidu i domovině."

Přísaha příslušníků 1. československé brigády ve Francii (rok 1918)

"My, vojáci revolučního vojska, utvořeného daleko od hranic naší vlasti, rozbíjíme na vždy pouta, jež nás vázala k habsburské říši a k říši Rakousko-Uherské, vzpomínáme křivd do dnes nepomstěných od staletí a před svým drahým národem nyní zastoupeným Československou národní radou skládáme tuto slavnostní přísahu.

Ve jménu naší národní cti, ve jménu všeho toho, co je nám jakožto lidem i jako Čechům a Slovákům nejvýše svato, přísaháme, že bojovati budeme po boku svých spojenců proti všem našim nepřátelům do té doby, dokud naše země české i slovenské nesplynou v samostatný a nezávislý stát československý, dokud národ náš v našich zemích nebude úplným pánem svých osudů.

Jako věrní bojovníci, nesouce ve své krvi dědictví našich slavných dějin a vždy jsou pamětlivi nezapomenutelných hrdinských činů našich národních mučedníkův i našich husitských vojevůdců, slibujeme býti jich důstojní, nikdy z boje neutíkat, nijakému nebezpečí se nevyhýbati, rozkazů svých náčelníků poslouchati, své prapory a odznaky ctíti, nepřítelů milovat nikdy a za nijakých okolností neprositi a se zbraní v ruce se nevzdávati, bratra bratra milovati a v nebezpečí chrániti, smrti se nelekati a za svobodu vlasti své vše, i život položit.

Bez jakéhokoli nátlaku, svobodně rozhodnutí, tak podle této přísahy budeme jednati.

Tak přísaháme!"

Slib československých legií v Itálii (rok 1918)

"Já, níže podepsaný ... zavazuji se slavnostně, že sloužiti budu čestně a věrně jako voják československého národního vojska československému národu, zastoupenému nyní Československou národní radou a slibuji, že čestně a věrně plniti budu všechny povinnosti, jež plynou z tohoto závazku, jmenovitě, že bezpodmínečně budu poslušen všech rozkazů svých vojenských velitelů."

Přísaha československého vojska (rok 1919)

"Přísaháme při všem, co jest nám svato, a v plné shodě se svým svědomím a přesvědčením, že budeme poslušni presidenta a vlády republiky Československé a všech svých velitelů, presidentem a vládou ustanovených; přísaháme, že budeme bez odmluvy plniti její nařízení vždy a všude, i v nebezpečí, bez váhání a odporu, že svých vojsk neopustíme, ale i životy své ochotně dáme na ochranu vlasti a za její svobodu; přísaháme, že budeme druh druhu milovati, k sobě věrně státi, v nebezpečí se neopouštěti, ale až do konce se brániti tak, jak nám káže mužná čest a vědomí povinností občanských. Tak přísaháme!"

Vojenská přísaha vojáků československé armády (rok 1951)

"Já, občan lidově demokratické republiky Československé, slavnostně přísahám, že budu čestným, statečným, ukázněným a bdělým vojákem, že budu přísně zachovávat vojenské a státní tajemství a bez odmluv plnit všechny vojenské řády a rozkazy velitelů a představených.

Přísahám, že se budu svědomitě učit vojenskému umění, všemožně chránit majetek armády a lidu, a že budu do posledního dechu oddán svému lidu, své lidově demokratické vlasti, presidentu a vládě Československé republiky.

Jsem připraven na rozkaz presidenta a vlády republiky Československé kdykoli bránit svou vlast – lidově demokratickou Československou republiku, a jako voják přísahám, že ji budu bránit mužně a udatně, důstojně a čestně, a že nebudu váhat nasadit i svůj život k dosažení úplného vítězství nad nepřítelem.

A poruším-li tuto slavnostní přísahu, necht' mne stihne přísný trest lidově demokratického zákona, obecná nenávist a opovržení pracujícího lidu.

Tak přísahám!"

Vojenská přísaha vojáků Československé lidové armády (rok 1961)

"Já, občan Československé socialistické republiky, vědom si své čestné vlastenecké povinnosti, přísahám před bojovou zástavou věrnost pracujícímu lidu vedenému Komunistickou stranou Československa.

Slibuji, že budu vojákem statečným a ukázněným, že budu důsledně a iniciativně plnit ustanovení vojenských řádů, rozkazy velitelů a zachovávat vojenské tajemství. Svědomitě se budu učit ovládat vojenskou techniku a zbraně, svěřené mi pracujícím lidem a připravovat se na boj, abych mohl na rozkaz presidenta a vlády Československé socialistické republiky co nejlépe bránit svou rodnou vlast a její socialistický řád proti každému nepříteli.

Pro obranu socialismu jsem vždy připraven stát pevně v řadách ozbrojených sil Československé socialistické republiky po boku Sovětské armády i armád ostatních socialistických zemí v boji proti jeho nepřátelům a nasadit i svůj život k dosažení vítězství.

Tak přísahám!"

Vojenská přísaha vojáků Československé federativní republiky (rok 1990)

"Já, voják Československé armády, vědom si svých občanských a vlasteneckých povinností slavnostně prohlašuji, že budu věrný Československé federativní republice.

Budu vojákem statečným a ukázněným a budu plnit ustanovení vojenských řádů. Svědomitě se budu učit ovládat vojenskou techniku a zbraně a připravovat se pro ochranu svobody a nezávislosti Československé federativní republiky.

Pro ochranu vlasti jsem připraven nasadit i svůj život.

Tak přísahám!"

Vojenská přísaha vojáků AČR (rok 1993)

"Já, voják ozbrojených sil, vědom si svých občanských a vlasteneckých povinností, slavnostně prohlašuji, že budu věrný České republice.

Budu vojákem statečným a ukázněným a budu plnit ustanovení vojenských předpisů.

Svědomitě se budu učit ovládat vojenskou techniku a zbraně a připravovat se k obraně České republiky a bránit ji proti vnějšímu napadení.

Pro obranu vlasti jsem připraven nasadit i svůj život.

Tak přísahám!"

Aktuální vojenská přísaha – platná od 1. července 2016

"Já, voják, vědom si svých občanských a vlasteneckých povinností, slavnostně prohlašuji, že budu věrný České republice.

Budu vojákem statečným a ukázněným, budu plnit úkoly ozbrojených sil a budu dodržovat právní a vojenské předpisy.

Svědomitě se budu učit ovládat vojenskou techniku a zbraně, připravovat se k obraně České republiky a budu ji bránit proti vnějšímu napadení.

Pro obranu vlasti jsem připraven nasadit i svůj život.

Tak přísahám!"¹⁰²

¹⁰² Historie a druhy vojenských přísah. *Armáda České republiky* [online]. [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/scripts/detail.php?id=6766>

Příloha č. 2 – Základní hrubé platy vojáků AČR

Tabulka 7: Základní hrubé platy v Kč, od 1. 11. 2015

SLUŽEBNÍ TARIF V AČR OD 1. 11. 2015			
STANDARDNÍ HODNOSTI		ČEKATELÉ	
Vojín	9 900	Vojín	9 900
Svobodník	20 290	Svobodník	10 300
Desátník	21 440	Desátník	10 700
Četař	22 710	Četař	11 100
Rotný	26 490	Rotný	11 500
Rotmistr	28 370	Rotmistr	11 900
Nadrotmistr	30 270	Nadrotmistr	12 300
Praporčík	32 370		
Nadpraporčík	34 660		
Štábní praporčík	45 190		
Poručík	30 470		
Nadporučík	34 670		
Kapitán	39 930		
Major	45 180		
Podplukovník	50 430		
Plukovník	60 940		
Brigádní generál	71 450		
Generálmajor	81 950		
Generálporučík	92 460		
Armádní generál	102 980		

Zdroj: Vlastní zpracování ¹⁰³

¹⁰³ WOFF, Petr. *Plat vojáka v Armádě ČR nemá omezení!* [online]. 2016 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://kupnisila.cz/plat-vojaka/>.

Tabulka 8: Základní hrubé platy v Kč, od 1. 11. 2016

SLUŽEBNÍ TARIF V AČR OD 1. 11. 2016			
STANDARDNÍ HODNOSTI		ČEKATELÉ	
Vojín	10 300	Vojín	10 300
Svobodník	21 110	Svobodník	10 720
Desátník	22 300	Desátník	11 130
Četař	23 620	Četař	11 550
Rotný	27 550	Rotný	11 960
Rotmistr	29 510	Rotmistr	12 380
Nadrotmistr	31 490	Nadrotmistr	12 800
Praporčík	33 670		
Nadpraporčík	36 060		
Štábní praporčík	46 990		
Poručík	31 690		
Nadporučík	36 060		
Kapitán	41 530		
Major	46 990		
Podplukovník	52 450		
Plukovník	63 380		
Brigádní generál	74 310		
Generálmajor	85 230		
Generálporučík	96 160		
Armádní generál	106 980		

Zdroj: Vlastní zpracování ¹⁰⁴

¹⁰⁴ WOFF, Petr. *Plat vojáka v Armádě ČR nemá omezení!* [online]. 2016 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://kupnisila.cz/plat-vojaka/>.

Příloha č. 3 – Dotazník pro příslušníky AČR

1. Jste žena či muž?
 - a) Žena – pokračujte otázkou č. 4
 - b) Muž
2. Absolvoval jste základní vojenskou službu?
 - a) Ano
 - b) Ne – pokračujte otázkou č. 4
3. Nastoupil jste po ukončení ZVS rovnou do profesionální armády?
 - a) Ano
 - b) Ne
4. Jaké byly Vaše důvody vstupu do armády?
 - a) Finance
 - b) Patriotismus
 - c) Kariéra
 - d) Jiné – prosím uveďte
5. Jak dlouho jste příslušníkem AČR?
6. Splnila armáda Vaše očekávání?
 - a) Ano
 - b) Ne
7. Prosím uveďte v krátkosti důvod Vaší odpovědi v předchozí otázce.
8. Uvažujete o předčasném odchodu z AČR do civilního sektoru?
 - a) Určitě ano
 - b) Spíše ano
 - c) Spíše ne
 - d) Určitě ne
9. Zavedl/a byste opět povinnou vojenskou službu?
 - a) Určitě ano
 - b) Spíše ano
 - c) Spíše ne
 - d) Určitě ne

10. Jaký je Váš názor na to, že je ZVS zrušena a vstup do armády je dobrovolný? Prosím uveďte v krátkosti.
11. Účastnil/a jste se zahraniční operace?
- a) Ano, jednou a vícekrát nechci
 - b) Ano, chci znovu
 - c) Ne, ale plánuji to
 - d) Ne, nechci
12. Pokud jste se účastnil/a (nebo plánujete se účastnit) zahraniční operace, jaké důvody Vás k tomu vedly (vedou)? Prosím uveďte v krátkosti.
13. Jste spokojen/a s finančním ohodnocením v AČR?
- a) Určitě ano
 - b) Spíše ano
 - c) Spíše ne
 - d) Určitě ne
14. Jaké spatřujete výhody a nevýhody být příslušníkem AČR? Prosím uveďte v krátkosti.